

GARCÍA FERREIRO

VOLVORETAS

Librería	16
Estante	6
Número	87

OURENSE

TIPOGRAFÍA DE ANTONIO OTERO

Calle de San Miguel, núm. 13

1887

EMIA

NA

57

201

REAL ACADEMIA
GALEGA

A CORUÑA

22057

Biblioteca

El mi distinguida amiga, la
ilustre autora de "La Ribera" y "Los
Parras de Oro"

El autor

VOLVORETAS

Quince de septiembre 17-1887.

241407107

GARCÍA FERREIRO

VOLVORETAS

OURENSE
TIPOGRAFÍA DE ANTONIO OTERO
Calle de San Miguel, núm. 13

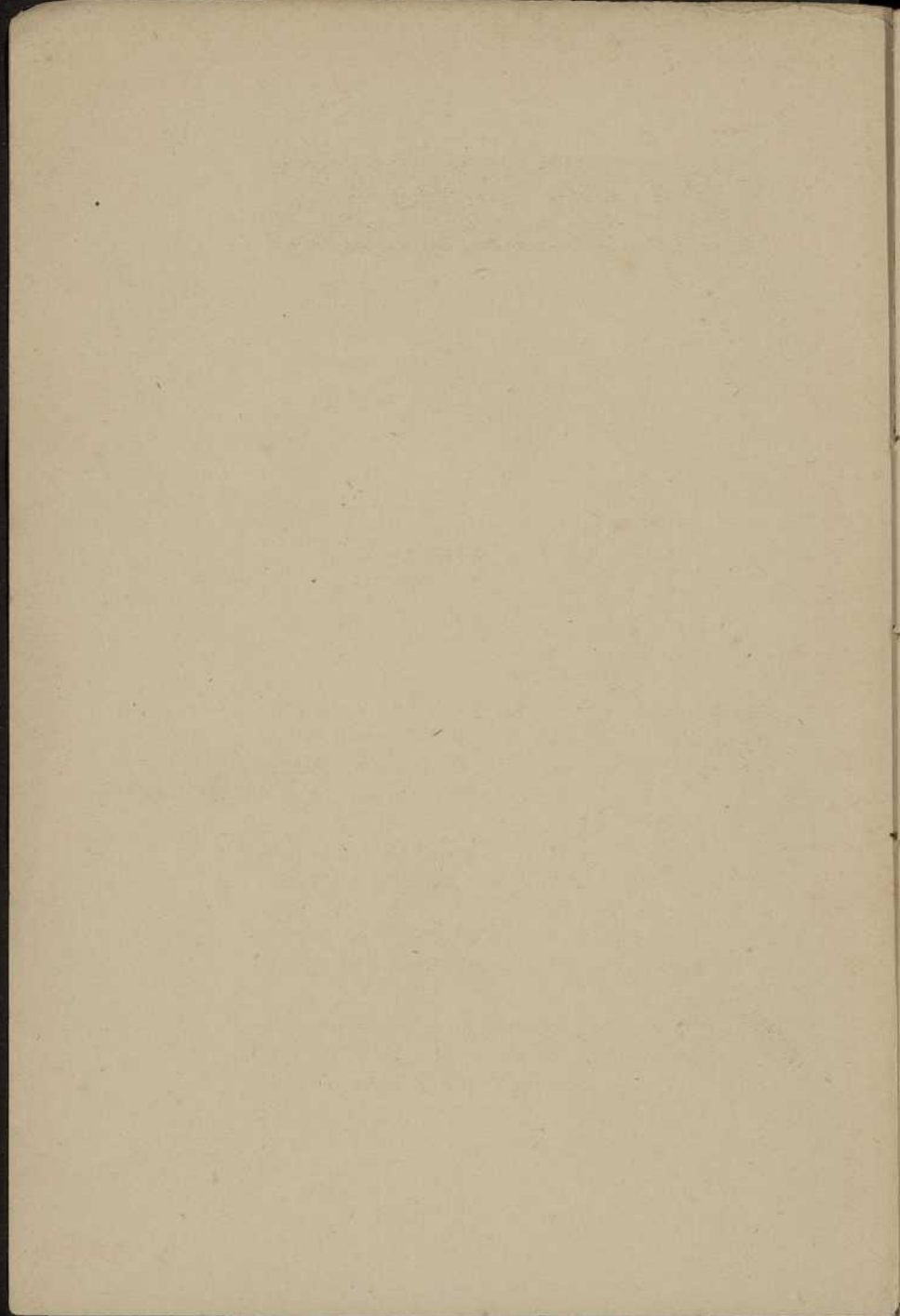
1887

R 46927

Es propiedad del autor.

Apôstol teu, ânu' o mais ruin de todos,
pr' ônde quér levaréi teu Evanxelio,
o fatelo vistindo d' inumínia
que pra mofa n-as costas te puxeron.

CURROS.

DUAS PALABRAS

SIRVAN estes renglós, non pra levar ningunha boa nova ô mundo literareo, sinón, somentes, pr' anunciar ôs meus amigos, com' os antigos acerfiutores romanos, a visita por eles deseada.

Andaban os méus versos espaxeidos por eses munlos adiante, e déronme antoxos d' axuntalos n-un libro, cicáis por la misma razón qu' o pai de numerosos fillos, ciscados pol-a terra, cobiza velos a todos, n-o día d' o seu santo, ô redor d' a sua mesa.

Compríame un nome con que bautízalos, y-a volta de móitas cavilaciós pra dar c' un que non fose nin campanudo nin estrano, púxenlle *Vol-*

voretas, como poidera poñerlle *Furmigas*, pois non s' e m' aculta qu' as resoancias fónicas d' o título non salvan, a xéito de pabelón que cobre a mercancia, as cativeces d' a obra, e que báixo un *ñada!*, posto en miúsculas, y-entr' adimirantes, acúltase, ás veces, tod' un sol de Xulio, brillante y-esprendoso, como socede n-o libro d' o insine Bartrina.

Com' ás *volvoretas*, os méus versos abóndalles pouco espazo, e, com' elas, tamén, póusanse eiquí y-alí, ond' atopan froles que lles ofrezan chéiros. Esa é a somellanza qu' hay entr' us e outras. ¡Ogallá igualasen d' o mesmo modo, versos é *volvoretas*, n-a luz qu' esas froles d' os aires levan disolta n-as aás!

Aforréime o traballo de lle pedir a un literato de mor cuantía un xuicio crítico pra espetálo eiquí a maneira de certeficaceón de méretos e serviceos, considerando que non había brilar d' imparcealidá posto n-o meu mesmo libro, que ninguén que de cortés se gabe, anque teña toda a destempranza d' algús *trompeteiros* periodístecos, estrévese n-a casa alléa a decirlle ô dono, crúas y-en cóiros vivos, as verdades d' o barqueiro. Y-este libro e algo asina com' o meu própeo lar, y-o que me fixese a mercede de prólogalo, quen queira que fose, non deixaría de sere n-él huésped que viviría báixo o meu téito, e, como tal, gardador de toda crás d' almidoa-das atiquetas. Comprimentos vidos pol-a vreda d' a curtesanía fólgan n-estas primeiras follas

d' os libros, destinados a augantar total-as burrascas; e todol-os ventos; a dal-a volta ô munlo, si a sorte lles é propicea, a tambor batente, com' os antigos lexionareos, ou a andar ôs tumbos, séndolles contrarea, pol-a sombriza corre道ira d' a indiferencia.

Agarimarse a unha firma respetable pra escorrentar a féra d' a crítica, parésceme feito tan fazañoso com' os d' os valentes que buscan xayás que lles garden a rés, méntas eles, rubidos ô puleiro, danse aires de Cis e atúfanse com' a galos ingleses; e tan ridículo, a maóres, com' o pregón que fái d' os séus específecos, n-o medeo d' a praza pública, entre toque e toque de crarin, un d' eses dislucados Musiures, de fraque e gorro turco, postos sobr' as puntas d' os pés enriba d' un caixón ou n-o pescante d' un carrocoche, berrando a todo pulmón os milagres terapéuticos d' as suas meiciñas.

En boa hora se vendan, a forza de recramos, grasas e mexunxes pr' as móas ou pr' a sarna, pero non aldraxemos o noso oficeo confundíndonos poetas e buhoneiros n-unha crás, nin lle fagamol-a cumpetencea o Doutor Garrido. Deixemos en pé a fronteira d' os grémeos, e perda a comenencia o que gane o pudor.

Non rubiréi pol-os peldanos d' esa escala de mau, com' as d' os faroleiros, brillante a forza de sobaduras, hastr' a cima d' a columna de virutas d' a falsa celebridá, que solen, n-os prólogos, arrimar os amigos d' o autor pra que ruban por

ela os seus afillados, en primeiro lugar, pra non cair ô cháu a nada qu' abanease, y-en segundo, pra non ir dar den l' o curuto d' os pensamentos sobrimos e d' as imaxes nunca vistas, ô basureiro onde se botan vidros escachados, trapos vellos e cascas d' hovers.

°O qu' ahí lere des non é o fruto ben percurado d' as prolífecas vixilias e d' a traballada labor d' as meditaciós; son d' esas cousas feitas ô miuto, com' as tarxetas d' imprensa, máis que pra lle dar solta ô hipógrefo imaxinativo y-abrir sendeiros pr' os sentimentos, pra matar óceos e divertir morriñas; *bibelóts* poétecos, si s' e me permite a comparanza: algo de bonitura, d' impresión, de boa vista, e un pouco amasixo de *biscuit* por drénto. Algunhas saíron féitas é dereitas dinantes de s' esmorecer a cinsa d' o cigarro alcendido ô empezalas. E cóste que non alego estas cativeces xenésecas d' os meus versos pra que ninguén s' adimire d' o meu rempetenismo, nin pra conquerir sona de vate eléuteco, sinón pra salvar, dempóis de reconecelos, todol-os erros e total-as incorreuciós padecidos e non curados n-os méus versos.

Algunhas d' as miñas poesías cheirarán ôs ácreos e bravos chéiros d' a montaña, como compostas, ou, pol-o ménos, helvanadas n-un outeiro, n-o miuto furtado pol-o poeta ô caza lor de lebres, como si dixéramos, esquirtas a salto de mata. Outras, prefiladas n-a cucuña d' aldea, véira d' os potes acagula los de mariñas, xunt' a

canastra ond' o Pedro desgrana o millo, entr' o can que dorme n-o féixe d' as foupas, a carón d'o enfurruxado trasfugueiro, y-a moza qu' aduana, refocidal-as mangas d' a camisa y-o pano añudado n-a nuca, dend' a artesa ô lar e dend' o lar a espeteira, cheirarán... por sabido pode calarse, a caldo de fariña con grá y-a cachelos con pimento. ¡Sexa en boa hora! Son lixos d' a pátreas que non quero sacodir d' a miña coroza.

Alí vai, pois, o libro, encanixado D. Quixote sin a compañía de ningún Sancho que pregóe o xénio d' o seu amo. Un cento de follas non nacidas á luz pública pra levantar tempestás n-os mares literáreos, emporcallados a forza de lama pornográfica, nin xiquera pra precurarlle traballo ôs fiscaes, autuareos e demais ecéteras d' a cúrea.

Y-eso que non se m' acultan certos procedimentos *nihilistas* pra conquistar sona. Ben sei qu' us cantos gráus de nitro-glicerina ou unhas pingas de fogo feneano postos, ô descóido, n-algunha d' as miñas poesías, terían á virtude, ô inframarse, de dibuxar, entr' o roído y-o fume d' a esprosión, o meu nome n-o argadillo d' a popularidá d' un día, d' o mesmo xéito qu' aparece o d' o maordomo d' a festa d' aldea esquirto, con estrelas de xofre, n-o máis alto d' a fachada de fogo artificial, pero somellantes mercantilismos védamos a miña sinceiridade. Pasen sin estrondo, sin que nádia os sinta, com' os regatos que baixan d' as montañas. Prefiro eso a trafecar

inoblemente c' os meus versos, espetando n-eles pararrayos qu' atrayan as centelas d' a cureosedá cíneca, como calquer Geraudel, en mor escala, co-as suas pastillas pr' a tos.

E dando xa de mau a estas cousas, qu' o fin y-o cabo os nagoceos de concencia resólveos cada un como Dios llo da á entender, e dinantes de porlle a conteira a estes renglós, premítaseme que, c' o chapéu n-a máu, e faguendo co-a rés un C máusculo, en sinal de curtesía, bote o meu parecer sobr' o rexionalismo, entr' os moitos pareceres doutorales d' os méus insines preopenantes.

¿Os que coltivan y-esquirben o gallego—lén-go a enxebre pol-a gracea d' os seus abulengos leusicolóxecos—fánno sementes por inocente devución ô cháu nativo, ou presiguen máis fondos e trascendeales fis? ¿Os qu' hoxe s' e dan por satisfeitos con ter á parte conto literareo, mañán, trocando á pruma pol-a moca, aparexarían o brazo, novos Fráis Fanfullas, pra volcar os moxós d' a fronteira e cravar n-o alto d' os castros, sobr' as pedras d' os céltecos menhires, o lenzo d' a pátreas gallega? ¡Probes ideólogos! Non, non somos cuspiradores.

Esquirbimos en gallego, publicamos pródicos gallegos, cobizamos academeas d' a nosa lén-go a, botámol-os cimentos d' a novela, d' o drama, e d' a ouratorea gallegos, pra ter algo noso, propea y-escrusivamente noso, tan noso com' estes mares qu' arrolaron o bérce d' os Nodales y-os

Mendez-Nuñez; com' estes lumiosíseos ceos qu' alumiaron as fazañas perdurables de Medulio, Cruña, Vigo e Sompayo; com' estas montañas ónde inda resóan os hinos de guerra d' os hermandinos e d' os literareos de Santiago; com' estes vals, froridos hóxe, onte cobertos de sangue xenerosa vertida n-as loitas d' a independen-cea; com' estes rios, y-estes aires, y-estes recor-dos que frotan n-a atmósfra, y-este anaco de terra disputado á total-as codíceas, o mesmo ás que se cobriron con mantos de Réises como ás que se cobixaron baixo a enmallazada cota d' os cunquistadores. Sí, percisamos algun altar onde rendirle culto ôs nosos Penates, algun tempro onde queimar o incenso ôs nosos Xénios, ô es-prito pátreo, a aquel *Deus agitante* que s' erguía ousado diante d' a maxestá suberbía d' un Cár-los I pra lle negar, pol-a boca d' os nosos pre-curadores, os escudos c' os que s' ir croar á teu-tóneca terra, e que pol-os lábeos d' un oscuro mariñeiro, aló n-as revoltas augas d' o Pacífeco, sobr' a coberta d' un barco de guerra, entr' o es-trondo d' a metralla, empregado n-a faena de porteál-as granadas dend' a Santa Bárbara ás pezas, ô reventarlle de súpeto unha d' elas sobr' o peito, contr' o que a levaba apreixada, contendo co-as maus as entrañas que se ll' iban pol-as anchas bocas d' as feridas, temeroso d' e qu' a sua morte poidese comprometer o combate, es-cramaba ô despromarse: *¡que veña o meu relevo!*

¡Algo temos que lembrar drénto d' a nosa casa!

E, por outro lado, certas ideas que teñen déixos de condino desquite, insuflan n-os nosos peitos xenerosas ánsas e nobres afás pra des-agravar o nome gallego d' inxusticias con él feitas.

Cando alá fora espremían o gracexo cen in-xenios xorobados, e non había novelón nin saínete que non levase seus correspondentes gráus de caustecelá disoltos en mazorrales y-amoxamadas cherigotas; cando unha cáfela de tísecos poetastros, que deixaron sobr' a terra longa prole pr' a mal d' a Literatura e proveito de Ducazcales, autores d' horas de cumedia, ou de cumedias por hora, sacaban ás táboas d' os Treatros ô noso pobo pra encorozálo, como si s' e tratase d' unha kábela marrouquí, co-a corozza d' o ridículo, y-enredor d' as mesas d' os cafés axuntábanse indixestos leituguinos, mácios e podres, olentes a Macassar y-a botica, c' o tembro d' o Mercurio n-os pulsos, pra lixar entre sorbo e sorbo de Vermouth a nosa honra ¿había sorprenden a nada qu' eiquí, ond' os dólmenes croan os curutos en sinal d' o tempre d' a nosa raza, sacodíramos as cordas de ferro d' as nosas liras, indinados e coraxudos, pr' a espallar pol-os aires o pregón d' a guerra santa?

N-aquel momento operóuse a groriosa trasformaceón de Galicia vítima en Galicia señora; foi aquel o istante en qu' o *Jhon Bull* rexional, simbolezado n-o Bernardo-augador, enderezou a rés y-esnaquizóulle a cuba n-os morros os ané-

mecos barbelindos, basura d' o arroyo. Entón, pra repoñernos d' o dano tanto tempo senti-lo, pra cunfortar o esprito, levados pol-a mau d' un xeneroso istinto que se dispuña ousadamente a tomal-a venganza, escomenzaron os nosos poetas esa Odiséa trunfál, ond' hay, ás presas, gorrias, loureiros, bendiciós, bágoas y-esprandores. Añón, Camiño, Vesteiro, Rosalía Castro, Pondal, Curros, Lousada, Carvaxal, Saco, Muruais, frorescencia risoña d' o noso Parnaso, sinalan, com' o estrelas d' a Via láctea d' a nosa resurección, o sendeiro de luz... Gracias éles, unha xuventú nobre e ben disposta, espertando co-as roxeces d' esta alba literarea, apercibíuse a loitar n-a aréa d' o libro e d' o pródico; gracias éles, o noso movemento poético crece d' hora en hora y-a xóven lexió trúnfa e cámpa en locidos e púbricos certámes; gracias éles, novos nomes, abrilantados pol-a xuventú é pol-o talento, recollen n-os labios d' o pobo os láudes d' a gratitude y-os esgufíos d' o antusiasmo.

¡Ben pol-os veteranos e pol-os bisoños!

¿Como, póis, non ha de ter feitizo pra nós deixar, xiquera sexa breve o troque, a léngua n-a que fumos aldraxalos, pra recollernos n-o lar apulíneo e dispor a semente que mañá se convirta en fruto saudable e proveitoso? Soséguese os que teñen o virus d' a alarma n-os nervos. Non se trata máis que d' eso.

Alguén, de fora vido, y-en pelegrinación artística chegou ós nosos lares, tróuxonos o saúdo

d' os poetas d' a Provenza, d' os Felibres que n-a terra d' o sol, entr' aqueles aires inframados pol-a ardencia d' os ceos meredionáls, aló n-as risoñas cámpas d' Arlés, resoantes c' o estrépeto d' as enfeitas campesinas, xustadores d' a pátreia, d' o amor e d' a poesía, congréganse, com' os cristeanos n-as agapes, en xuntanzas d' hirmáus ben queridos y-atizan o fogo sagrado n-os corazós d' os que levan á sua pátreia en trúnfo por onde levan a sua Tarasca. Agradezámol-o saúdo e tomemol-o exemplo (1).

Non adiquiremos lembradías douradas a fogo n-os Círcolos e n-os Ateneyos; a nosa Poesía non se vestirá de fraque e guante branco n-as tertuleas aristoucrátecas, pero, en cámbeco, fror d' os campos, maruxa d' as ribeiras, vistida c' o dengue roxo e toucada co-a cófea de froles, será huélpel ben amado drénto d' as chóuzas labregas e levará perfumes d' os nosos vals e roxeces d' os nosos ceos ós que, tral-os mares, n-a terra ameiricana, viven de recordos e láudan, dinantes de poñerse a xantar, o santo nome de Galicia.

Veño cantar n-a méiga fala en que vertéu Alberto Camiño gallardas ispiraciós n-us poemas onde se sinten estralar, lóucos, firentes, histericos, desesprados, todol-os doores e todol-os sofrimentos humanos; d' a que sacóu Pondal estranas armunías, agrestes com' as uces monteses;

(1) O poeta catalán D. Vitor Balaguer, ó abrir o Certame literario de Pontevedra, n-o ano 1881, saudou ós poetas gallegos en nome d' os poetas provenzais.

Curros, cántigas—fóuces, tempradas como follas d' aceiro; Lousada, frescos e retozós humorismos; Carvaxal, notas malencónicas c' o poéteco déixo d' os nosos *alalálas* e d' as nosas alboradas, y-a insine Rosalía Castro tod' un mundo d' esprandores, n-us *cantares* onde s' axuntan os máis sobrímes arrebatos d' a fantasía y-os máis fondos estremecimentos d' a alma; y-ánque a ousadía d' a miña empresa cingueme de temores que m' abarazan, aléntame o pensar que n-as mesmas polas d' os arbres onde póusan os reiseñores agarímanse es pardáos, e qu' os mesmos aires que recollen gorréos de xilgaros, recollen chilros de gayos. E, d' outra parte, non cobizo ser lido pol-os doutos d' a cima, sinón pol-os iñorantes d' abaixo, d' o montón. Somentes o pobo m' ispirou, e somentes ô pobo lle dedico os méus versos.

Alberto García Ferreiro.

Ourense, Agosto de 1887.

Xuglar que divirte
súas própeas tristeszas
cantando; adiviño
d' a pátreia d' os Céltas
que ten pr' os arcanos
ollar de porfeta,
son éu, e non busco
coröas pr' a testa
nin fama cobizo
nin ánsio grandezas...
Quen sóilo d' a pátreia
xurou as bandeiras,
ten-grorias d' abondo
co-as grorias d' a terra.

N-o libro encarnade
con formas poéticas,
visiões pelegrinas
d' as nóites espréndedas...
Mañán, s' e qu' atopo
descanso n-a oreia,
seredes d' o bardo
xentís compañeiras...

¡Surxíde d' o escuro
auroras e brétemas!
Ahí tendel-o espazo...
¡volái, volvoretas!...

*
* *
*

Non se defende a pátreas
con chóros prañideiros,
sinón c' o nobre esforzo
d' os grandes y-os pequenos.
Nin fólgos se cunsinten
nin trégoas nin sosego,
n-o crúo d' as loitadas
xigantes d' o progreso.
N-o colo d' a priguíza,
d' as froles entr' os chéiros,
ô arrulo d' un regato
y-â sombra d' algun fréixo,
aló n-outras centúreas
dormitexár poideron

sin ánseas nin coidados
os trovadores vellos...

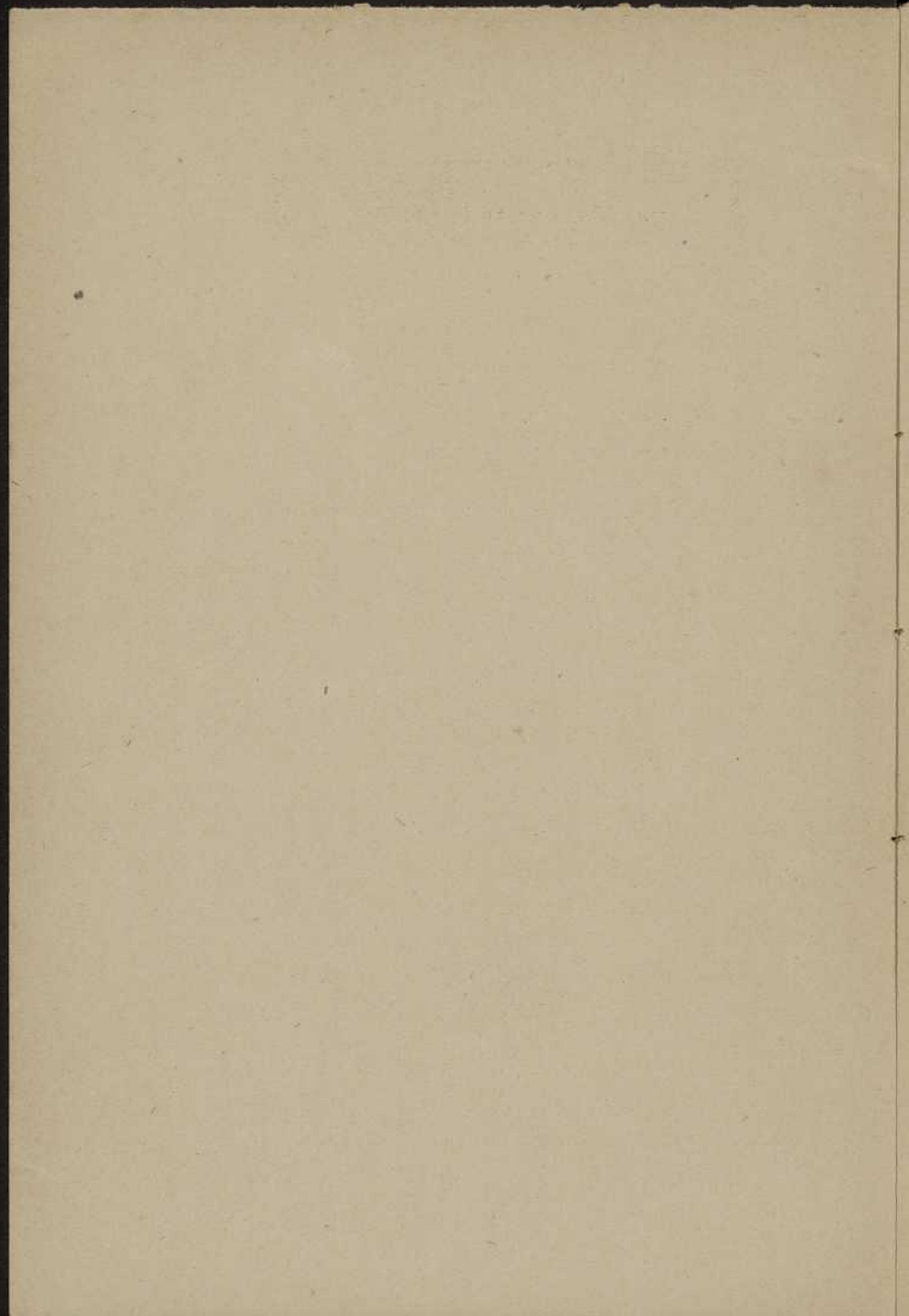
Xa non ô pé d' o muro
sombrizo d' o castelo,
as cántegas eróticas
espállanse d' os peitos,
nin vái hoxe a poesía
trepando entr' os penedos,
carón d' o mar que brúa
indómeto e suberbeo,
temprar a lira ossiáneca
n-o férvedo concerto
d' os hinos maxestosos
d' as augas e d' os ventos,
nin xá n-as legres cámpas
c' os rústicos arréos,
cröada como Céres
de primolas e d' hérvedos,
d' as frautas pastouriles
recreíase c' os ecos...

C' os pés sobr' un Vesubio
y-â véira d' un inferno,
metidos n-esta fórx
que fonde os pensamentos,
n-hay miuto de descanso
pra grandes nin pequenos.
O pródico e un reduto,
un forno os Atenéyos,
a cátre da un baloarte

y-os libros guerrilleiros.
Os aires alcendidos
parés que trán n-os seos
a pólvora que vóa
os mundos que son vellos,
e cán n-este rubúmbio,
miudo polvo féitos,
os réises d' os seus tronos,
os dioses d' os seus ceos.

¡Poetas que cantáides
amores ô serëo,
veiriña d' os regatos
y-á sombra d' os vimbieiros,
deixái esas branduras
d' o fólgo e d' o sosego,
e vinde tomar canto
n-as filas d' os obreiros,
qu' eiquí pr' os loitadores
d' as xústas d' o progreso,
hay férvedos aprausos
e follas de loureiro!

—¿Pr' onde vái a rapaza garrida
co-a fouce y-a corda?
—Cara vál d' Abeléira por herba
pr' a vaca y-a toura.

—¿E tí, Xán?—Eu tamén, e si xuntos
que váyamos queres,
méntras tí colles herba pr' o gándo
eu fágoche o féixe...

A Rosa Rosiña
que vái car' ô prado,
ten ollos azules
y-os dentes mói brancos,

e fondas mói pechas
de rizados dourados...
Ainda é mói nova,
terá quince anos,
y-a fála somella
chiár de paxáros.
Xustillo marelo
y-o déngue encarnado,
e un pano n-a testa
mói limpo e mói branco.
Feliz, descoidada,
surrindo e cantando,
co-a fouce que brila
d' o sol pol-os rayos,
outono collendo
n-o médeo d' o prado,
parés unha corza
n-a véiga triscando...

¿Que lle pudo pasar?... Pol-a nóite,
de volta pr' a casa,
máis que nunca o feixiño d' outono
n-a rés lle pesaba!...

Y-o pái d' a Rosiña decíalle á xente:
—Deixáina que chore...
Pra segarlle ô rapaz o pescozo,
¿non tiña unha fouce?

BRUXERÍAS

(A UN MÉU AMIGO)

O crégo de Listanco,
detrás d' o trasfugueiro, ten un banco,
non mói compreto n-o tocante á pés
por qu' en vez de ter catro ténche trés.
Cando vái pol-as nóites á cucuña
pedirlle lume ô crégo unha veciña,
(qu' houbo sémpe a costume pol-a aldea
d' ir buscar o que compra á casa alléa)

o crégo, con bós modos,
como Dios manda que se fale á todos,
dín que lle dí á muller sin comprimento:
Ei ten ese banquiño... tome asento...

Y-a muller, s' e qu' a presa non-apura,
obedece pra darlle gusto ô cura...

Y-o por o cú n-o demo d' a *argallada*
vái dar de rés ô cháu a desgraçada,
e bate c' os cadrís contr' a lareira
e roda como roda unha peneira...

Hastr' eiquí todo é craro y-é corrente,
mais entr' agora o caso sorprendente,
qu' habendo dúas presóas n-a cucuña
o crégo vése e non se vé a veciña...

¿Non che parés, pol-o que levo dito,
e perdóa s' hay erro n-este escrito,
qu' o demoro d' o crégo de Listanco
pode servir ben de *pé pra un banco?*

ALÍ...

De nóite baixaron
us homes á praya
deserta qu' as olas
xemendo azoutaban...

Eu vinos, n-o escuro,
e déronme lástema!

Un d' eles, un vello
c' a pel engurrada
cicáis pol-os anos,
ou ben pol-as bágoas,
camiña en silencio
sin dar unha fala,
y-ás veces revolve
a vista pr' as casas

d' o porto, que tristes
blanquéxan n-a cámpa...
¡Dios sabe o que buscan
súas fondas olladas!
Cicáis as surrisas
d' us nenos qu' agardan
a volta d' un vello
que ven n-unha barca...

¿Quén son e que queren
d' est' hora os pantasma?
¡Quén son! A miseria
que saí d' as cabañas
fuxindo d' a fôrca
d' us sonos que matan
n-a escura cadéa
d' un léito de pallas...

Penséi eu, ô velos,
con ira e con lástema:
¡os probes d' o mundo
que cedo s' afanan!

D' est' hora pr' os ricos
hay músecas, danzas,
perfumes de froles,
olentes viandas,
e léitos de pruma
qu' ôs corpos agardan,
e viños que fêrven
en copas de prata...

Y-eiquí, pr' a probeza
sofrida e honrada,
a noite sin lua
y-os mares que braman...

¡O mar! Alí preto,
cal féra enxaulada,
resolla cobrindo
d' escumas á praya...

N-a orela, esquecida,
d' un cabre amarrada,
soiliña de todo
bambéase a barca...
Y-os homes aqueles,
ô son d' unha cántega,
turrando d' as cordas
sospiran e cantan...

Xa sei o qu' esculcan
as tristes olladas
d' aquel mariñeiro
d' a pel engurrada.
Xa sei o sacreto
que teñen as casas
d' o porto, que tristes
blanquéxan n-a cámpa,
pr' o probe velliño
que chora mirándoas...
Xa sei en que pensa
con ira e con rábea,

de pé sobr' a popa,
largando as amarras
d' o barco de pesca
que fôxe d' a praya...

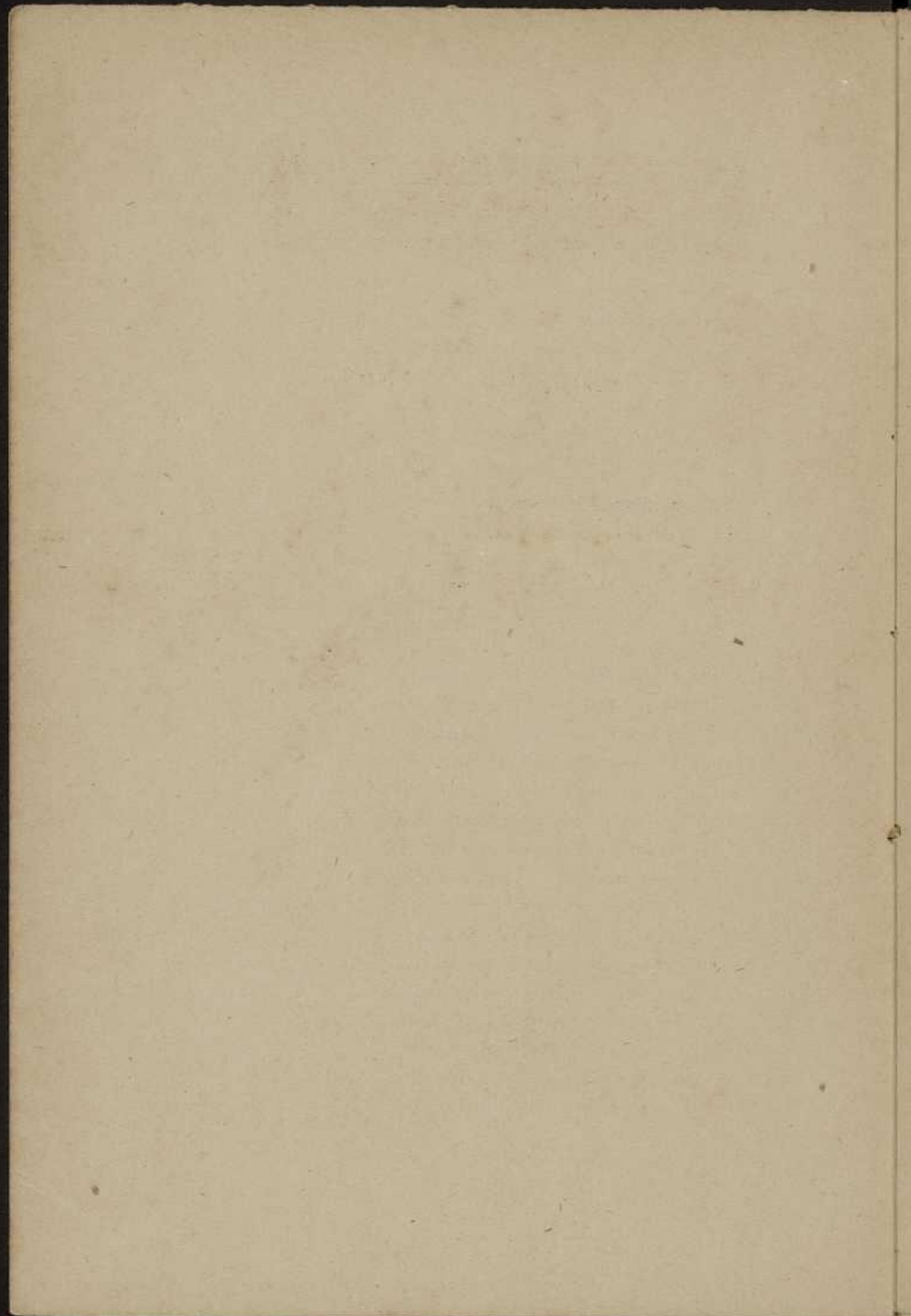
N-a réxa fátiga
qu' os míseros pasan
decote co-a fame
librando batallas...
n-as lóitas a morte
n-a terra e n-as augas,
n-as nóites escuras,
n-a brega diarea,
n-un ceo qu' está xordo,
n-o xénio d' as fadas
qu' á véira d' os ricos
consinte que haxa
n-as chóuzas perdidas
aló n-as montañas,
us nenos que trémen
e us vellos qu' esfámian...

¡Os probes d' o mundo
qu' inferno eiquí pasan!...

N-a terra estreituras
d' un léito de pallas,
pr' as nóites eternas
d' a frebe e d' as ánseas;
d' un lar esmuizado
qu' a chuva esborralla,

pra santo agarimo
d' amores d' a y-alma...
N-o mar a coberta
d' a probe barcaza,
pr' as lóbregas nóites
d' horribres burrascas,
xirós d' unha vela
por úneca sáboa,
novelo de cabres
por úneca almohada,
cicáis algun péixe
por úneca vianda,
por todo consolo
pr' as penas y-as bágoas,
os ventos qu' azoutan
y-os mares que braman,
por cháu as endebres
madeiras d' a barca,
y-as fáuces d' o abismo
por tod' esperanza...

Ou! tí, mariñeiro
d' a pel engurrada,
s' un rayo che fênde
de súpeto a barca,
non busques c' os ollos
as guixas d' a praya
e morre... qu' ô ménos
morrendo descansas!

N-A LÓITA...

Si téas un ideal, si n-a tua frente
sintes algo que bule e que s' axita,
si é que ves relocer a labarada
sobr' este mar ónde fermenta a vida;
si pr' as grandes virtudes téas un canto
e un azoute pr' as grandes inxusticias,
e pr' as infamias y-as traiciós cravuñas
o ferro destrutor d' as tuas cantígas;
si pr' os probes d' o mundo téas n-as falas
alentos e consolos e legrías,
lembrándolle esas albas redentoras
qu' han de vir estrizar as inuminias;
si d' as supersticiós, qu' as almas rœen,
o miserabre altar, pòs en estillas,
a fanáteca féra ultramontana

afogandoa entr' as cordas d' a tua lira;
si a nobre maxestá d' o pensamento
entr' as lamas suciales non-a lixas,
y-os amores d' a pátreia n-os teus cantos
teñen ecos indómetos que vibran
co-a voz queixosa y-atronante a un tempo
d' o rudo bardo maxiár d' a Hungría;
si pr' estas corruciós d' a humanidade
eres tí o Xuvenal qu' as denegriza,
e si espertas d' o sono as muchedumbres
co-a diana vigorosa d' as cantígas,
xa verás com'alcontras un loureiro
aló d' a groria n-a esprendente cima.

Ond' atopes c' o rastro d' unha infamia,
onl' entropeces co-a traición maldita,
alí a tua voz esté, séxa á tua pruma
rayo que fénde e tempestá qu' esmuiza.
Que non deu Dios ispiración ôs bardos
pra malgastala sóilo n-as orxías,
ou entr' os brazos d' a muller amante
n-o léito descomposto d' a lascivea...

¡Loitar! ¡sémpre loitar! sin qu' haxa prazo
pra restañál-a sangue d' as feridas,
e teu prémeo terás ¡que millor prémeo
qu' o escuro láude d' a concencia limpa!
y-unha crôa tamén, s' en ouropeles,
por mau d' o pobo con amor tecida,
con froles d' os seus campos feiticeiros,
con marelas selvátecas chorimas.

*
* *

Busco d' us ollos os esrandores,
busco d' un seo lume de frebe,
busco d' us brazos lóucas cariceas,
busco d' us béizos bicos ardentes...

Non-os alcontro...!

¡Val máis morrere
que petar n-a batoca ónde dormen
roídos d' os vërmes,
os cadavres d' os vellos encantos
y-os vellos praceres!

BOTON DE OURO

¿Qué tês, miña xoya?
S' estôu â tua véira,
por qu' entr' os méus brazos
sospiras e trémas?
¿Que dór impracabre
empana a fulxencia
d' os negros olliños
y-a côr d' as meixelas?
¿Non sabes que sinto
congoxas violentas,
y-afás misteriosos
y-angústeas sacretas?
¿Non sabes, roliña,
que levo n-a testa

con lume d' amores
tua imáxen impresa?
¿Non sabes que t' amo
con louca querencia?
S' e brandas nos cinguen
d' o amor as cadéas,
¿por qu' entr' os méus brazos
sospiras e trémas?...

.....
¿Non vés como todo
con falas sacretas,
a amores cunvida
n-o ceo e n-a terra?
¿Non vés com' a nóite
tranquila e serëa,
séus craros fulgores
derrama n-as véigas?
¿Non sintes, ô lónxe,
salayos e quéixas
de ventos qu' arrulan
con cántigas tenras?
¿Non vés como brilan
n-o ceo as estrelas?
¡Tampouco elas dormen!
¡Tamén elas velan!...
.....

D' o limpo regato
as augas blanquéxan
ôs rayos d' a lua
que xogan co-elas,

y-esbaran y-esbaran
mainiñas e ledas,
bicando co-a espuma
as froles d' a orela,
enchendo d' arrulos
a noite serëa...

¡Tampouco elas dormen!

¡Tamén elas velan!...

.....

Aló entr' as folliñas
d' os arbres d' a sélvia,
n-as polas máis altas
qu' o vento abanéa,
os rousiñóls tristes
en notas parleiras,
lembrando saudades
parés que se quéixan,
enchendo d' arrulos
a noite serëa...

¡Tampouco eles dormen!...

¡Tamén eles velan!...

.....

Orballo d' os céos
caindo refresca
d' os téus craveliños
as matas bermellas.
Froliñas de grana
qu' os bioches non pechan,
qu' espallan coores,

que chéiran e chéiran
enchendo d' aromas
a noite serëa...

¡Tampouco elas dormen!...

¡Tamén elas velan!...

.....

Enxuga esas bágoas
e témpira as túas penas,
qu' as nóites d' amores
¡ay! fóxen apresa...
S' e sabes que t' amo
con louca querencia,
s' e sabes as miñas
congoxas violentas,
por qu' entr' os méus brazos
sospiras e trémas?

.....

Eu quíxen a outras,
mais sémpre â sua véira
sentín o casánceo;
decote ond' a elas
eu vínme d' o hastío
envolto n-a brétema...
Auga que non molla,
lume que non quéima,
amor que n-o esprito
sinale non déixa,
que ven sin legrías
e fóxe sin pena...

En cámbao, ô teu lado,
eu sinto n-a testa
a lóita xigante
d' estranas demenceas,
loucuras sobrimos,
latexos d' ideas,
frebiles angústias,
n-a sangue arderencias,
lostrégos n-os ollos
e lume n-as venas...

.....

Recosta, roliña,
eiquí a tua cabeza,
qu' amante refulxe
co-a luz d' a inocencia,
e canta, méu ánxel,
e soña o que quéiras...
Por sóilo unha ollada,
por sóilo unha aperta
e un bico de fogo
n-a boca bermella,
xa sabes, miñ' alma,
méu sol, miña pelra,
qu' eu troco as legrias
y-as grorias eternas...

.....

¡Que noite tan crara!...
As brisas d' a véiga
salayos d' amantes

parés qu' arromedan...
A est' hora a priguiza
n-o léito espoldrexa:
non dormen os qu' aman
a dulce fulxencia
d' a lua que brila
risoña e serëa,
os qu' aman as froles
y-as aves parleiras...

.....

¡Un ánxel n-os brazos!
¡Un ceo chéu d' estrelas!
¡Que moito que cante
feliz o poeta,
s' en arpa de bicos
as cántigas témpira!
¡Que moito, roliña,
que tanto te quéira!

MALA SOMBRA

O crégo d' a parróquea de Belama
ô tute xoga co-a señora ama,
y-às veces ocasion se lle presenta
d' acusar as tres *vintes* y-as *corenta*.

O crégo aquél n-o xogo é condergado
y-o tute qu' eles xogan o *arrastrado*...

Sái d' *ouros* a muller, y-o crégo *falla*,
y-as cartas pondo n-órdre de batalla,
entre *¡cónchos!* *¡caráfios!* e *¡canastos!*
a corrida compreta fai de bastos...

A ama desespera e non fai baza
pero o crégo non perde a sua cachaza,
e cuáseque decóte
as fáldras d' os calzós levan capote...

Por milagre, ou cicáis por bruxería,
gana a moza s' e xogan pol-o dia,
mais s' é de noite e cousa acostumada
que sália sémpre a moza escalabrada...

E n-o xogo postreiro
que botan antes d' irse pr' o puleiro,
xa e sabido, por arte de diabrura,
sémpre as *últimas dez* ll' espeta o cura...

LUZ E SOMBRA ⁽¹⁾

Xemidos de morte
n-os aires palpitan,
e súplicas fondas
de dôr y-agunía.
E veñen de lónxe, n-as alas d' o vento,
as quéixas dooridas
d' os hirmáus que demandan axuda
d' as almas amigas...

De lónxe, d' a terra
d' a luz e d' a groría,
d' as verdes montañas,
d' as véigas risoñas,

(1) Lida, pol-o autor, n-unha función filantrópica a beneficio d' os pobos andaluces, vítimas d' os terremotos de 1885.

ónde teñen as cámpas máis cheiros,
os arbres máis follas,
ónde son máis azules os mares
y-as nubes máis roxas...

De lónxe, d' a terra
d' as árabes cántegas,
d' as guzlas mouriscas,
d' as léndas gallardas,
ónde vibran n-as nóites de lua
chorando as guitarras,
e pregóan d' o xénio a grandeza
as lóusas d' a Alhambra...

De lónxe, d' a terra
d' os áureos celaxes,
d' os limpos regatos,
d' as trovas amantes,
ónde frotan recordos groriosos,
e tristes soedades
parés que se sinten, mainiñas e ledas,
bulindo n-o aire...

De lónxe, d' a terra
risona e tranquila,
por ónde entre froles
esbaran as linfas...
ónde soñan d' amor cab' as réixas,
ónde, fuxitivas,
vagan pol-as rúas cando pecha a noite
sombbras d' os Califas...

Xemidos de morte
que fênden o peito,
d' aló van chegando
n-as alas d' o vento,
d' hirmáus que vivían felices e legres,
e tristes morreron
en nóite d' horrores, de lóito, e de sombra
n-a terra e n-os ceos...

Xemidos d' angustea
d' os qu' inda quedaron
n-o mundo as suas cóitas
profundas chorando,
de náis que perderon ôs fillos d' a alma,
e moven os brazos
buscando entr' as sombras cariceas y-apertas,
buscándoas en vano...

Famentas, espidas,
co-a frebe n-a testa,
retórcense lóucas
de rábea e de pena,
y-o ceo impracable amóstrase xordo
às bágoas y-às quéixas,
e morren n-o escuro de fame e de frío
envoltas n-a brétema...

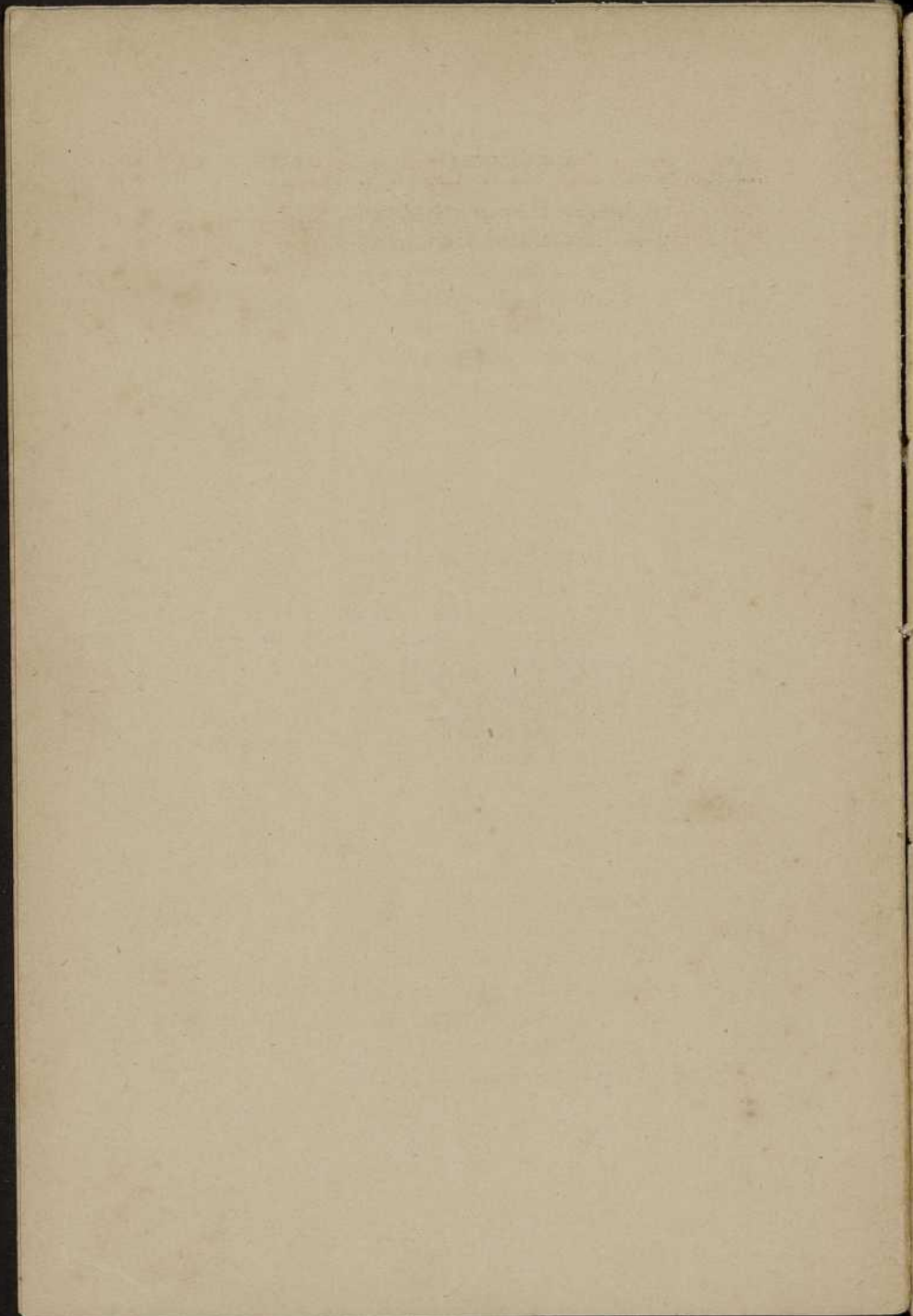
De lónxe, d' a terra
galana e frolida,
demandan axuda
d' as almas amigas.

Con tréboas n-o peito, con tréboas n-a mente
de pena ferida,
enrouquecen con tantos salayos
as cordas d' a lira...

Os qu' acampades ô raso
n-estas nóites d' invernía,
tendo por almohada as pedras
y-os alúdes por tarima;
os que morredes sentindo
n-as convulsiões d' a agunía,
ferver a terra por báixo
y-arder os ceos por riba;
náis que camiñades loucas
entr' a nevè y-a ventisca,
cobertas de ruís farrapos
as carnes enfraquecidas,
a téntas, entr' os cadavres,
buscando as vosas xoiñas,
deixáille un canto ô poeta
que trái bágoas por cantígas.
¡Eu choraréi como choras
Darro d' orelas frolidas,
como choran as guitarras
entr' as véigas granadinas!...
¡E tí, Dios, que dend' os ceos
n-o mundo as olladas fixas,
é xá tempo de qu' amostres
a tua compasion divina!
E, tí, pobo en que nascín,
tí que, con ánsea bendita,

téndeslle a máu ôs que sofren
y-ôs disgraciados alivias,
móito máis te quero hoxe,
móito máis, pátreas querida!
¡O arbre d' a ingratidade
nunca arraigóu en Galicia!

HOMENAXE

N-o papel a sua idílica pruma
empapada en celaxes de céas,
esprandores con chave de ouro
encerrando d' a rima n-o encerro,
alcendéu albouradas brillantes
en gallardos maníficos versos.
Eu topéi c' aquel libro de mozo
ô sentir d' as pasiós os latexos,
e vertin sobr' as brancas folliñas
ese pránte que vértén os nenos.
¡Cántas veces, d' entón, d' a miñ' alma
pr' as súas cóitas consolo tiveron!
¡Cántas veces, ferido de doores,
alcontréi n-aquel libro sosego!

Tí que xunto comigo escalache
d' o Mont-Blánt o picóuto superbeo
ónde póusan vellós d' os armiños
as folepas que can pol-o inverno,
tí que fúche meu bô camarada
alá lónxe n-o cháu estranxeiro,
ben mereces d' a pruma un recordo
en sinales d' o ben que te lembro.

Tí-y eu xuntos pr' a terra d' Italia
cobizosos collimos a un tempo,
e d' o sol qu' ispiróu ô Alixiéri
n-as pupilas sentin os refrexos.
Aló en Roma no circo esmuidado
ónd' os móuchos encolgan niñeiros,
as visións d' outra idade surxindo
ô conxuro imortal d' o teu xénio,
vin pasar as cesárecas sombras
entr' as roinas d' as xámbas d' os tempos.
En Milan ónde os mármore ruben
pol-os aires a atmósfra fendendo,
recollido n-o escuro d' a nave
contempréi con ollares inquietos,
arrincar d' os méus pés as xigantes
archivoltas camiño d' os ceos...

Xunt' o Adráteco mar priguizoso
qu' a Venecia lle sirve d' espello,
n-aquel ponte que garda lembranzas
maldicidas n-os arcos sangrentos,
n-aquel ponte, camiño d' os *promos*,
—d' as roindades inico trouféo—

qu' hoxe alúmia con luz briladora
o trunfál esprandor d' o progreso,
os salayos d' a tétrecá torre
de San Marcos, vergonza d' un tempo,
espallarse sentinos con rábea
n-os armónecos xíros d' o vento,
e parés qu' ás lembranzas d' o bardo,
alcendidas por ódeos sinestros,
com' a cobras doentes saían
maldiciós atronantes d' o pléutro,
e qu' as sombras d' os Dux asesinos
e d' os *Dez* o esecrabe *Consello*,
d' os sepulcros deixando á negrura
y-en xirós as mortaxas poñendo,
impracabres d' o polvo surxían
cal manada de tigres famentos...

Máis ô lónxe, lumiosos paisaxes
ôs méus ollos feitizo lle deron,
entr' as parras d' o *Lácrima Cristhi*,
sobr' os váls pol-as cinsas cobertos
d' o Vesúbio, que s' érgue n-o couto
xunt' as nubes a testa escondendo,
y-aló en báixo, n-a faldra d' o monte,
latexando, con brilos d' aceiro,
n-aquel mar tan azul com' os ollos
d' as Nayádes que garda n-o seo...

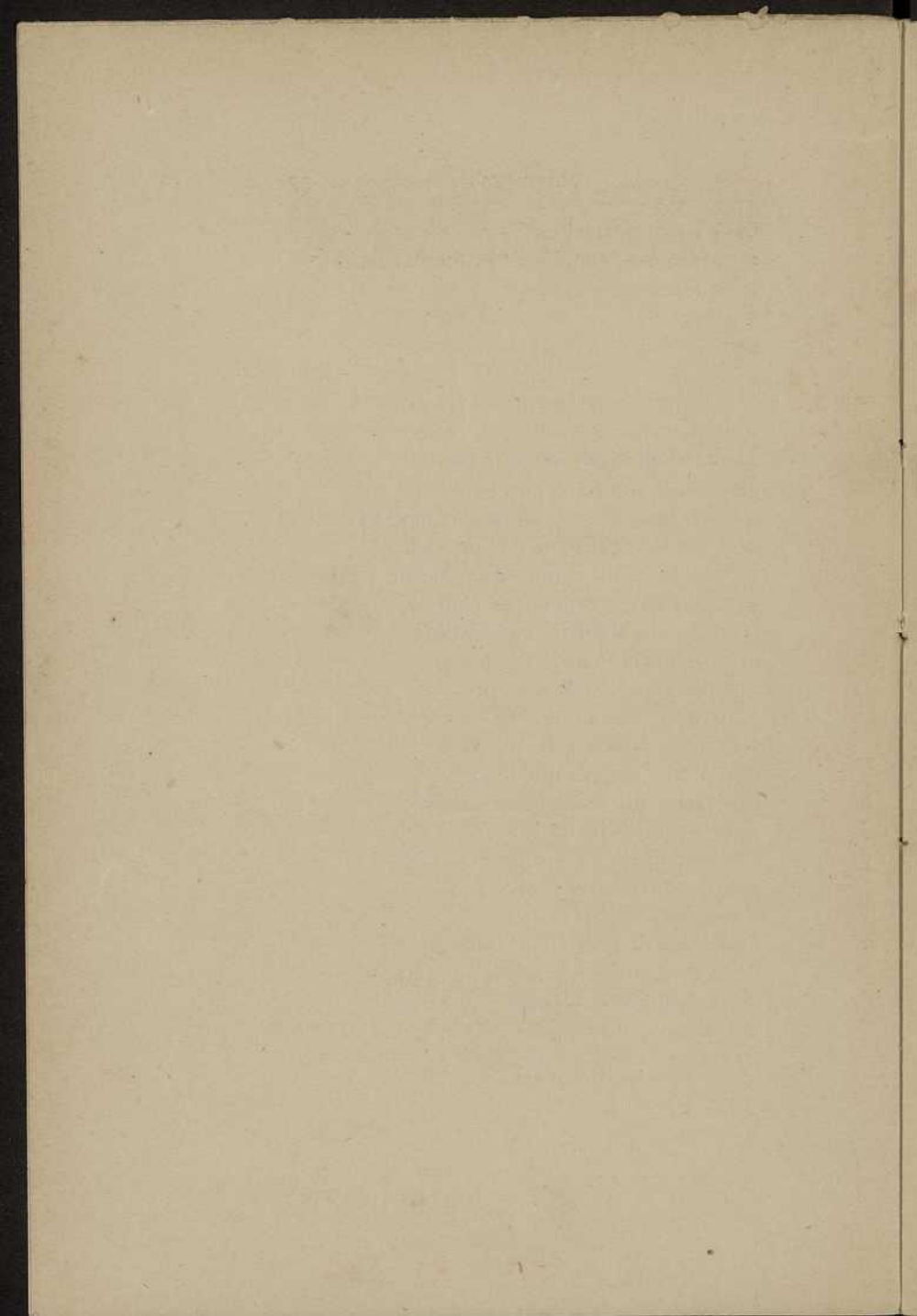
¡Cántas veces sentínme arroubado
pol-a máxea d' os sonos poétecos!
¡Cántas veces co-a ollada d' o espírito

diante min contemperei tod' aquilo!
Eu co-a vista cravada n-as follas
d' o teu libro, meu bô compañeiro,
vin o barco bambearse n-as linfas,
sobr' as xárcias ô sol posto o lenzo,
refrexando n-as augas azules
a cordaxe d' o limpo aparello,
cand' aló n-o Possílopo alcenden
labaredas de lume os refrexos
d' aquel sol que n-a terra d' Italia
abrilanta o paisaxe suberbo,
cand' aló pol-as prayas resôa
o doorido cantar mariñeiro,
entr' a espuma que ferve n-as guixas
y-o bater paseniño d' os remos,
n-esas horas qu' enxéndran n-o esprito
ilusiós y-esperanzas e afeutos,
en qu' é o mar tan azul e tan máino,
tan risoño o paisaxe e tan méigo,
qu' hay n-as cámpas feitizo tan fondo
e n-as véigas tan dulce sacreto,
que parés qu' está todo en agarda
d' un pincel, d' un artista, e d' un lenzo...

Entr' os fústes d' as vellas colonias
que sòsteñen as lousas d' os tempos,
â veiriña d' os limpos regatos
entre cárcer de froles suxetos,
ou n-o val feitizoso e garrido,
ou, ô lónxe, de pé n-os outeiros,
relembrando en Vaucluse ô Petrarca

ou ô Tasso imortal en Sorrento,
aprendin n-as canciós d' as montañas,
n-os queixosos sospiros d' os ventos,
a soñar co-eses sonos sobrimos
con que soñan os bardos espertos...

Fôí entón cand' o culto d' as artes
inframándom' o espírito y-o peito,
diant' os ollos pr' estímulo puxo
alá lónxe, mói lónxe, un loureiro
ou co-a sangue ou c' as bágoas mollado
d' o que telo cunsegue por prémeo.
Fôí entón cand' o amor d' a poesía
n-o meu sér despertando os alentos,
condenóume a sufrir impracabre
esta sede, est' afán, est' anhelos,
que nos goces é fél, n-os praceres
é martireo, n-o amor sofrimento;
esta louca ansiedade d' estranos
imposibres amores que teño,
esta frebe qu' a sangue m' abrasa,
este lume que levo n-o peito...
Fôí entón cando a pruma n-as follas
espallando pesares n-os versos,
comencéi a vivir esa vida
misturada de gloria e d' inferno,
d' os que sofren n-o mundo o castigo
de ter sempre as olladas n-os ceos,
e d' andar pol-as portas deixando,
en anacos, o seu pensamento.

THE GRÁND MONDE

O MUNDO PEQUENO

(TRILINGÜE)

Unha invitación que trái
o *gróom* negro d' un Marqués.
Dice asina, en letras de ouro,

o *cartoné*:

«O marqués de Cascaspodres

»o *Lundi*, n-o seu *hotél*,

»agarda a *Mr. Rodriguez*

»a *diner*.

»Haberá *gardén parthy*,

»un *bô math* de *croquét*,

»y-a beneficeo d' os probes

»gran *kernésse*.

»Por adiantado, *merçi*,

y-hastra ese *jour*, á *trois héures*.

Fraque às cóstas, *clac* n-a testa,
y-alá vái o *reportér*.
¿Non meresce un *tour de force*
tal *diner*?

The grând monde.—*Sauterie*
d' o peródico: «O Cravel.»
»On te fúmos invitados
»o *five of clód* d' o marquês
»de Cascaspodres, y-a festa
»foi dina d' un *empeúeur*.
»N-a *maison* hespitalárea
»a *high-life* d' a *société*
»déuse cita, y-alí vimos
»ese dourado A. B. C.
»d' a *crème* d' a fina *crème*
»d' a aristucrácea *enragé*.
»Co-ese mutivo andivemos
»d' eiquí pr' alí pol-o *hotél*,
»adimirando as riquezas
»d' o ilostrisemo *gourmêt*.
»Dend' o *boudoir* d' a Marquesa
»hastr' o *bureau* d' o Marquês,
»cheirámol-o todo, os cadros,
»os *bibelôts*, os *doçiêrs*,
»as escolturas, os brónces,
»os cabalos, os *ponéurs*,
»y-hastr' os novos *válrs de nuit*
»vidos de Rusia *avant' hier*.
»¡Golpe d' efeuto sobprime
»o que presentaba a *sérrel*!

»¿E que dicir en eloxio
»d' a notabre *matinée*?
»Entr' os chéiros d' as gardenias
»fixo a filla d' o Marqués
»toda a música de Vágner
»y-a de Hértz,
»e un d' os nosos máis ilustres
»*sportmans*.—Lord Beasconfiéld—
»fixo as delícias de todos
»cantando, pero a *merbélle*,
»en tres idiomas a un tempo
»*El adiós, L' addio, L' adieu*.
»Dempóis d' a *season* rubimos
»os comedores d' o *hotél*,
»y-ahí vái o *menú*, rezado
»por finísemos *carnéts*,
»co-as armas d' a casa en gules
»—un caldeiro y-un tres pés—
Viter—Ajenjo—Vermouth.
Ostres, Rawilót de beuf,
Entrecót a la Bouchardale,
Strasbúrg fois-grás, Kriemélts,
Poudingg au Rhúm, Prippasantes,
Britannia fit. *Ors d' auvrés*:
Mortadélla—Anchuil au game,
Pippé mostáz—Cebolét.
Vins: Saint' Emilión, Sauterne,
Bordeau, Champagne. *Desserts*:
Crème a l' Evéque, Sttriquites,
Té—Café.
«A *table* estivo servida

»co-esa elegancia *employé*
 »d' antigo pol-os ilustres
 »señores d' aquel *hotél*.
 »A suberbea orfebrería
 »entr' as hermosas *corvélles*
 »de rosas, éncbe de brilos
 »os riquísemos mantés,
 »y-a comida porparada
 »por *Scóttin*—qu' é un *Vatel*—
 »foi dina de qu' a laudase
 »*Mr. Brilat Savarin*.
 »Falóuse d' *spórt*, de viaxes,
 »d' as carreiras, de Moret,
 »d' o *skating*, d' o *slepeeng-kár*,
 »e d' o gusto d' o Marqués
 »pra dar as milliores festas
 »que se ven.

Así acaba a *sauterie*
 d' o peródico «O Cravel.»
 Tráí esta firma debáixo:

Rodrigné.

* * *

Un recado que me tróuxo
 unha broéira de Toén.
 »Que d' a parte d' o meu amo
 »—don Xosé—
 »qu' o espera mañá sin falta
 »a xantar, sobre d' as três.
 Non e negra a rapariga

com' o *gróom* d' aquel Marqués,
qu' e máis branca qu' as folepas
que se ven n-o San Mamed.
Púxenme camisa limpa,
collo de pau e chapéu,
e sin máis *frác* nin máis hósteas
cara ô amigo lar toméi.
Láudan o santo d' o dono...
¡xantar asina e cumer!
¡Arde o mundo n-esta casa!
¡Anda o viño pol-os pés!
Cabirtos, d' os de Caldelas,
pra cad' un de nós hay tres.
'O redor de catro mesas
arringleiradas mói ben,
sentámonos trinta amigos
—ou séxan *sasenta pés*
de cristiandá, como din
os d' a terra de Camoéns.—
Caldo de berza... ¡Aturáxos!...
Hóubo alí quén tomóu dez
cuncas d' él. Pésia ôs *franxutes*,
¡este sí qu' é *consommé*!
Cocido. ¡Asús! Arrimarse
pra non cair. ¡*Dios* dá ben!
¡Unha *vila* de compango
trán n-as fontes ô meu ver!
Leven conta. Trinta libras
de vaca; pernils, seis;
catro dúcias de chourizos;
un touciño que parés

un *The Times* desdobrado
ou a airexe de Toén;
uñas de porco, oito páres;
maríñas, cicáis en tres
cavaduras non se collan
as qu' alí vin eu trager;
tomate, n-unha sopeira;
pementos, cargan un trén;
galiñas, botando ó pouco,
habería vinte e seis.
Rilla que rilla catro horas
n-aquel *monte* de cumer,
non podemos rillar todo...

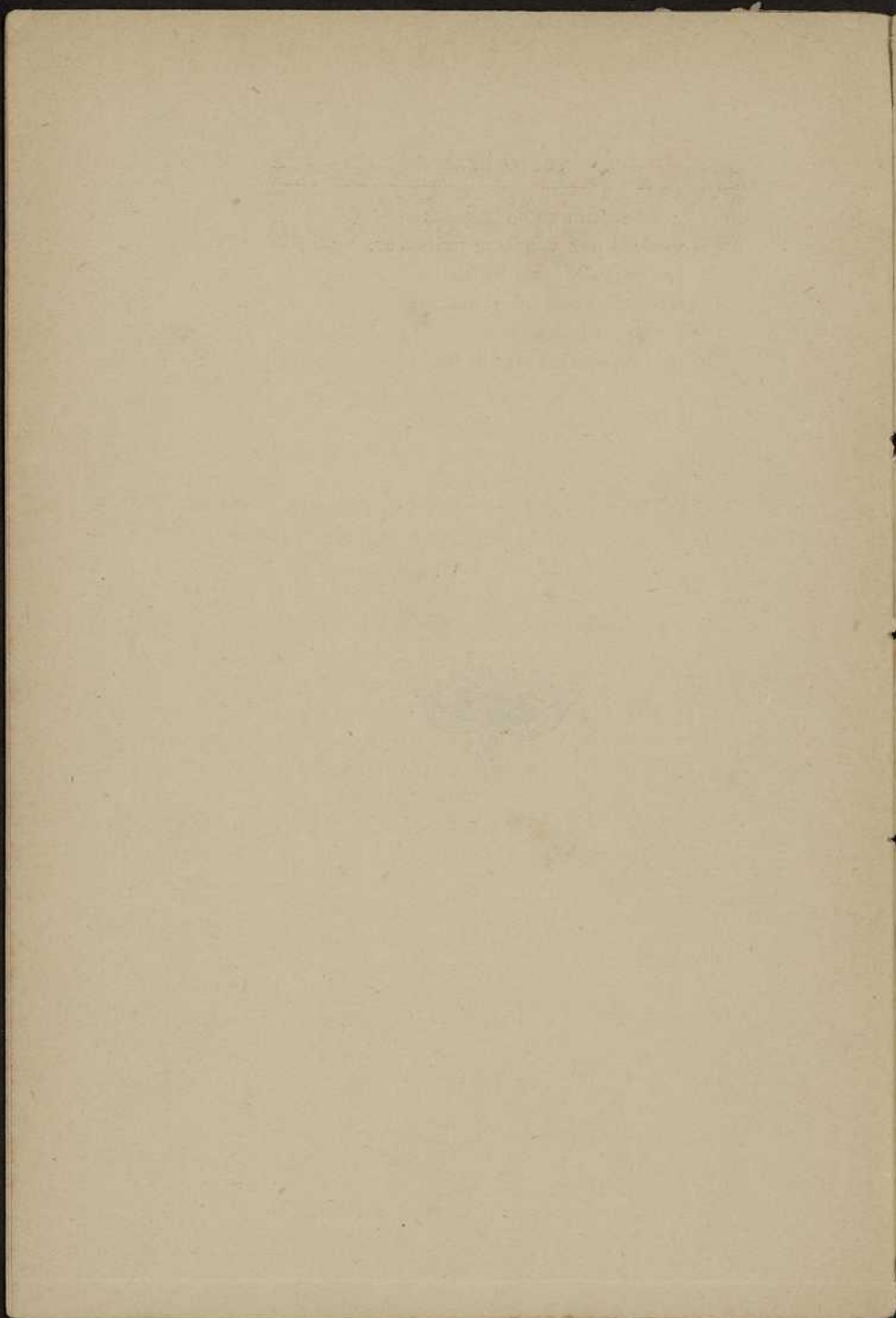
¡Dios dá ben!

Dempóis viñeron prencipios
¡unha lista d' un coartel!
Melruza, de catro xéitos
composta; carne de seis;
capôs, cabirtos d' espeto,
troitas, turtillas de mel,
e móitos puntos asina

.....
pr' arromatar d' unha vez.
Un río Miño de natillas,
arrós con leite, pastés,
requesós, róscas, bizcóitos
con Rom. Tostado, Xerez,
pero móito, por pelexos,
Anisado, Moscatel,
e pol-as cúncas d' o caldo
cúncas chéas de café,

y-a cad' un catro xarutos
y-eiquí paz y-hastra máis ver.
De Sargadelos a lóuza,
d' os de Padrón os mantés,
y-a comida merecente
de toupar con ela un Rey.

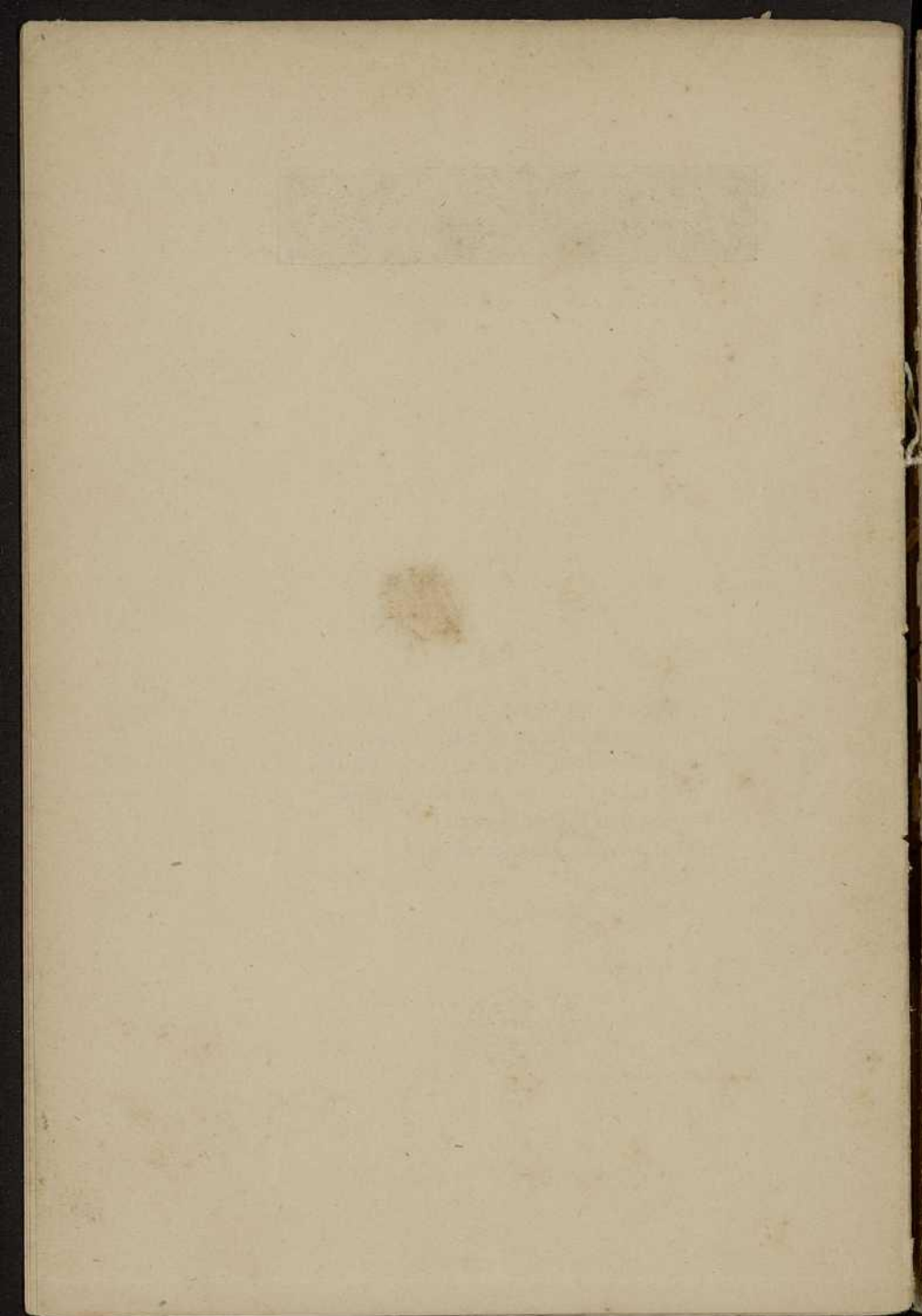

* (1)
* *

O crégo d' un lugar n-unha homilía
que botóu pol-a festa de San Máuro,
pr' asoparar drénto d' a airexe os séusos
de xéito tal qu' os non tentase o diaño,
escramóu con acento coraxudo:
¡Fáldras arriba e pantalós abáixo!

(1) Conto popular.

¡ATRÁS! ⁽¹⁾

Non son o poeta
que trái á boa nova,
y-ás xentes regala
c' os contos que conta.
Non son o que canta
tenrísimas trovas
nin léndas d' amantes
en rimas sonoras.
Non tráyo n-o pléutro
xiquera unha corda
qu' arrulos n-os aires
vibrando recolla...
Non tráyo cantígas
d' as nóites risoñas...

(1) Esquirta con motivo d' a custión d' as Carolinas.

Os céos esprendentes,
as brisas, as follas
d' os arbres tremendo
mainiñas n-as polas,
non prénden n-a pruma
brilantes estrofas...

¿Quén para pra oubire
concertos n-as frondas,
romores n-as sélvias
qu' os arbres entoldan,
si a pátreia o recrama,
si é a críteca hora
d' os toques marceales
d' as bélecas trompas,
qu' ô lónxe y-ô preto
n-o espázo resóan?...

¡A pátreia! Ese tempro
sagrado d' as nosas
querencias, d' as vivas
lembranzas risoñas,
d' os santos afeutos,
d' as dulces memoreas
d' os días d' a infáncea
feliz e saudosa...

¡A pátreia! O curruncha
querido d' as nosas
naiciñas amantes;
a cuna y-a cova
d' amigos e déudos;

es' *algo*, sin forma,
que fala d' un bérce
de vímbios qu' arrola
os sonos d' un ánxel
qu' en páxaros soña,
a náí qu' entolece
mirando a sua xoya;
que fala d' un ceo
d' eternas auroras;
d' us campos garridos,
d' us nenos que xogan
n-o ádro d' a airexa,
d' os sáuces á sombra;
d' o tempo d' os *mayos*,
d' as idas á escola,
d' o amor primeirizo,
d' a primeira nóiva,
d' a verde figueira
qu' estende n-a porta
d' a branca casiña
sáu tóldo de follas...

¡Xuglares, mudeces
pr' as arpas bucólicas...
N-a brecha... alí temos
o síteo d' a honra!
Deixái de cantare
dulcísimas trovas
e léndas d' amantes
en rimas sonoras.
¡Qu' os ódeos inframen

as célticas cordas
d' as liras, poñendo
n-as duras estrofas,
venganzas qu' infundan
n-a gréy patreota
sobrimes alentos,
enérxecas forzas,
e frábeles ánsas
de trúnfos de gloria,
e sede d' a sáñgue
que lava as deshonras...

¡Cantái d' as batallas
as festas monstrosas!...
¡Cantáideas en rimas
que chéiren a pólvora!...

¡Atrás a codicea
piráteca e louca,
d' as turbas famentas
d' a gréy d' a Teutonia!

'O lónxe Numancia
con cinsas pregóa
eternas venganzas
d' a xente española.
Inda érgue o Medulio
sua testa orgullosa,
y-a sáñgue n-os taxos
d' o monte s' amostra
lembrando grandezas

esquirtas n-as rocas.
A crara corrente
d' o Léthes recorda
baldôs, inuminias,
afrentas, vergonzas
d' os Césares nécios
y-as huéstes de Roma.
O sol mexicano
tamén as viutoreas
alúmia d' a pátreas:
n-a terra groriosa
d' Otumba os cadavres
blanquéxan n-as covas,
d' os grandes Cortéses
resúrren as sombras...
¡Lepanto! Algun dia
n-o médeo d' a lóita,
co-a ságuie as tuas augas
puxéronse roxas.
As turcas galeiras
quebadas e rotas,
n-o abismo esconderon
infamea e deshonra,
deixando en sinales
d' hispánecas grorias
a enseña en anacos
tronzada n-as olas...

Non é, non, milagre
qu' o mar nos conoza,
que sémpe fói campo

pra nós de viutorea.
Somella o infinito
súa sábana longa...
¿Qu' importa? Non caben,
por eso, as tuas grorias,
jou terra querida!
jou pátreas española!
n-o mar qu' é pequeno
pra telas a todas...

¡Esperta, Churruca,
e dí como lóitan
os fillos d' España
n-as linfas revoltas!

Volcâs son as naves;
d' o céo, todo sombra,
empana os fulgores
o fume d' a pólvora...
Entón, n-ese istante
sobrime en que forman
a orxía sangrenta
d' a nóite d' a groria,
a morte por drénto,
y-a morte por fóra,
y-os berros de mando,
y-os pitos que sóan,
y-as xárcias que rénxen,
y-os páus que se tronzan,
namentres n-as bandas
estrélanse as bombas,

y-asúbia a metralla
qu' os aires axorda,
e cán d' o aparello
qu' as brisas azoutan,
os rotos anacos
n-a mar bramadora,
y-embaten con ira
salvaxe n-as bordas
as fúreas d' os ventos
y-as fúreas d' as olas,
d' a santa bandeira,
d' as guáldas e roxas
purísimas prégues
trunfantes e soltas
ôs bicos d' os aires
y-ôs bicos d' as ondas,
n-os topes máis altos
d' as náos españolas,
xirós chéos de sangue
despréganse e frotan,
cobrindo os cadavres
con púdeca sombra,
¡sangrenta mortaxa
d' o lenzo d' a groria!

¡Galicia! Os téus fillos
d' alento e de forza,
decote n-a guerra
deixaron a proba.
De Vigo esas túas
mesnadas bisoñas,

que súpeta aprestas
n-as crítecas horas,
buscando con ánsea
gaiélicas tropas,
polléos de morte
qu' alúmia a viutorea!
con béleco arroxo
fenderon as portas,
e sáñgue francesa
regóu a Gambóa,
qu' as manchas d' o créto
con sáñgue se borran!
N-a Cruña, heruíña
d' a raza briosa
d' a Grecia, d' aquelas
mulleres suliotas,
sin medo á metralla
que ruxe e qu' atrona
rasgando c' o lume
os séos d' a atmósfra,
n-o glásis d' o muro,
de pé sobr' a roca
que cái en anacos
desféita co-as bombas,
n-a mau a navalla
blandendo orgullosa,
surríndolle á morte,
sangrental-as roupas,
n-o séo d' o albionense
qu' á brecha lle toca,
cravando hastr' as cachas

con ira e con forza
o aceiro fundido
d' os ódeos n-a forxa,
arríncalle a ingresa
bandeira invasora,
e cáí o cadavre
desfeito n-as olas
pra espanto e castigo
d' empresas treidoras,
y-eterna insinanza
d' as léndas d' a historea!

E tí, Mendez Nuñez,
esperta qu' a honra
d' a pátreá peligra
ô lónxe, ond' a próa
fendéu d' a *Numancia*
as índicas ondas.
¡Esperta que cómpre
decirlle á Teutonia,
qu' España *prefire*
séu créto às súas frotas!

Os mares que cónguen
a terra española,
as augas sangrentas
que rúxen e lóitan
batendo con rábea
n-as pedras d' a costa,
páres que lembrando
fazañas groriosas

saúdan d' a pátrea
as vellas memoreas,
c' os máinos arrulos,
co-as cántigas róucas,
co-a voz d' as tormentas,
co-as frébiles notas
d' as arpas d' os ventos
que dórmén n-as olas...

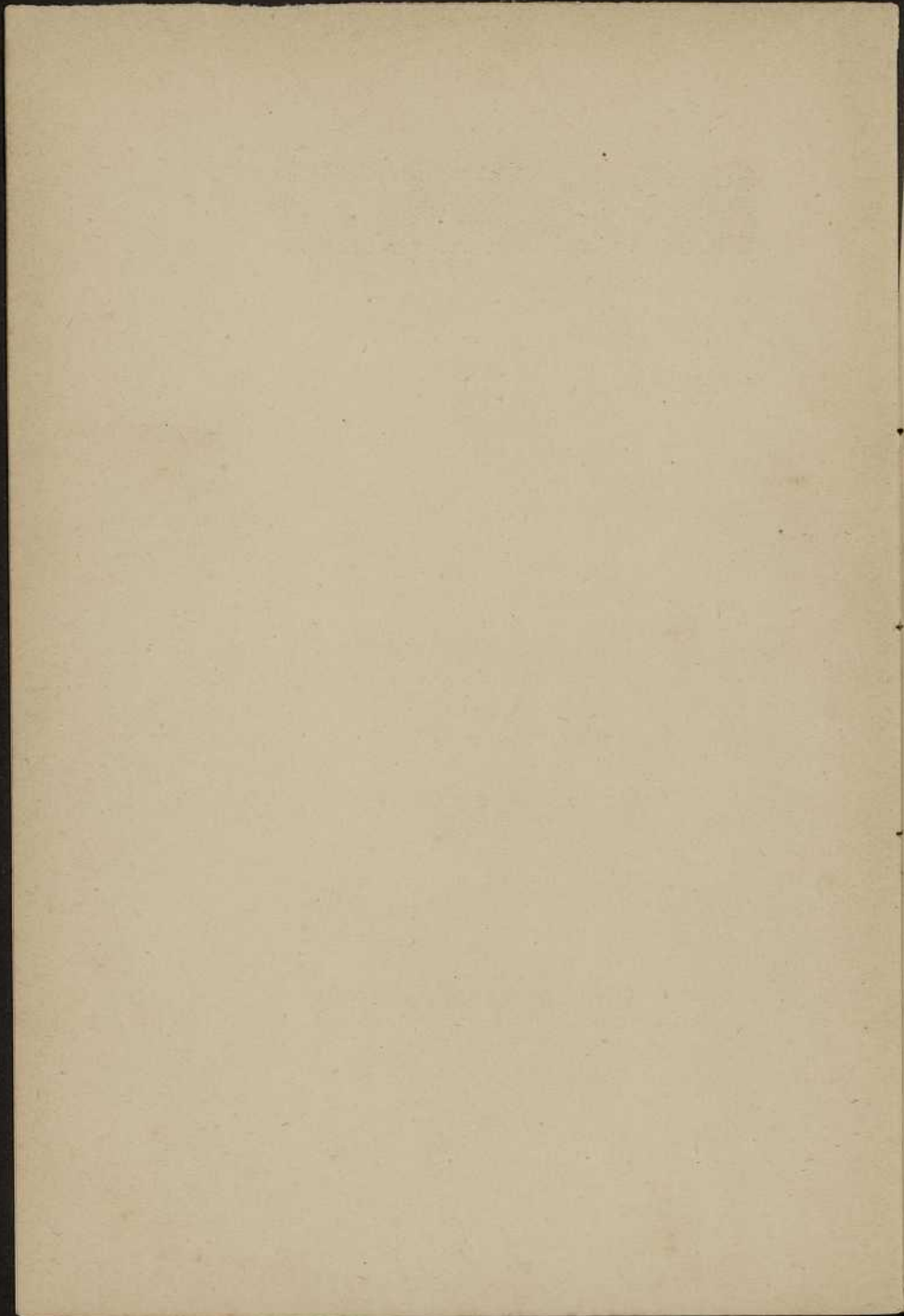
Non é, non, milagre
qu' o mar nos conoza,
¡xá sabe que temos
a sáñgue ben roxa!...

¡Atrás a codicea
piráteca e louca
d' as turbas famentas
d' a gréy de Teutonia!
¡Atrás! En Rioseco,
Bailén e Zornoza,
cramando venganzas
xá s' érguen as sombras
d' os héroes, qu' inviutos,
cairon n-a lóita!
¡Atrás os que queren
lixarnos a honra,
a pranta poñendo
con áñsea treidora
n-a terra qu' un tempo
roubámoslle ás olas
regándoa con pingas

de sáñgue española!
¡Atrás! N-as montañas
resõen as trompas
guerreiras qu' òs fillos
d' a pátreia convocan!
Si barcos nos compren,
pra télos d' abonda,
o Réise d' España
qu' empeñe a corõa,
que nós dando a vida
xa damos de sobra!

¡Hirmáus, espertáide
y-atentos à hora,
voláide s' oubides
qu' os chama a viutorea!
¡Que non desfallezan
as huéstes patreotas
si o promo enemigo
as mérma y-as tronza!
¡Non quede un con vida,
non sália un d' a lóita,
ni un sóilo xiquera
si queda sin honra!

* (1)
* *

(DE GUSTAVO ADOLFO BECQUER)

Porque son, nena, os téus ollos
verdes com' o mar, téis pena:
verdes téñenos as náyades,
verdes tívochos Minerva,
e verdes son as pupilas
con que soñan os porfetas.

O verde e gala e feitizo
d' os váls pol-a primaveira,
o verde n-os sete coores
refúlxe d' o arco d' a vella;
as esmeiraldas son verdes,
verde o coor d' o qu' espera,

(1) Tradución d' o casteláo.

verdes as olas d' os mares
y-os loureiros d' os poetas.

Son as tuas meixelas páledas
rosas d' orballo cobertas,
en qu' a grana d' as folliñas
ves' asomar entr' as pelras.

E, sin embargo,
sei que te quéixas
porqu' os téus ollos
crês que t' aféan.

Pois non-o créas,
porque son as túas pupilas,
húmedas, verdes e inquietas,
tenriñas follas d' albahaca
qu' ô sopro d' os aires tréman...

Parés, nena, a tua boquiña
roxa granada entraberta,
qu' a matar sedes treidoras
pol-o vráu cunvida e tenta.

E, sin embargo,
sei que te quéixas
porqu' os téus ollos
crês que t' aféan.

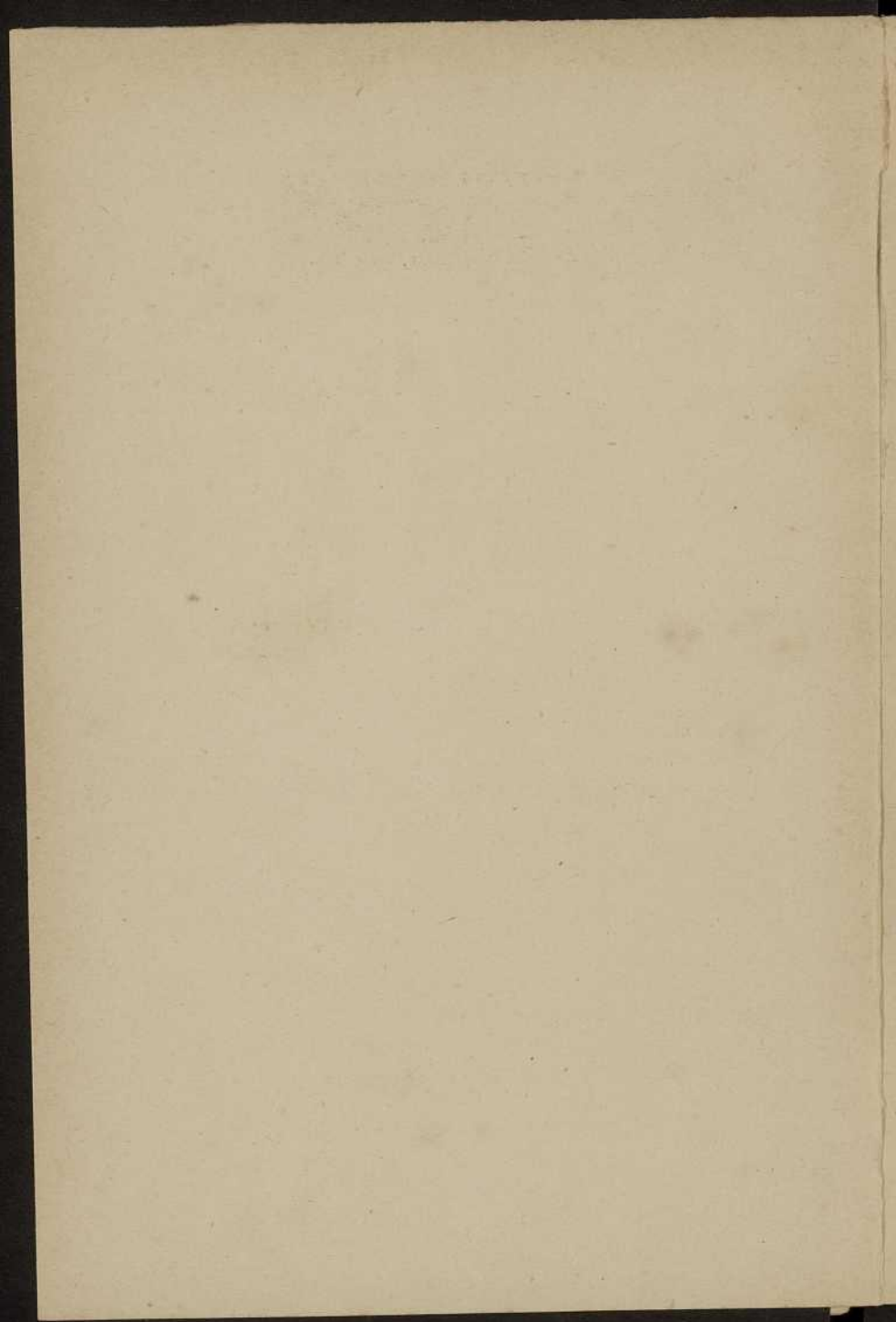
Pois non-o créas,
que cando estás enoxada,
as túas pupilas somellan
olas d' os cántabros mares
qu' entre penedos s' estrelan.

E a tua frente que se crõa
c' unha espréndeda diadema,
nevado coto ond' o día
sua luz última refrexa.

E, sin embargo,
sei que te quéixas
porqu' os téus ollos
crês que t' aféan.

Pois non-o créas,
porqu' entr' as rúbeas pestanas,
e preto d' as siés, somellan
bioches d' esmeiralda e d' ouro
qu' un branco armiño suxetan.

INRI

¡Canto sufro ô te ver! Catro logreiros
c' o teu manto en xirôs hóxe trafican,
de porta en porta d' os coarteles bules
y-en xogadas de Búlza andas metida.
Amada de Platón, musa d' os libres,
¡que mal te queren os qu' así te lixan!

Vestal d' a Ley que n-o sagrado tempo
d' o amor universal o lume atizas,
non eres á Estatilea que s' arrastra
n-o emporcallado lar d' a mancebía.
Raméira d' o vivác, diosa d' as turbas,
tí non éres a forte e bendecida
xusticieira matróa, qu' ôs seus peitos
canto hay de bó n-a humanidá se cria,

non eres d' o Direito a esposa honrada,
tí serás, cando máis, á concubina.

Cando a concencia popular te chame
entre palmas virás, á luz d' o día,
por camiño real, non pol-a trócha
d' os que fúxen ô medo d' a xusticia,
saudada con fervores y-antusiasmos
por total-as concencias redemidas.
Que non d' o rebulicio coarteleco,
borracha co-a augarlente d' a cantina,
quérote ver sair, a greña ô aire,
y-a crápula insolente n-a surrisa,
levando a retaguárdea canto sobra
n-o bordél, n-a taberna e n-a letría,
co-a coroz a n-a rés, e d' a loucura
soando as bufonescas campanillas.
¡S' e t' han de ver meus ollos profanada
que nunca chegue a alba d' ese día!

Non ha de vir así, non pol-o atallo
por ónde collen as traiciós malditas,
nin pol-a medoñenta encrucillada
ónd' os vicios de nóite s' agariman.
Por asalto chegada ôs nosos lares,
a traición qu' a trouxera levaríaa...

Non vayádes mercar pol-os coarteles
traiciós que se malvenden por codicias,
nin troquedes as lóitas d' as ideas
pol-a inobre contenda fratrecida,

qu' a tribunia inventóuna a democracea
y-o fusil inventóuno a tiranía.
Ninguén caya d' apóstol que presuade
en malvado sicareo qu' asesina.
¡As prumas-baonetas esgriminde
si buscádel-os lauros d' a cunquista!

Non fíes d' o que vil e miserabre
traiciona a dinidá y-o créto pisa,
en trato de chalás vendendo o brazo
a quen llo púxa máis. D' honrados fía,
d' eses que t' aman por t' amar somentes,
d' eses que teñen a conciencia limpa.
¡Mercadeires, atrás! N-o santo tempro
d' a augusta libertá non se trafica.
Quén traicionóu, pra te servir, séus dioses,
xa ten a trócha arteira deprendida
pra facer mañá igual co-as túas bandeiras,
qu' o presente ô porvir os homes fía.

¡Malhaxa os histriós! ¡Fora os farsantes
qu' así te meten n-a xornada indina,
sacando d' o coartél catto traidores
pra que sálian ás prazas dando vivas!
¡Botáde a latigazos d' ese tempro
ôs que co-a santa libertá trafican,
y-acabe d' unha vez a barafulla
d' honorabres pulítecos-bulsistas!
Quitádelle o antifás pra que se véxan
de cara a cara as intenciós malinas.
Non son tan grandes como vos pensades

ô velos n-o curuto d' a culina;
fillos d' o Lilipút, pra ser xigantes,
vânse pór sobr' un pé n-a lexanía.

Non troquedes as lóitas d' as ideas
pol-a inobre contenda fratrecida.

Tênen outro poder as sociedades,
máis forte qu' o poder d' a artilleiría,
pra conquerir a redención amada
que non a cañonazos se conquista.

Tocade a somatén dend' as tribunias,
buscade un O' Conéll pra vosa guía
qu' inframe o corazón d' as muchedumbres
co-a palabra firente y-alcendida
qu' axorda com' o trono, e com' o rayo
fénde e rácha e derrumba e pulveiriza...
Petade n-o montón pra que desperte
a musa d' as supremas ousadías,
d' o sono de lirón en qu' a sumiron
a forza de croeldades e inominias.
¡Volade a Santa Bárbara d' a prensa
pra que cáya o pasado féito estillas!
¡Mirabeáux-artilleiros!... ¡ás tribunias!
¡Brigadas d' o *meeting*!... ¡ás baterías!

Pr' a labor redentora d' os espritos
cañós nin barrecadas non precisas;
c' o Krúpp-prensa hay d' abondo, qu' as ideas
tamén levan n-o seo diñamita.

COUSAS

Sólen os crégos ¡Dios lles dé xuicio!
tomál-o sacerdóceo por oficio,
qu' os hay n-as ecreseástecas xornadas
que *s' axustan a secas ou molladas...*

O crégo de Balferro,
sin ir máis lónxe, cando ten enterro,
s' acabóu de ceár e vái pr' á cama,
dille, dándolle as nóites, á sua ama,
(e n-o seu dito o méu aserto apoio)
que o chame cedo porque ten un *choyo...*

S' e a un cornista lle sirve de descanso
falar por boca, como din, de *ganso*,
gábome eu d' a verdá d' esta esquirtura

póis refiro o que dixo o señor cura,
que fala d' o de Dios tan de lixeiro
como fala d' o sêu calquer pedreiro...

E pra que formen o cabal xuicio
de qu' o altar pr' algús crégos é un oficio,
diréilles d' esta histórea por remate,
(e si minto qu' a morte non me mate).
qu' acostuma chamarlle o de Balfenta
ô cális y-ô misal, *a ferramenta*.

'OS RAPACES

D' A SEUCIÓN CORAL

(CARTA ABERTA)

Xaneiro de 1881.

Méus estimados amigos:
Fái tempo que tiña ganas
de botar un parraféo,
c' os mozos que cando cantan
deixan lélos ôs pasmós
que ll' escóitan a *Alborada*.
Fái tempo, y-eu nunca minto,
qu' inda non hay dúas somanas
que n-unha nóite de lua,
nóite trasparente e crara,
colmado de gozo ó peito
y-os ollos chéos de bágoas,
oubin os vosos acentos
como romores de augas

que pol-os cóyos d' o monte
sin que se sintan esbaran...
¡Que dulce malenconía
hay n-as vosas tristes cántigas,
e como as parleiras notas
en turburentas cascadas,
énchen d' arrulos a nóite,
—arrulos de pombas mansas—
e dempóis éntanse ardentes
bulidoras pol-a alma!
Non hay xilguéiros n-os árbres
nin reiseñores n-as cámpas,
que canten com' estes bruxos
tan malencónicas cántigas...
Fato negro de demoros
qu' a forza n-as górxas gardan
subiotes e frautís
e bandurreas e guitarras!
Eu entolezo de todo
cando lles sinto a *Alborada*,
que parés qu' o sol se írgue
tral-os cotos d' as montañas,
e que s' énce o corazon
de resprandores d' as albas...
Pónse o *escribano* n-o médeo
co-a sua pelica raxada,
colle un guiciño d' un mollo
—anque o merece de prata—
e c' un demoro d' un chifre
dalle a sinal ôs que cantan.
Us tosen, outros escopen,

poñen as pañosas baixas,
e fan, com' un cú, unha róda
ô redor d' o d' a *bofanda*,
y-éste, entón, parés ó rabo
y-os demáis unha naranxa.
Báixo, báixo, mói baixiño,
us sospiran y-outros cantan,
outros romedan ás pitas,
outros romedan a gaita,
outros botan esgutfos,
e ruben ús y-outros baixan,
e pouco a pouco ôs méus ollos
van vindo, ás presas, as bágoas,
e pouco a pouco a tristeza
énche con olas amargas
o corazon, y-o méu peito
férve que férve, e n-a alma
páxaros, brisas e froles
axítanse en louca danza,
y-a sangue pónse tan roxa
c' o frinísí d' a *Alborada*,
qu' eles cando cantan choran
y-eu choro cand' eles cantan.
Por eso non hay xilguéiros,
nin paxariños d' as cámpas,
nin reiseñores d' as nóites
ond' está esta rapazada.
¡Ben pol-o fato d' os méigos
e ben pol-o d' a *bofanda*,
ben pol-os méus amiguiños
e ¡bravo! pol-a *Alborada*!

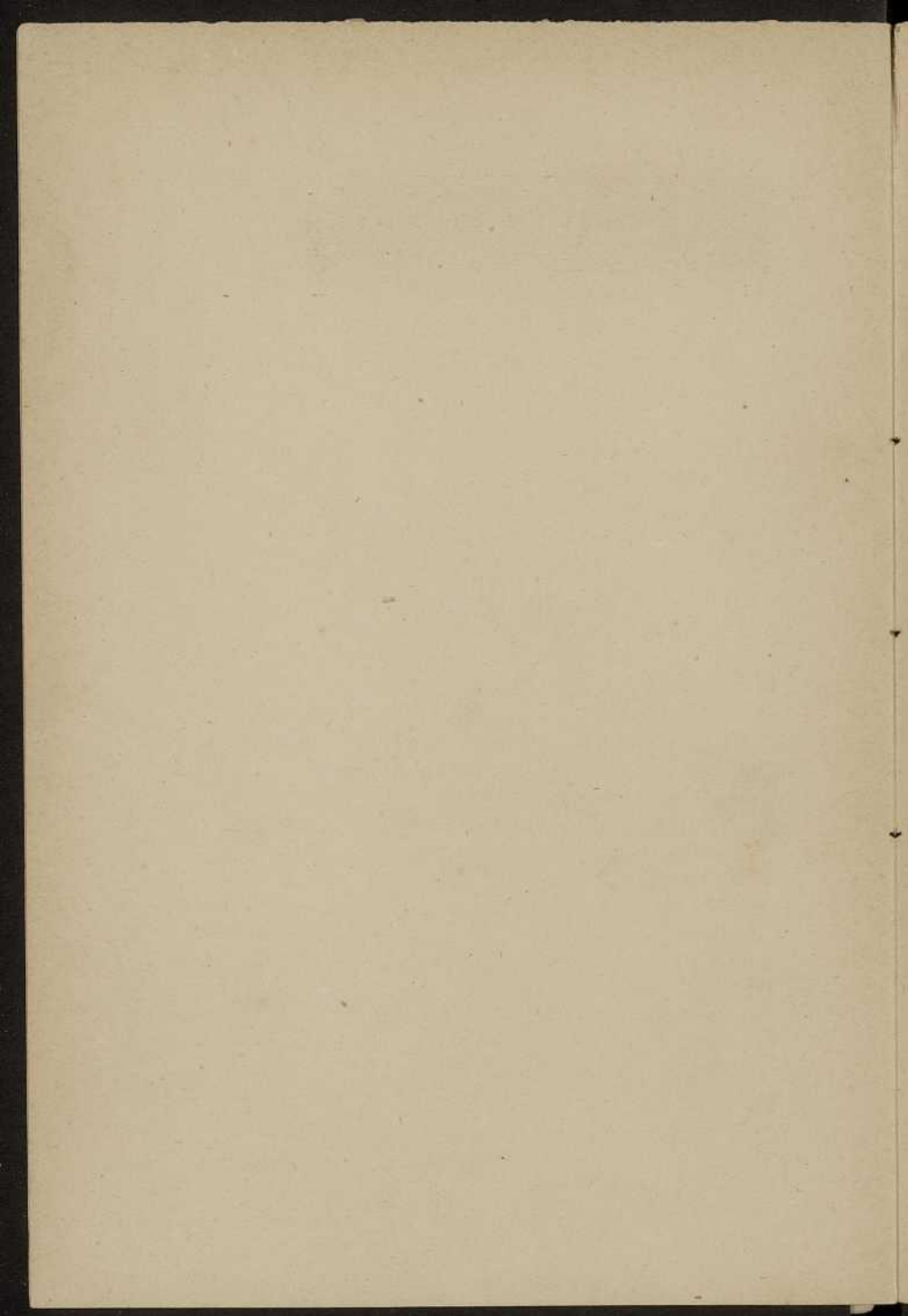
Mais o caso é que sin nome
inda están o qu' así cantan.
¿Queredes qu' eu vós bautice
sin latís, crégos nin augas?
Chamádevos: *Os amigos*,
qu' e unha bóa nomeada,
y-asina cando cantedes
en nóite práceda e crara,
faredes róda c' os corpos
y-outra máis pécha co-as almas.
Basta xá de parraféos
e de versos e de cántigas,
y-en pago de todo o dito
vóuvos pedir unha gracia,
que si saídes pra Réises
paredes n-a miña casa,
e botedes n-a Barreira
un cachiño d' a *Alborada*.

REALISMO

Máis qu' o mel às avésporas me gustas,
máis qu' o quéixo ôs ratôs téntasm' as ánsas,
e fánme tanto ben as tuas cariceas
com' a un lugués enxebre a *callouvada*.

'A TORRE DE PORQUEIRA

Rubín ôs teus pretís esnaquizados
ónde campáron os pendós guerreiros,
e paréime a escoitar n-as tuas cruxías
por s' ouzaba o ¡quén vái? d' os ballesteros.

Xá non palpita d' o feudal xigante
o ben temprado corazon de ferro,
que cinsa sobre cinsa amontoaron
os tempos novos sobr' os sigros vellos.
Xá nada alenta en tí; dénde d' os fosos
ôs adarves máis altos, todo a éito,
váste pudrindo sin que cóide náide
d' arrimar un puntal contr' os teus lenzos.
¡Cánto d' agora a entón! ¡Un mar de sáñgue!
asopara o teu sigro d' o meu témpo!

Si o terrible señor d' os teus solares
d' a batoca s' erguese n-un momento,
féro e croél n-o remelar d' os ollos,
duro e brotal n-o espilicar d' os membros,
y-as pezas amarrando d' a loriga
ôs séus cadrís, com' os d' os osos réxos,
rubise à prataforma coraxudo
pra dar ôs aires o pregón guerreiro,
ôs villanos d' entón chamara en vano
pr' a mesnada axuntar... ¡Todos morreron!
O sol qu' alumiou ôs séus escravos
non é o sol qu' esplandece os nosos ceos;
a Libertá manumitíulle a huéste
y-en tolo o mundo non lle queda un servo.

¡Mostra o teu espaldár, lóbrega torre,
que si en pé te deixou por bulra o tempo,
cando ménol-o pénses cicáis sintas
que che fura as entrañas un pedreiro!

O NOSO ENCONTRO

Vinte pol-a vez primeira
báix' un parral, ô agarimo
d' a sombra... ¡que ben quentaba
o sol n-o ceo alcendido!
Negros eran os téus ollos
com' a nóite, com' o abismo,
com' a tristeza y-as penas,
y-os teus béizos tan roxiños
com' as freses d' as freseiras,
e tan dourados e lindos
teus cabelos com' o ouro,
com' as espigas d' o millo,
com' as uvas d' o verdello,
com' o anelo d' un obispo.
Tiñas o corpo xeitoso
e delgado com' un vímbio,

com' os amores gallardo,
y-esbelto com' un xunquillo.
Teus pés... ¿Tiñas pés, rapaza?
Non ch' eran pés nin peciños,
eran dóus, ¿dóus? ¡Qu' habian ser!
eran dóus piños d' un pino.
¡E que maus tan troneadas,
e que colores tan finos,
e que meixelas tan brancas
e que dentes tan maumiños!

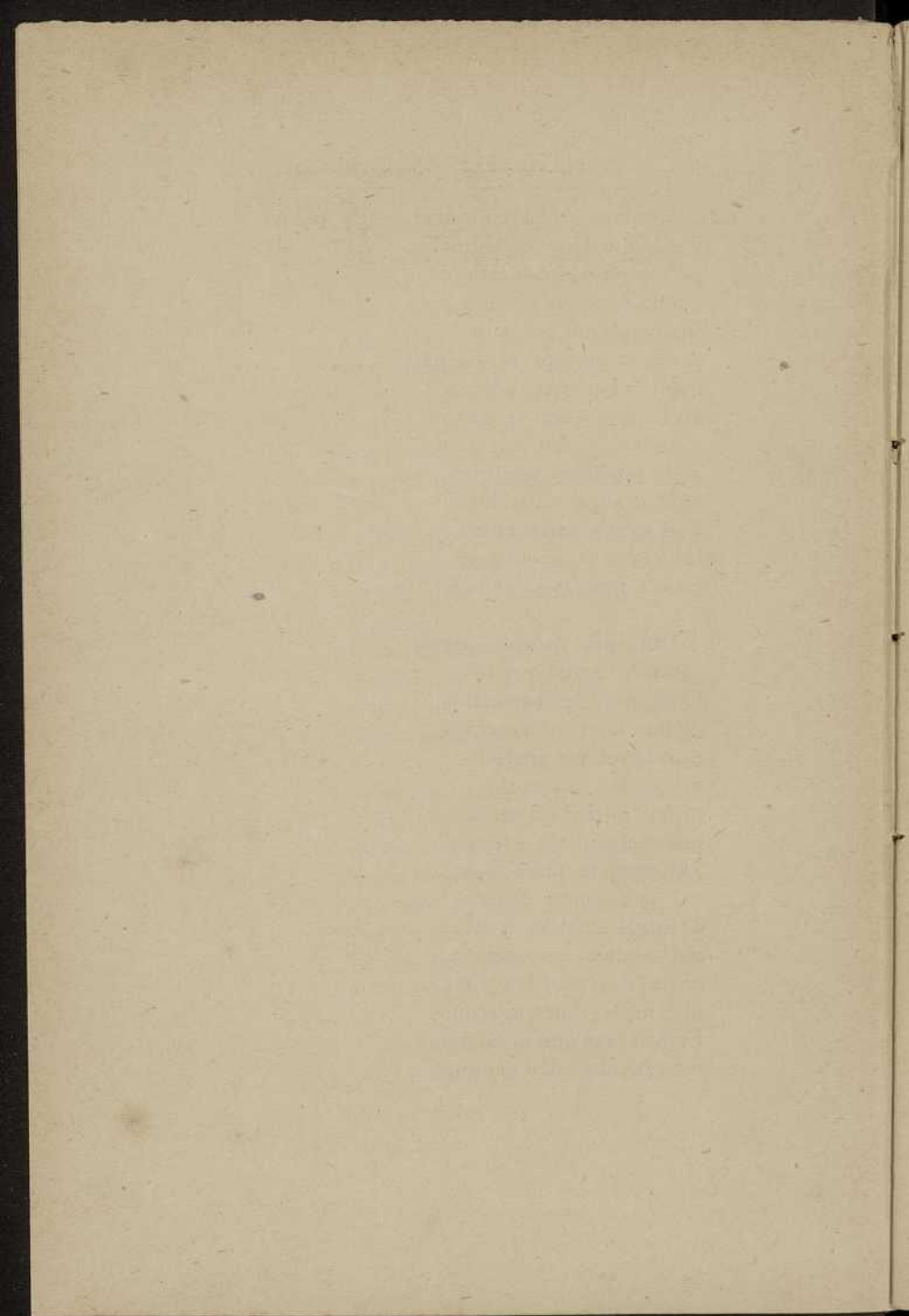
Viñ' eu por un sóuto abáixo,
d' a caza, todo moído,
frebíl, sedento e xadeante
y-atopéite n-o camiño.
O can chegóuse á tua véira
e cheiróute c' os fuciños,
y-eu co-a emución sin querelo
deixéi escapar un tiro...

¿Que che dixen? Non me lémbro,
séica que secara o río,
ou que crebara unha perna
o abade preto d' o muíño.
Quedeime parvo de todo
cand' os teus ollos y-os miños
arderon n-aquela ollada
como dúas almas n-un bico.

¡Com' a ser! Ben pouco dura
n-o mundo o pracer comprido!

Ti ausentáchete y-eu vinme,
e, desd' entón, ¡coitadiño!
parezo un probe famento
e teño a coör d' un tíseco.
Iña non sei si te quero
pero, en cámbao, sei de fixo
que t' adoro com' adoran
en Pontón a San Benito.
¡Canto m' ei lembrar de tí
xunt' o piélagosombrizo,
ond' as augas muxidoras
y-os ventos enforecidos,
lóitan con fúrea salvaxe
com' a féras n-un abismo!

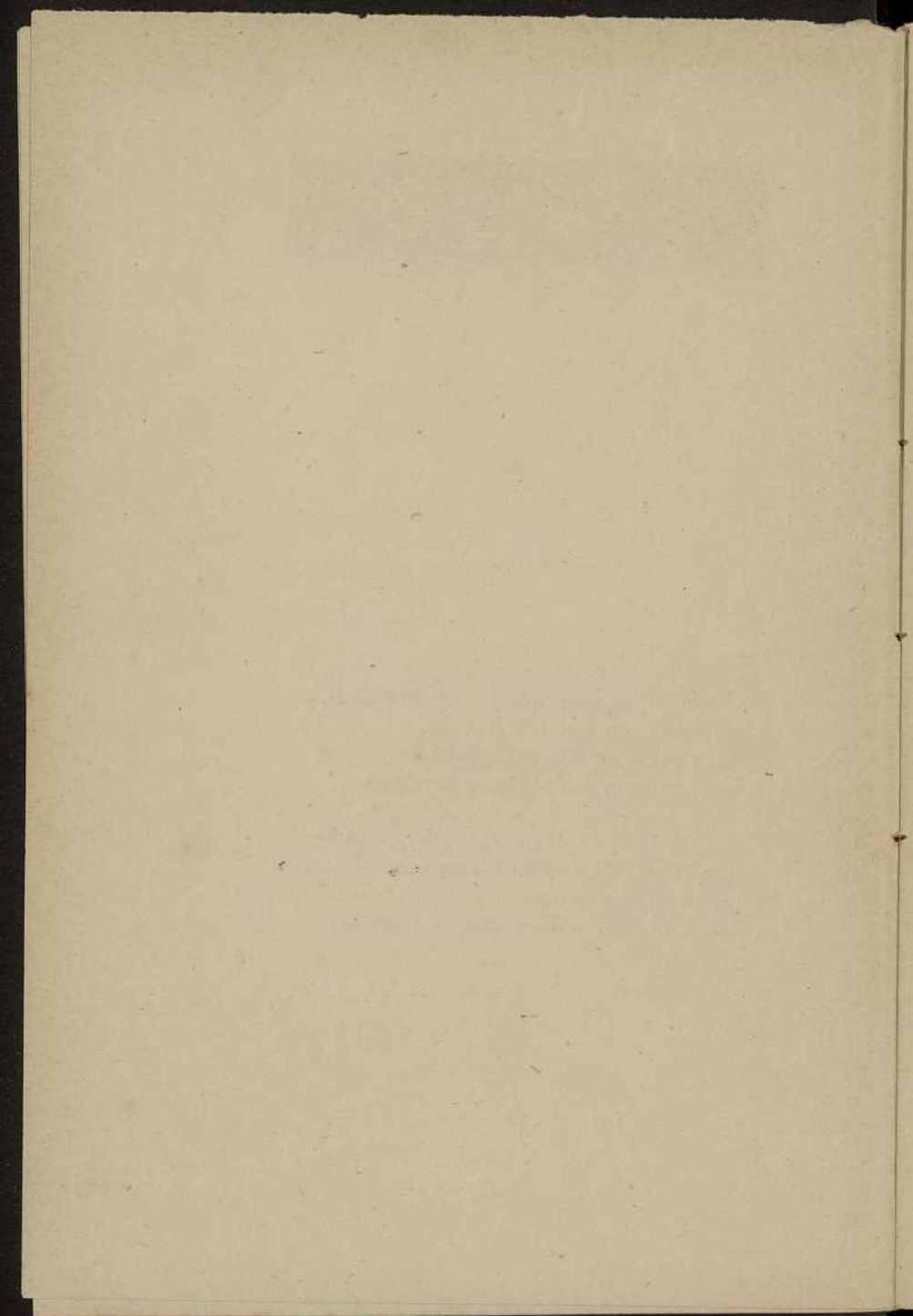
Pámpanas d' aquel parrál,
outono d' aquel pradiño,
fonte, craveles bermellos
de min tan ben conecidos,
espadanas que cheiréi
orelas d' o manso rio,
¡cando tornaréi a vérvos
pra meu consolo e feitizo!
¡Ay canto te quero, nena,
a d' os rasgados ollíños,
d' altiva e páleda frente
e d' os dentes pequeniños,
cravel d' o méu craveleiro,
méu amor, dulce agarimo,
branco luar que m' alúmias
n-as revoltas d' o camiño!

Porque fala de *Spéncer* e de *Proudhon*,
d' *organismos sociáis* e *bioloxía*,
pasa praza de lido e de sabiondo
n-a escura capital d' unha previncia.

Qu' abonda n-algús pobos disgraciados
pra chegar d' a opinion a ser os réises,
con falarlle á ñorancia d' unhas cousas
qu' a probe d' a ñorancia non entende.

IO LOBO!... IO LOBO!...

Baixóu d' os Pirinéos por entr' as górxas
con polainas de cóiro e leopuldina,
d' o pescozo encolgándolle un carneiro
qu' en París lle furtára a un empenista.
Metido a loitador en dous miutos
com' a Rei se metera en catro días,
pensóu que tod' un pobo s' asovalla
n-o tempo qu' as Samóggis se cunquistan.
E un lobo máis galan que Lovelace
co-as entrañas máis negras qu' as endrinhas.
Y-a propóseto, oubin que n-a Inglaterra
d' un Réise e d'-unha dama foi nacida,
certa órdre que lustra a quén a alcanza
e que ten por embrema certa liga.

¡Tanto pasmo por eso, porqu' un Réise
ll' ollara a unha señora as panturrillas!
¡Ben sé coñece que n-o mundo vive
tan sóilo por tempadas a xusticia!
Tanto barafullár, tanta algueirada,
tanto encher d' os chapéus as couronillas
co-eses *omni soit qui mal e pense*,
que non sei si se comen ou se rillan,
y-este lobo galan leva fundadas
non unha, sinón mil *xarreteñas*!
Ben poden, póis, as frábicas ingresas
suprimir d' unha vez esas letriñas,
que pra non pensar mal d' os seus sombreiros
non é de percisión que nos maldizan.

Baixou d' os Pirinéos por entr' as górxas
e c' o rabo entr' as pernas fóixe asiña,
que ll' oléu a chamusque en Ouroquieta
e fuxú con carneiro e Munarquía.

Hóxe anda pol-o mar féito un Nep-tuno
ôs ventos enfiándolle as martillas,
co-a traza d' un patron de mariñeiros
pra ver si pesca un trono con traíña.
O que quere é ser Rey, tanto ll' importa
d' eiquí, que d' o Xapón ou Filipinas,
e con tal de mandar cicáis aceite
o ser cacique d' unha tribu india.

Vivir escuro n-un rincón d' a terra
sin galardón, sin gloria e sin aprauso,
loitar co-a envexa qu' o seu lar lle ronda,
fundíl-ainxurea que lle saí ô paso,
e dempóis, ô morrer, batél-a frente,
como Chenier, dicindo *jeiquí había algo!*...

¿Que ll' importa o porvir a eses que nâscen
pra ver n-o mundo un Lilipút d' enanos?

A GAITA D' A MORTE

¡Gaitiña, vólvesme tolo
cand' o puntál repinica
a muiñeira d' as romaxes
feitizosas de Galicia!
Séica pode ser un trásgo
o que drént' o fól sospira,
que non son cóusas d' os homes
tan sobrimos armunías.
Dáche por chorar, e choras,
dáche por rír, e co-a risa
fas toupar n-as trouleadas
ós gallegos de Galicia.
¡Ay, gaita, cánto te quero,
cánto te quero, gaitiña,

miña xóya, miña brúxa,
miña méiga, miñ' amiga!
Cando botas a *alborada*
parés qu' os pardáos se xían
e que berra o vento drénto
d' a palleta... Vese o dia,
véñse as nubes culuradas
entre lume de surrisas
saír pr' afora botando
ôs culeiros a alegría,
séntense cantar os galos
e facer *có, có*, as galiñas,
quedar o pumar valeiro
e sospirar leda a linfa
d' os priguiceiros regatos
regatños de Galicia.
Todo se sinte, abofellas,
tod' eso conta a gaitiña,
qu' éla co-a sua léngua chora
e co-a sua léngua sospira,
je chora pol-os gallegos
malfadados de Galicia!
¡Probes! Teñen fame eiquí
e van pra lónxe y-as cúitas
mandan n-as aás vaporosas
malencónicas d' a brisa...
¡Sófren! ¡sófren! ¿E qu' importa
s' hay n-o médeo tantas linfas
y-eiquí non se ven as bágoas
nin se ven as agunías?
Van pra lónxe, van nos barcos,

e n-as xárcias tréme a brisa,
y-as tempestades d' os céos
azoutan a mar tranquila,
y-o barco fóxe que fóxe,
máis axiña, máis axiña,
como si o demo d' o inferno
chéo de ódeo e de malicea,
infrase o morro e lle dése
o barco por trás y-as linfas...
¡Cantos morrerán de fame
sin volver á sua Galicia,
sin ver n-os ollos d' as náis
relocer as bagoiñas,
sin darlle bicos n-a fronte
nin miralas de rudillas
chorando diante d' a Vírxen
de culpa e de mancha limpa!
¡Cantos morrerán ¡coitados!
n-aquelas lexanas islas,
batendo os dentes co-a frébe,
e maldecindo d' o día
en que puxeron á pranta
n-a coberta enegrecida
d' o barco, que, dend' a Cruña,
os levóu cara as Antillas!
¡Galleguiños! ¡Téndes fame?
Póis morréi d' ela en Galicia,
que val máis morrer n-a terra
que non morrer n-esas islas.
'O menos eiquí teredes
pra cobixar vosas cinsas,

un xirón d' o ceo d' a pátre
y-a sombra d' unha eremida.
Van pra lónxe, vánse os vellos
y-os chorós y-as raparigas,
que cando marcha o patrón
desfáise toda a familia,
e todos, vellos e mozos,
todos, todos hóxe emigran...
¡Rayo de Dios! Él vos tolla
gobernantes d' a Galicia.
Un machado fén da as arcas
d' as vosas tesourerías,
corvos negros de gran crús
espetada n-a lanvita.
¡Galleguiños! Xa que hóxe
inda temos quen cunsinta
que morra a xente de fame,
cal si fora unha pauliña
a que cáí n-as vosas testas
co-as contribucións malditas,
méntras se fan sucidades
pr' os cás, entr' as xentes ricas,
armái de mocas os brazos
e berrái anque non sintan:
¡Lampantís! Pan pr' os famentos,
pan ou bróa pra Galicia,
que vostedes ben a montan
cando d' ela necesitan.
¡Inxenheiros! Ollo ô dito,
fendéi montes, e co-a tinta
rachái n-o papel montañas,

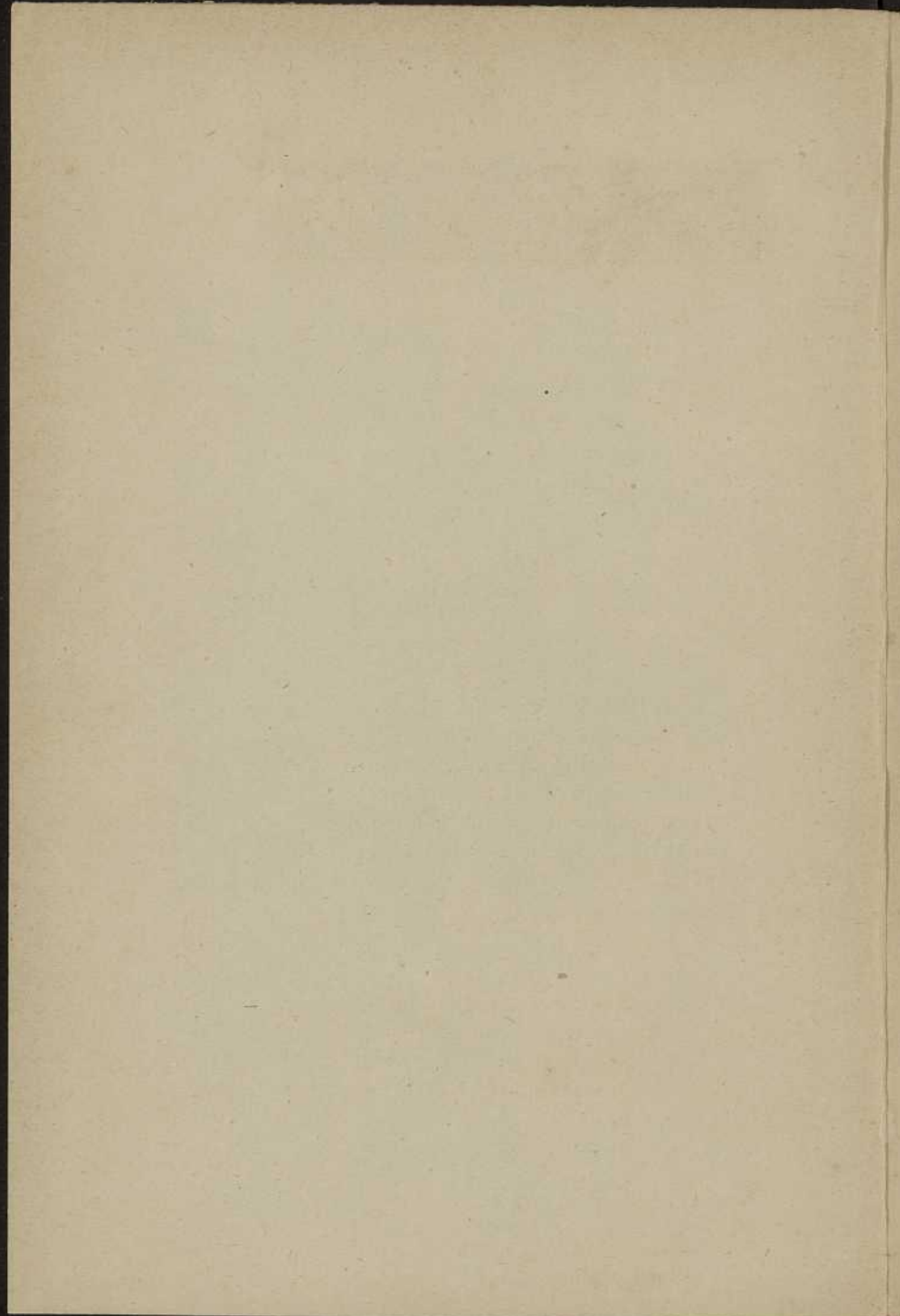
tendéi pol-os váls as vías,
estudiade carreteiras
por ónde cercule a vida,
que lógo, co-as picarañas,
os gallegos de Galicia
racharán tamén o corpo
de pedra d' estas culinas,
farán carreiros n-os váls
pr'os tréns que pr' aló asubían,
e si morren, morrerán
sin morrer de morte indina,
aprastados n-un tunél
com' os obreiros d' o día.
S' España é d' os españoles
qu' estúpedos n-os dinigran,
en lóxica ben decente
é d' os gallegos Galicia.
¡Ou, pátreas, non páres mentes
nin n-os desdés d' os d' arriba,
nin n-o vil que te motexa
nin n-os ruís que te mancilan!
Fái un esforzo supremo
pra que resúrxa altivas
as tuas vellas maxestades
y-as tuas nobres enerxías,
y-outra vez serál-a forte
y-outra vez serás temida.
Non pidas limosna a nádia
pois deshónraste pedíndoa,
porqu' eiquí ónde lle puxemos
o pê a total-as cudiceas,

querémoste ver señora
pero non te ver mendiga.
¡Gaita, repinica a morte!
D' esta féita n-hay xusticia
ou as levantar a testa,
nai chorosa, ben enriba.
¡Gaita, repinica a morte,
a ver cando chega o día
de que matémol-os córvos
a cantazos en Galicia!

Eses ollhões d' o azul d' os céos,
eses cabelos d' a côr d' o ouro,
y-a luz d' a alba qu' énche de brilos
véigas e cámpas, váls e picoutos,
son as tres cousas qu' amo n-o mundo,
son as tres cousas que máis adoro.

¡AY!

¡Morreu abafado!...
¡Non deu un suspiro!...
Quedóuse n-o bérce
de palla e de vimbios,
c' os ollos abertos,
deitado, surrindo...

Un ánxel somella
c' as máus o probiño
en cruz n-aquel peito
tan branco e tan limpo...
Encóbrelle a fronte
madeixa de rizos,
ten côr o sembrante

de follas de lirios,
e chéiranlle a rosas
os lábeos roxizos...

Ó velo n-o bérce
de palla e de vimbios,
c' os ollos abertos,
deitado, surrindo,
parés qu' aquel ánxel
quedóuse durmido
soñando con sonos
d' estrelas, e chios
de páxaros ténros,
e xogos tranquilos
d' os nenos d' aldea,
descalzos y-espídos,
qu' aló pol-o inverno
tremendo c' o frío,
fan cregos de lama
y-airexas de lixos,
sentados en rodas
ó pé d' os camiños...

¡Os nenos d' aldea!
Os nenos sofridos
que nunca tiveron
xoguete nin viron
soldados de promo,
cabalos, cochiños,
con nécoras drénto
choutando e bulindo...

¡Os nenos d' aldea
que van ateridos
co-a chuvia d' o inverno,
co-a neve y-o frio,
aló pol-os montes
levando feixiños
de fóupa e carquéixa
pr' o lar sin abrigo!...

¡Morréu abafado!...
N-a gorxa d' armiño
tixeiras de punta,
coitelos de fio,
cravándolle a carne
sentíu o probiño...

¡Morréu abafado!...
¡Non deu un suspiro!...
Quedóu n-aquel bérce
com' un paxariño
qu' escond' entr' as prumas
d' as alas o pico,
e dorme agardando
a aurora n-o niño...

*Tí non morreche,
tí estás durmido,
—n-ese linguaxe
todo suspiros,
todo bagóas,
todo cariño,*

dille unha probe
nai a aquel fillo.—

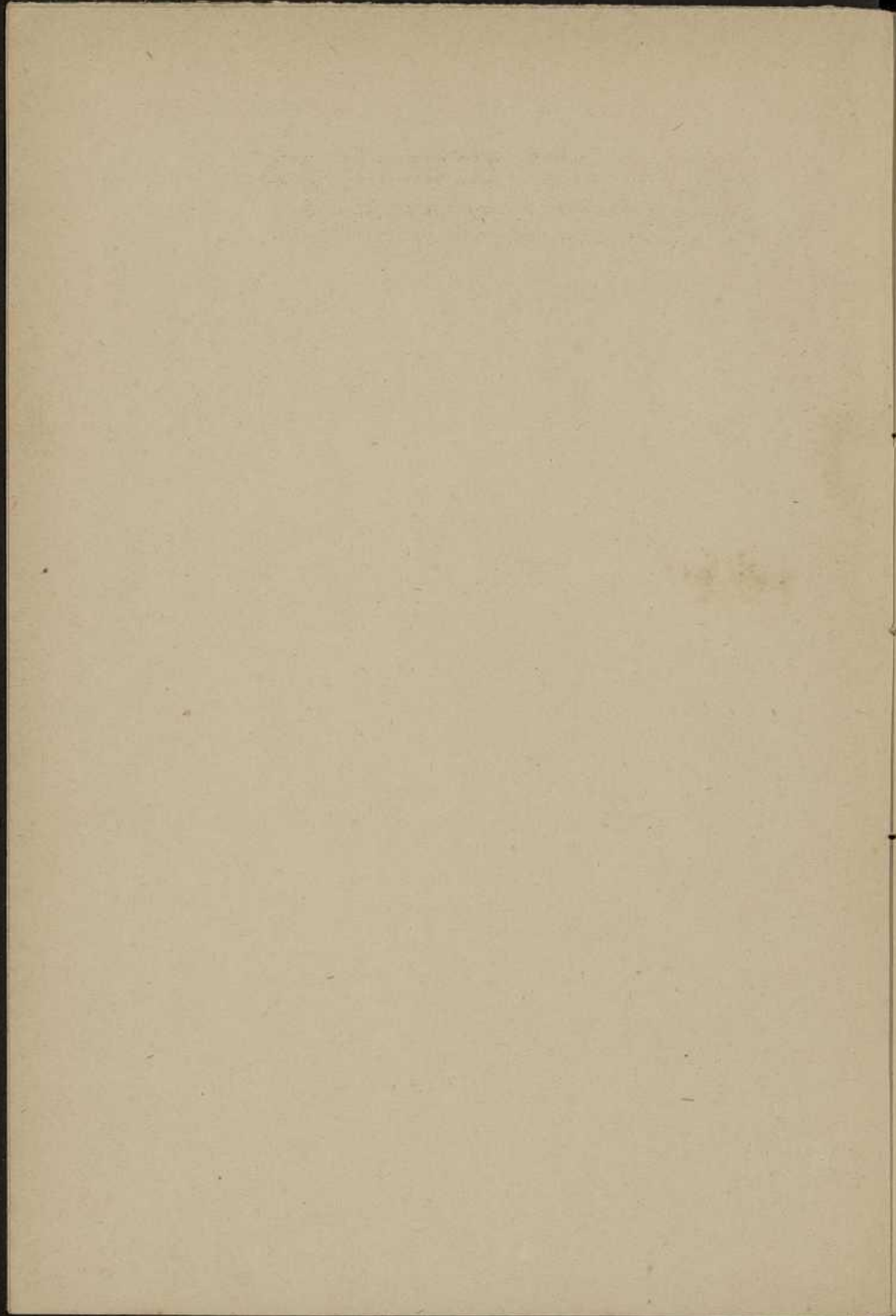
—*Fálame, neno,
¡fillo!... ¡filliño!...
¿Ti non escoitas
méus áis doorídos?
¿Non ves meus ollos
cuásque sin brillo?
¡De chorar tanto
xa están ceguínos!
Fogo de frebe
n-as venas sinto...
mira que morro,
fálame, fillo,
¡fillo d' a y-alma!
¡fillo!... ¡filliño!*

Y-o probe neno
sémpre durmindo
sono de morte,
sono tranquilo...
Y-a nai, d' os doores
n-o parousismo,
sacóde a testa
n-aqueles vimbios...

Muller non chores
qu' os anxeliños
teñen n-os céos
seu agarimo...

¿Mais quen con contos,
com' eses vai,
cuando é que sofre,
xunto a unha nai?...

*
* *

Foi eiquí... ¡ben m' acordo!
xunt' esa probe cruz ond' aquel día
cuásqu' ô morrer o sol, preto d' a noite,
acodin a sua cita...

¡Cántos anos pasaron!...
Sin luz e sin legrías
andiven pol-o mundo
envolto n-a desdicha.
Camiñante sin rumbo
en senda sin saída,
xirôs d' a miña alma
deixéi entr' as espiñas.

Hoxe, qu' ôs lares vólvo
curarme d' as feridas,
xa non alcontro â véira
unh' alma cumpasiva,
nin bálseamos d' amores
que témpran e qu' alivean,
nin brazos que m' aperten,
nin béizos que surrían...

Fóí eiquí, ben m' acordo... N-esas pedras,
o mesmo qu' aquel día,
ô último fulgor d' o sol que morre
a cruz dóurase e brila...

¡O mesmo non!... porqu' ela non m' agarda,
co-as mauciñas de neve,
ô pê d' ese cruceiro desfollando
os roxos caraveles...

DIANT' A ESTÁTUA
DE
DON CÁSTO MENDEZ NUÑEZ

Xeneral, un probe bardo
d' as montañas d' a terríña,
ven ô pé d' esa escultura
qu' o teu nome inmortaliza,
pra conversar co-a tua sombra
adourada e bendecida.

Dend' as atlántecas prayas
cheguêi morto de fatiga,
pra bicarche os pés de ferro
e faguerche unha visita.

Móito choraron us homes
véira d' as augas tranquilas,

cando nantronte lles dixer
qu' eiquí de pé feito viña.
Eran us probes d' us vellos
maríneiros que cinguían
as guedellas maxestosas
co-as azules barretinas.
Dixéronme qu' às tuas órdes
n-o Pacífeco serviran,
e que loitárades xúntos
n-a fragata *nomantina*.
Os probes cando te lémbran
sinten tantas estranías,
que si de tí contan algo
falan méenos que sospiran.
Chámante sémpre *Dou Cásto*
cicáis pol-a non perdida
costume d' entón, y-os puchos
sémpre que te noman tiran.
¡Si vises como s' inframan
d' antusiasmos e legrías,
cando léngoan o grorioso
Dous de Mayo d' a Marina! (1)
Parés que teñen por diante,
pol-o xéito con que miran,
o Calláo co-as suas muralas
y-as suas torres mouvedizas
y-os fortís de Santa Rosa
y-os séus tréns d' artilleiría.
Non lles esquece un detalle

(1) O bombardéo d' o Calláo tivo lugar o día 2 de Mayo de 1866.

d' a xornada pelegrina,
e tal com' á min contároma
vóuch' á contar, sombra amiga,
pra que despertes, si dormes,
c' os recordos d' aquel día
en qu' hastra os mesmos grometes
igualáronse ôs Gravinas.

Catro mil légoas adrénto
n-o mar; a costa bravía
d' o Perú sin un prayazo
de refúxio e d' acollida;
unha bandeira aldraxada,
a de Lepanto e Pavía;
o noso honor n-unhas naves,
a traición campante en Lima,
e seis dúcias de cañós
pra seiscentas baterías.
Sona a vós de ¡zafarrancho!
e n-as náos todo s' axita,
dend' os hélices ás gaviás,
dend' o ponte ás escoutillas.
A Resolución y-a Branca
rompen o fogo y-enfían
contr' os fortes furmidabres
ónd' as traiciós s' agariman,
un inferno de metralla
que rebomba e qu' asobía.
A Berenguela ¡que modo
de loitar ten a probiña!
Ardéndolle os seus sollados,

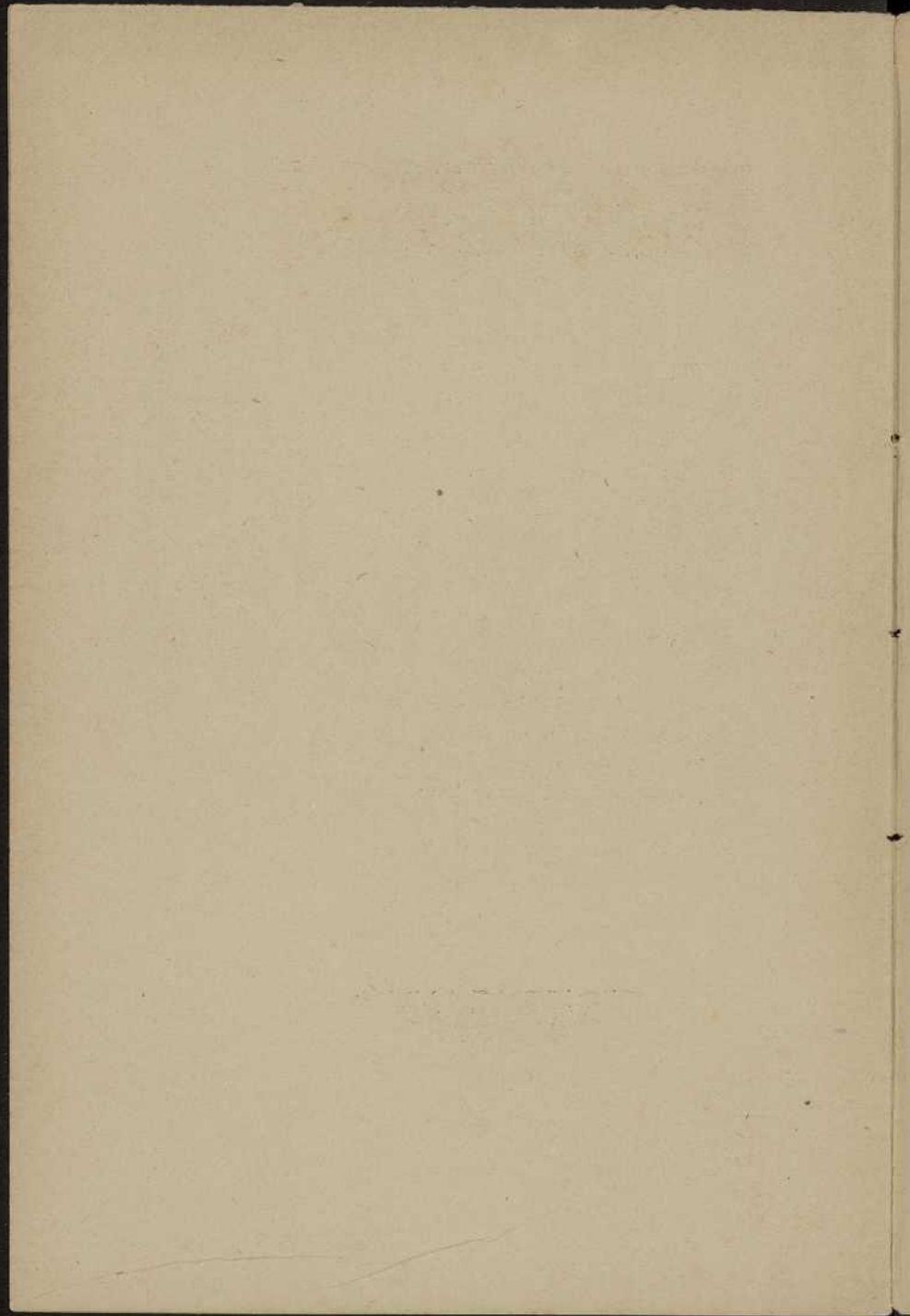
esnaquizada e fendida,
rubíndolle o mar òs fornos
y-anegándoa... lóita aínda.
Pateiro n-a *Vencedora*
fai milagres de pericea;
Alvargonzalez n-a *Almansa*;
Sanchez, fazañas n-a *Vila*
de Madril; Don Xan Topete
co-a *Branca* groria cunquista,
e Don Cásto...; de Don Cásto
hay que falar de rudillas!
C' o sabre n-a déstra, en alto,
e n-o Calláo posta a vista,
c' us non sei qué n-o sembrante
com' a lóstregos de ira,
que de súpeto esmorecen
e de súpeto s' animan,
parés que quér co-as olladas
estrombár as baterías.
Cravado n-o ponte ténde
pol-as augas infinitas,
us ollos que non se sabe
o que buscan ni ónde miran,
y-à morte, qu' o ronda à véira,
c' o mesmo despreceo mira,
qu' às tempestades d' os ceos
as montañas de Galicia.
Loce o sol pero non chegan
os esprandores às línfas,
que todo é noite de pólvora
e tronar d' artilleiría.

De súpeto fénde os aires
unha granada nemiga,
y-estrózalle o nobre péito
y-acribíllallo a feridas
a tempo que barre o ponte
y-a baranda pon n-estillas.
¿Qu' importa? Non déixa o canto
nin o pabelón arría,
qu' os que lóitan pol-a pátreas
nin cerdéxan nin vacilan.
A sangue cégalle os ollos,
tréme, bárreselle a vista,
e despromándose o probe
sobr' un bao d' a batería,
inda berra ¡viva España!
inda roxe ¡morra Lima!

Calaron aqueles homes,
e pol-as caras cortidas,
esbarábanlle bagullas
que d' os péitos lles saían.

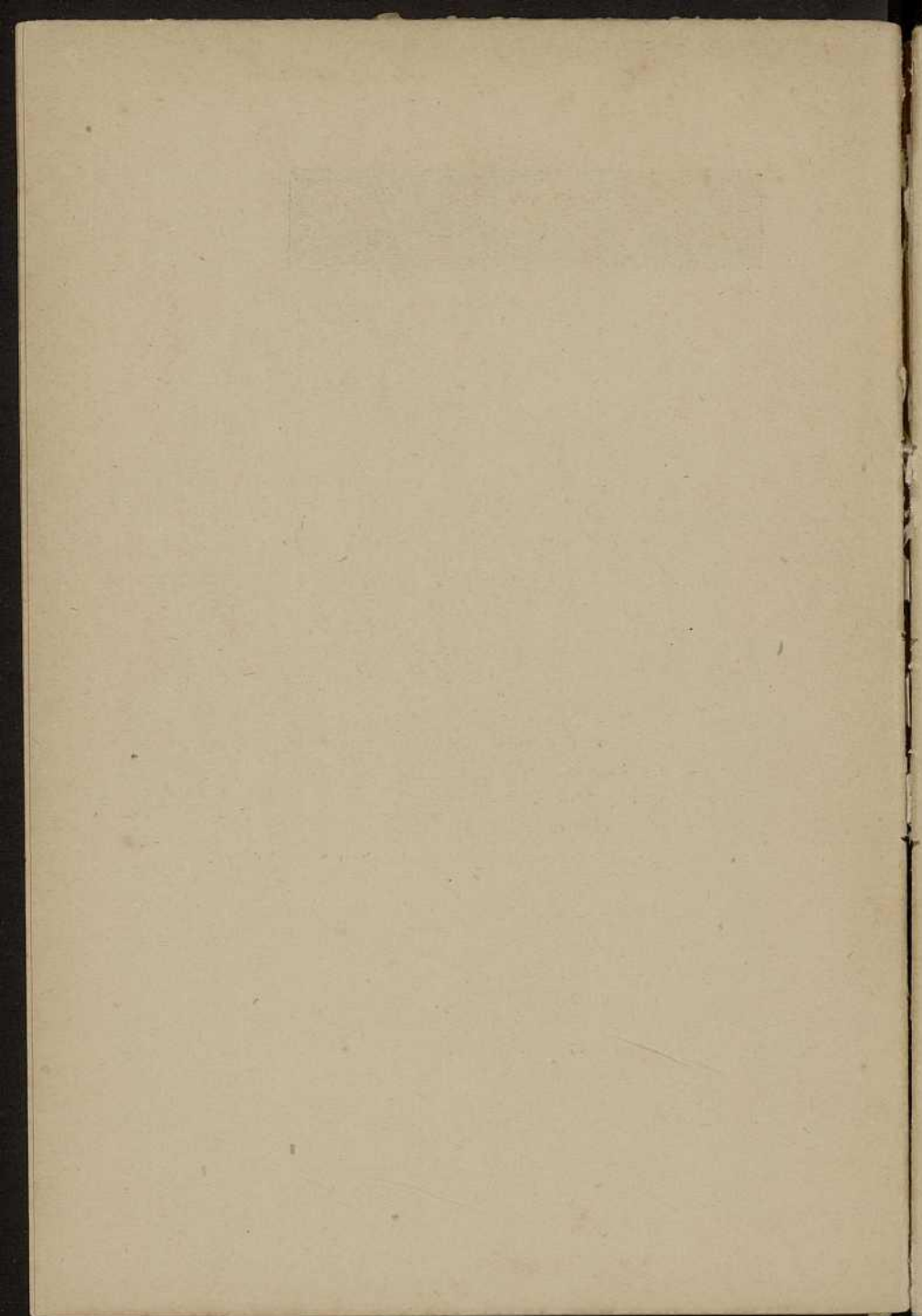
Xeneral ¡ind' hay algús
que te lémbra en Galicia!

Us béizos que se bican son a frébe,
us ollos que se buscan son a groria,
e son un paradiso n-este mundo
dúas almas que se queren com' as nosas.

PAISAXE

Véira d' a praya,
báixo d' o monte,
n-un recodiño
que fai o mar,
hay unhas chouzas
de pescadores
cuáseque acultas
n-un piñeirál.

Lónxe, n-a cume
d' unha montaña
que doura o brilo
d' o sol que saí,

fénden os aires
torres sombrizas
d' un vellouqueiro
pazo feudál.

Dend' as alméas
esnaquizadas
que fan os ventos
tambalexár,
por entr' as xuntas
d' a silleiría,
baixan as hedras
bical-o cháu.

A campa é fresca
risoña e legre,
a praya limpa
com' un cristál,
os lares brancos
com' azocenas,
o ceo bermello
y-azul o mar.

Cobren as redes
as balcoadas
d' as probes chouzas
d' aquel lugar,
y-os réxos cabres
d' os pescadores
cruzando o aire,
veñen e van...

Us nenos rubios
com' anxeliños
d' eses que poñen
riba d' o altar,
c' us puchos roxos
com' amapoulas,
brincan n-a praya
d' eiquí pr' alá...

Bulen risoños,
parlan e chóutan
y-algús qu' apenas
saben falar,
din xá, moy tesos:
¡Largáide a escota!
¡Colléi dous rizos!
¡Lapôs, orzáil...

Preto d' a noite,
cando apardece
y-óuzase o choco
repiquexár
d' a vella esquila
qu' ôs tumbos anda
n-o campanario
d' a parroqueal.

Os mariñeiros
volven de lónxe
derrangueados
de mariñar;

saltan en terra,
bican ôs fillos,
y-á Dios, d' hinoxos,
láudes lle dan.

Un barco é o mundo
d' os pescadores,
qu' ôs tristes lares
a noite trái,
y-o ceo pra eles
n-está valeiro,
póblano os dioses
d' a inmensidá...

Véira d' a praya,
báixo d' o monte,
n-aquel recodo
que fai o mar,
hay unhas xentes
qu' á Dios bendicen
cando n-as barcas
co-a aurora sán.

Hay us retabros
con frores secas
n-us argadillos
feitos á mau,
por ónde rúben
preces que piden
alento e forza
pra traballar.

Alí non chegan
rebombadoras
as loucas fúreas
d' estoutro mar,
nin a oleada
de lixo e sangue
que ven d' o fondo
d' a humanidá.

Alí non chegan
os remuíños
de polvo e cinsas
d' este horacan,
nin o doente
feróz oubéo
d' a lúrpia besta
d' a sociedá.

Eles que loitan
co-as tempestades
e son d' o abismo
réxos Titás,
teñen un culto,
teñen us dioses,
teñen us ceos
en qu' esperar...

Y-eiquí os cubiles
supuran podres
fetos infrados
de vanidá,

e calquer mácio
zampalloneiro
pensa que sabe
máis que Renán.

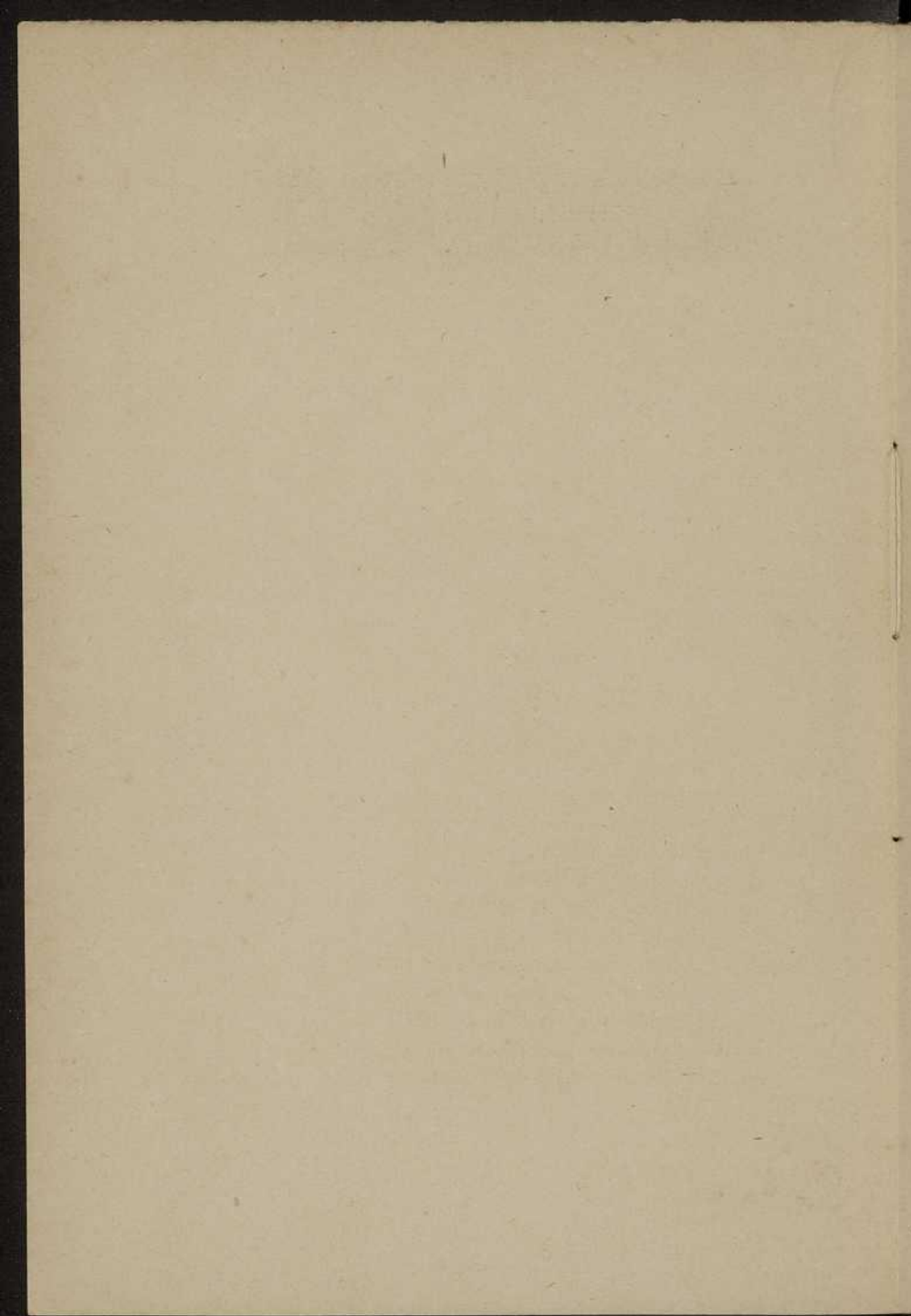
Y-hay quén de santos
pon ôs bandidos,
como si a forza
fose un altar,
y-endiosa o roubo
y-o asesinato
y-os féitos lauda
d' os criminás.

Folgos d' us cafres
—lixo d' as ruas—
zudre que verte
d' o lupanar,
besta malina
que ten pr' as rábeas
bozos e pellas
n-a ley penal.

Pr' aqueles homes
d' a pel curtida,
d' as olas reises,
hay un *alá*...
¡Probes d' os probes
si non tiveran
algunha esperanza
de millorar!

Nunca m' esquezo
d' aquel paisaxe
d' aquelas dornas
nin d' aquel mar,
nin d' os neníños
qu' apenas falan
e xá din tesos:
¡Lapôs, orzái!

IASÚS!

O crégo d' a parroquea de Penalva
érguese pra ir misar ô toque d' alba,
mais n-o inverno (qu' a lús é contrabando)
sémpre ten que vistirse atoutiñando,
póis por causa d' o diaño d' as neboeiras
apenas ll' entra lús pol-as vidreiras.
N-o respaldo de cóiro d' un escano
déixa o cura o seu téрно (qu' é de pano)
y-o par d' o escano, as botas,
(¡que son duas ilostrísemas cañotas!)
e n-un travesañeiro, xunto á vela,
as medias—un quintal de lá marela—

Certo día
d' inverno, ô amanhecer, nada se vía;
o crégo de Penalva
espertóu, como sémpre, ô toque d' alba,
e dando pra bulir moi listas trazas,
suxetóuse as calcetas co-as barazas,
colléu a roupa cuásequ' a toutolas
e vistindo chaleque e cirigolas,
botóuse pol-a rés non sei que sayo
e saíu pol-a porta com' un rayo...

¿Que pasóu que as veciñas qu' o agoardaban
o velo aparecer se santigoaban?
Que pol-a pouca lús y-entr' un *pláus Deo!*
por virtirse c' o séu, vistindo o alléo,
coidando qu' iba posto de sotana
¡saíu d' a Reutorál con muradana!...

PESTE...

Doorido d' as cousas que vexo n-o mundo
acóllome, ás veces, ô escuro d' o lar,
buscando n-a calma d' os puros afeutos
un pouco sosego y-un pouco de paz.

Eu vin alá fora, n-o medio d' as ruas,
n-o groso d' a turba malina e brutál,
co-as binchas infradas batendo n-o aire,
ô Meco de trapos, ô Dios popular.
Granuxas tiñosos levábano ás costas,
espídal-as carnes, sangréntal-as maus,
ceibando d' as górxas esterco d' inxureas
n-os róucos tronidos d' un hino trunfál.

Manadas lobeznas, co-a noite volvian,
o incendio y-a sangue deixando por trás,
co-as follas d' as leises en cáchos, y-as destrás,
sin grilos, por mofa, preixando o puñal.
Abríndolles as xáulas ôs Próudhons-panteiras,
¡Fundámol-os tempos!—sentínlles berrar,—
¡A terra eses dogmas! ¡Que cayan pra sempre
as farsas que cinguen o entorto sucial!
¡Abaixo os burgueses! ¡Enxofre ôs traidores
y-o noso reinado veremos campar,
que Dios y-a familia son torpos enganos
e chámase o roubo, n-a ley, propiedá!
¡Eiqué os esprotados! ¡N-os aires resõe
d' as vítimas libres o coro trunfál!
Co-as pedras d' os pazos facei falenstéreos,
e léitos de turcos c' os léitos nupciás!...

¡Silenceo a barbarie! Silenceo, qu' o mesmo
qu' hay ferro n-as fórxas pr' as fúreas d' o mar,
pr' as fúreas sociais, de rábea mantidas,
hay ferro d' abondo n-as prumas-puñáls!

Eu vin alá fora, n-o medio d' as ruas,
pelexa d' inobres codíceas d' hirmáus,
n-os fóleos d' os preitos cospindo venganzas
por mor d' us ichavos de ménos ou máis.
Eu vin aduanando n-as úrnias o fráude,
eu vin as concencias n-as prazas feirar,
campántel-os vicios, cohechada a xusticia,
tronzádal-ás leises, rompida a moral.
Eu vin alá enriba, Catós de tempada,

d' o pobo ô deitarse, d' o rey â mañá,
ximnastas d' oficeo, que, d' unha volteta,
van dar dend' o *meeting* ô pazo rial.
Eu vin, alá en báixo, por netos de viño
mercál-os sufráxios d' o probe patán
qu' agúnia n-os érmos rachando co-a aixada
terruños qu' o fisco lle traga vourás.
Eu vin n-o curuto, co-a capa toureira
terceada de xéito de manto rial,
ôs destros infrados, qu' endeosan as turbas,
c' os cõrnos d' un touro preixados n-a mau.

¡Feirál-as concencias! Sin ouro, por cobre
calquer qu' o cobice ben pode mercar
doutores que locen veneiras n-o peito
y-as firmas malvenden por presas de cãs.
¡Feirál-as concencias! Que falen os probes
o móito que saben d' a venaledá
de xueces qu' ausolven ou penan co-a vida
a dous asesinos por feitos iguás.
Grosuras botadas c' os fólgos d' oficio
asentan as carnes n-os brandos sitiáls,
e róucan naméntres litíxiase â véira
a vida ou a morte d' un fillo d' Adán.
¿Qu' importa a xusticia? Caida s'alcontra
de nobre y-augusta fonción popular,
en chóyo d' obreiros que fan us tougados,
labor de rotinas que ganan xornal.

Eu vin alá fora, n-o medio d' as ruas,
n-as nóites d' inverno pidindo pra pan,

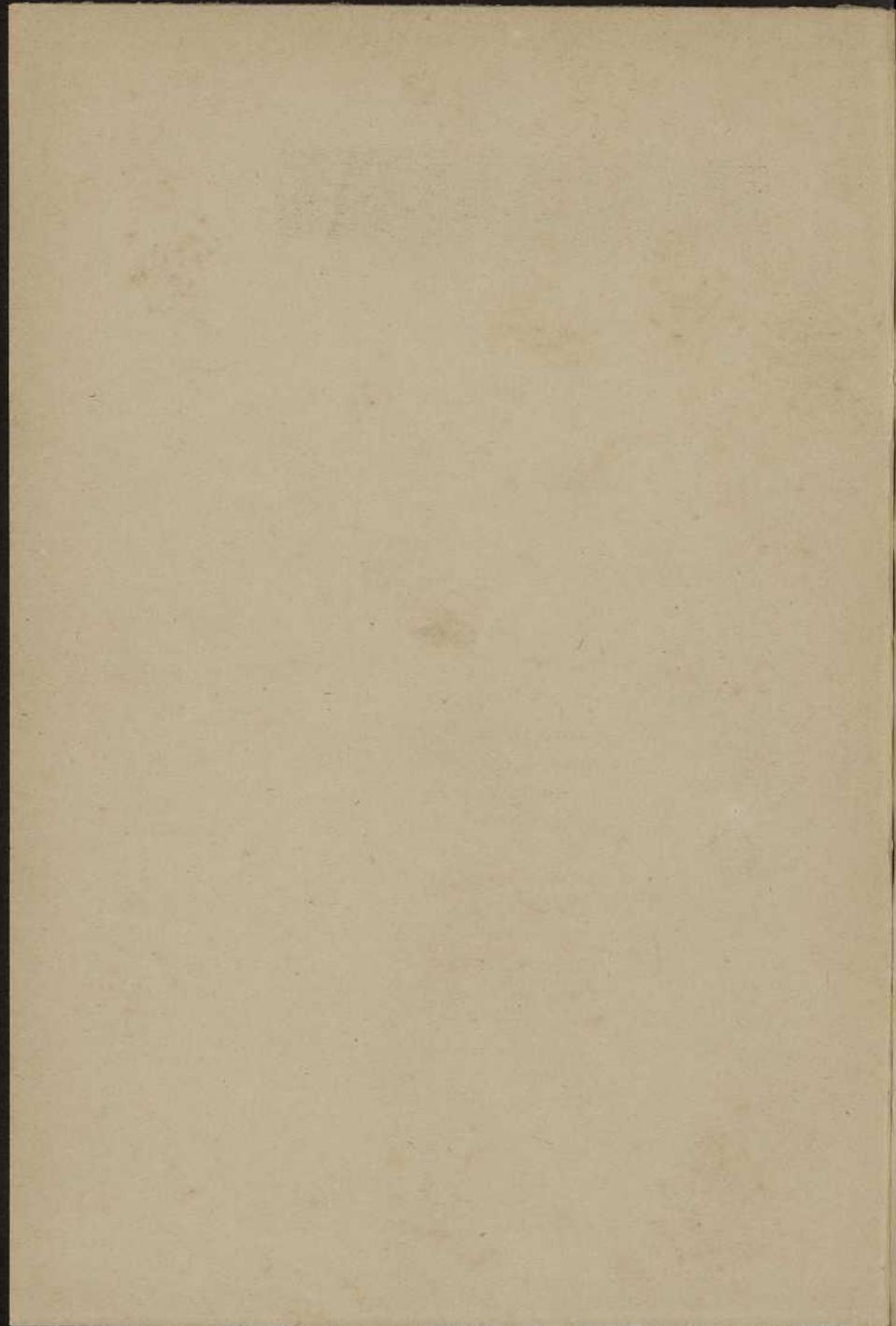
às probes d' as hórfas qu' empuxa a miseria
pr' os léitos revoltos d' algun lópanar.
Eu vin as virtudes—carniza d' as modas—
c' os peitos ô aire, n-os xíros d' o vals,
perdel-a inocencia d' as vírxenes almas
n-os tautos impuros d' inícos Don Xás.
Eu vin n-os garitos, carón d' unha mesa,
ôs probes obreiros xogal-o xornal
ô naipe qu' entrampa calqué barateiro
co-a vil gayolada d' un xogo de maus.
Eu vin n-unhas follas—d' a prensa fillastras—
noxosos dibuxos de xeito brutal,
qu' adestran n-a plebe c' os chéiros d' a sangue
discípulos feros d' os móustros Trompmáns.
Eu vin os probiños d' os nenos d' a escola
cheirar às podreces que levan n-as maus,
n-us libros pringosos—preñez d' a taberna—
qu' a crápula escribe con tinta-cognác...

Vertendo d' os cáuces, invádeno todo
lixósal-as augas d' a inmoralidá,
podrecen as honras murchadas n-o escuro,
dá en nós a furruxe... ¿Qué fai Xuvenal?

Dádeme reiseñores que me canten,
apertas de mulleres que m' adoren,
viño d' o Rhin que m' enardeza á sangue
y-olente azahar que m' estimule ô goce,
e xá non quero sol nin alboradas
nin máis cobizo qu' o negrór d' a nóite.

LÓITO

¡Ardéulle a casiña!...
¡quedaron por portas!...

Prendéu n-o cortello,
pegóu n-unhas fopas,
rubíu pol-as traves
a llama treidora
y-en cuásq' un instante
queimóulle a chavola...

¡O *pazo* d' us vellos
—o dono y-a dona—

que cuáseque teñen
os pés xunt' a cova!...

¡Que pena dá velos
aló n-a revolta
d' o monte, esquecidos
n-a escura congostra!...

Sombrizos é mudos
nin rezan nin choran
nin échen os aires
de tristes deloras,
qu' as quéixas lles quedan
detidas n-as górxas...
Penar medoñento
que fire e qu' afoga,
tristezas sin nome,
tristezas rabeosas
que morden n-o espírito
con ánsea deabóleca,
e rön as entrañas
a xéito de cóbras...

¡Probiños! ¡Nin casa
nin léito nin roupa!...

C' os ollos vidrosos
saíndo d' as concas,
firentes olladas
cravando n-as sombras,
y-as testas, que múrchas

n-os péitos se dobran,
croadas de brancas
manelas d' estopa,
ô rastro d' o lume
qu' as traves devoura,
somellan estatuas
volcadas n-as lóusas...

Y-a nóite é d' inverno,
é neva por fora...

As chispas de ouro
dibuxan n-a atmósfra
un arco d' estrelas
brilantes é roxas,
qu' envolve d' os vellos
as ríxedas formas...

Y-a nóite é d' inverno,
e lóstrega e trona,
e cán as folepas
d' a neve n-as lóusas
d' as xámbas negrizas
d' a probe d' a chouza...

Sombrizos é mudos
nin rezan nin choran
nin échen os aires
de tristes deloras,
qu' a pena é tan crúa
tan féra é tan fonda,

qu' os ollos non abren
camiño ás bagóas
qu' ôs tristes, por drénto,
parés qu' os afogan...

¡Que nóite pr' os vellos
—o dono y-a dona—
que cuáseque teñen
os pés xunt' a cova!
¡Que nóite tan crúa!...
¡que tréboas tan fondas!
N-o ceo e n-a terra
¡que xentes tan xordas!...

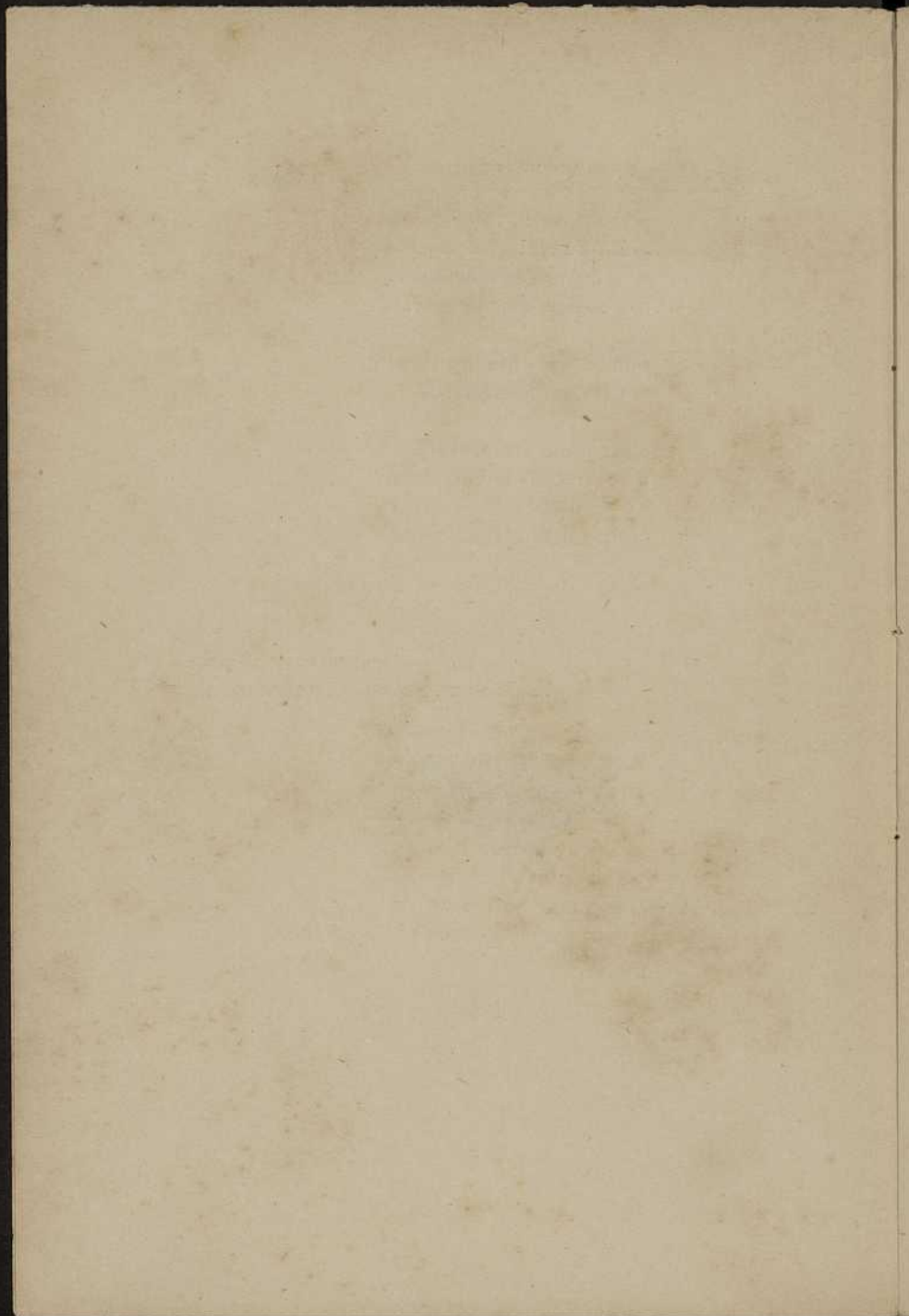
¡Mañá ó fardeliño
de xérge d' estopa,
con catro barazas
suxeto n-as costas,
pr' as presas de millo
que dan pol-as portas!...
¡Mañán as velleces
â esculca d' as códeas,
n-o lar d' os ricachos
lamendo n-as sobras!...
¡Mañá aterecidos
por váls é por lombas,
d' a mau d' a miserea
camiño d' a cova!...
¡Mañán o despreceo!...
¡Mañán a limosna!...

¡Que pena dá velos
aló n-a revolta
d' o monte, esquecidos
n-a escura congostra!...

Sombrizos e mudos
nin rezan nin choran...

¡Que nóite tan negra!...
¡Que tréboas tan fondas!...
Pr' os probes d' o mundo
¡que vida tan loba!

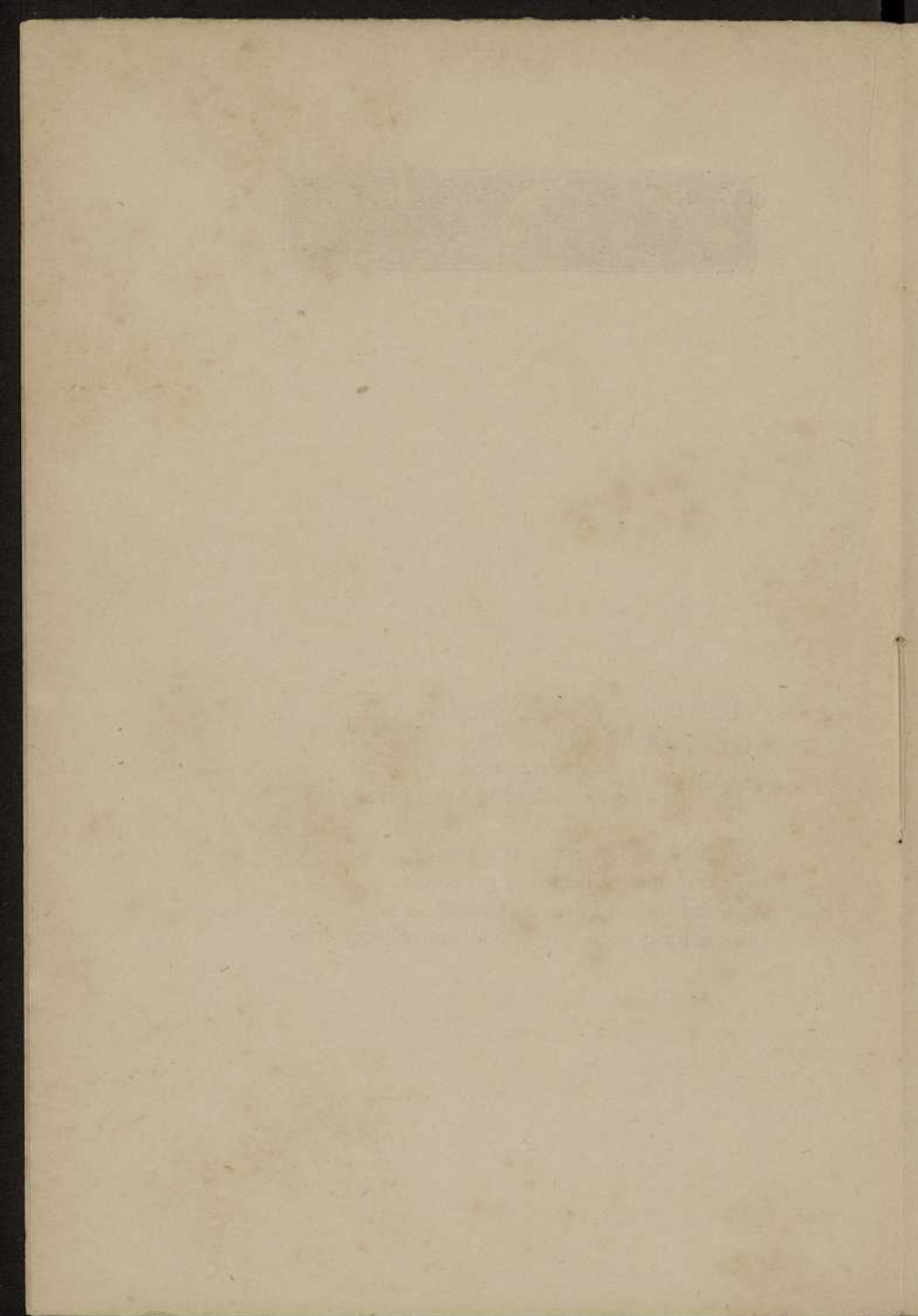

O que dura n-as froles o orballo,
o que dura unha nube n-o ceo,
o que dura un suspiro n-o aire,
o amor que che tiven duróume n-o peito.

O que duran as neves n-os cotos,
o que dura pr' os probes o inverno,
o que dura n' un hórfo a estranía
trál-o amor q ie che tiven duróume o despreceo.

A FEIXÓO

Débeselle erguer unha estatua e
queimar, o pé d' ela, as suas obras.

LISTA.

Tí que rompendo a escuridá d' a nóite
fúche a modo de sol n-o ceo d' España,
ben merescidos tés eses pelouros
y-ese ferro d' as fórxas catalanas.

Todo morrera cando tí chegaches
qu' en fónas tréboas espertou teu sigro;
ónd' os Lopes campáran, Villarroeles,
ónde houbera Solís, Paravicinos.

O idioma esborrallado c' os Fresnedas,
a cultura danada de miupía,
en báixo, n-o montón, as ñorancias
y-aventureiros Riperdás n-a cima.

Eso alcontraches tí; teu nobre esforzo
erguéu d' o cháu un mundo esnaquizado,
e c' os errores-d' indios bravos tribu-
andiveches sin fólgos a cantazos.

Qu' a tua céldia pra tí non foi currencho
ónd' a priguiza se fartóu n-a enchenta,
foi anaco d' un campo de batalla
ónd' as prumas serviron de ballestas.

¿Quen com' a tí pra ll' estrizar os grilos
ô pensamento con coraxe rudo?
¿Quen com' a tí pra escorrentál-as sombras?
¿Quen com' a tí pra esprandecél-os mundos?

Anqu' hóxe non perezas tan sabido
nin teñas xa pra nós tan grande a talla,
o que tanto bulíu, premeo meresce,
quen tanto acantazóu, groria recrama.

Por ser gallego com' a hirmáu te quero,
por ser sabio e ser bô dóuch' os meus láudes,
e por ser tan valente como fúches
perdónote, señor, que fóses frade.

¡Descansa e durme en paz, loitador nobre,
que pra non lle dar gusto a Alberte Lista,
co-a pél d' as salamándias os gallegos
forrarán as tuas *Cartas eruditas*!

*
* *

Sémpr' eiquí n-esta câmpa cheirosa
c' os chéiros d' a véiga,
e tí sémpré n-os brazos, méu ánxel,
qu' amantes t' estreitan
con grilos d' amores
e grilos d' apertas,
y-a nádia n-o mundo
tereill' eu envexa.

Blank page with a faint rectangular mark at the top.

TEMPESTADE

Cobiza reposo
pr' o seu pensamento
y-a Dios llo demanda
decote n-o rezo.
Persígueno loucos
salvaxes deseos,
y-o probe d' o frade
non hácha sosego
n-o escuro d' o craustro
d' o triste mosteiro...

Pensóu que d' a carne
rebelde os alentos
domábanse á forza

d' aunos e rezos;
pensóu d' os pecados
poñerse a coberto
botándolle a alma
os grilos de ferro
d' os votos d' os frades
solenes y-austeiros;
pensóu que metido
n-o escuro d' o tempro,
tan lónxe d' o mundo,
tan preto d' o ceo,
de Dios lle viría
consolo e remedeo;
pensóu que n-entraxe
n-o crautro deserto,
por ánxeles gardo,
de huéspel-o demo;
y-espántano, o mesmo
que fora, alí drénto,
visiós tentadoras
e mácios espentros
qu' il olla d' a frébe
c' os vidros d' aumento...

¿Que vál enterrarse
n-os ámpitos negros
d' o crautro sombrizo
d' un triste mosteiro,
si van n-a compañía
d' a carne os deseos
cal torpe xauría

de lobos famentos,
s' un leva a *semente*
pecado n-os nerves?...

¡Poidera un, Dios santo,
tirar n' un momento
co-a carga d' o espírito
n-o fondo d' un rego,
y-entón cantas veces
de doores sinestros,
un dera n-a lama
c' o seu pensamento!

¡Toladal... Non curan
ôs probes enfermos,
reposos d' o craustro
nin santos mistereos...

¡Miradeol... Loitando
con forte ardimento,
en vano as olladas
convirte pr' os ceos
e bebe n-as fondas
soedades d' o tempo
a paz d' as batocas
n-os místecos chéiros...
D' hinoxos n-as lousas,
rillando n-o rezo,
a Dios lle demanda
consolo e remedeo,
y-os ánxeles parvos

non baixan d' o téito
sacar a aquel frade
d' o fondo d' o inferno,
ni-as foscas imaxes
a inercea rompendo
d' o mármore un brazo
lle tenden ô enfermo.

N-os vidros de coores
d' a ouxiva d' o tempo
o sol que s' aculta
desfáise en refrexos,
y-o escuro firtrando
n-os arcos esbeltos,
os plintos envolve
y-os fústes lixeiros...

Y-o frade-Vesubio
d' hinoxos n-o medeo
cal arbre qu' o rayo
rachóu pol-o seo...

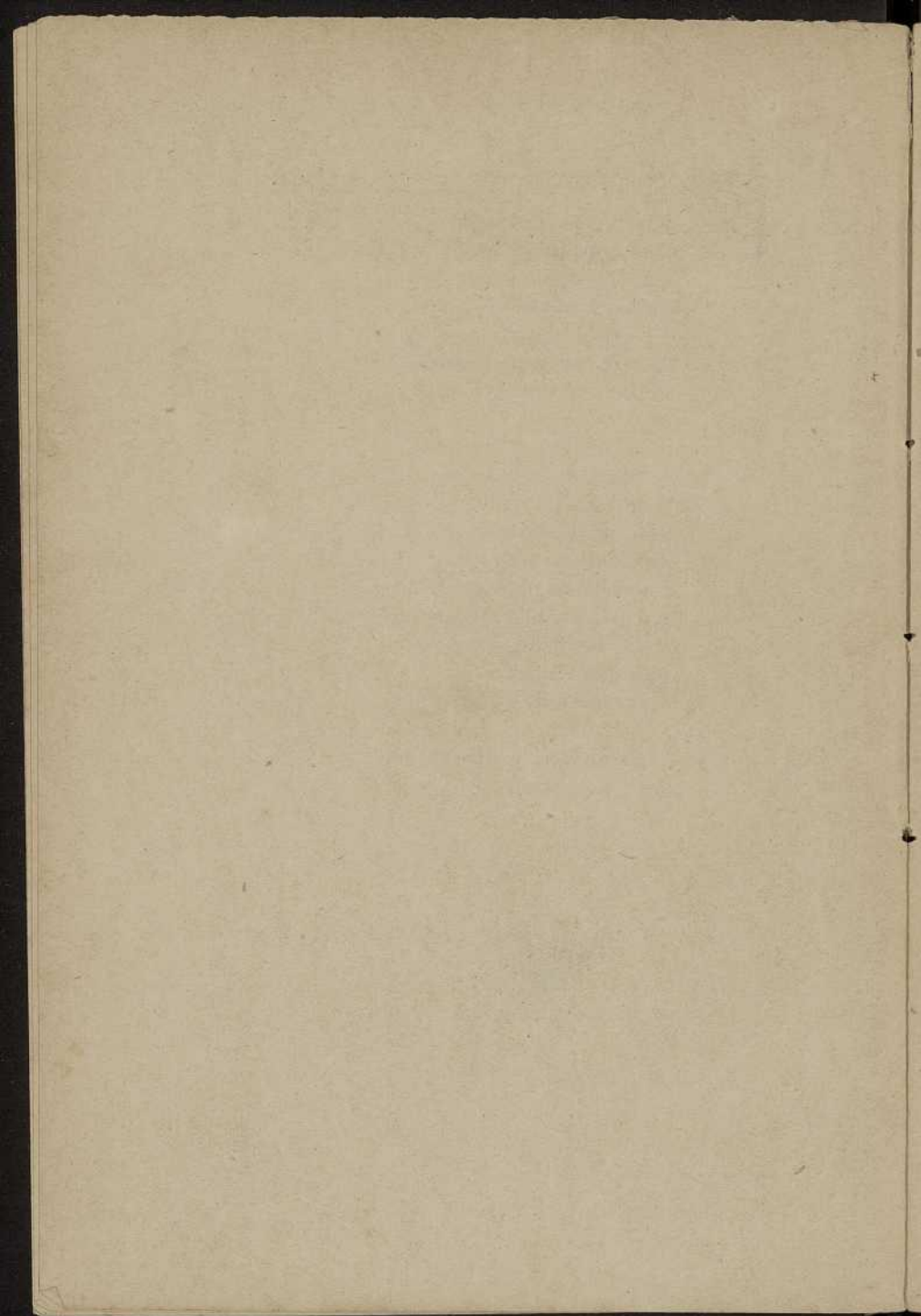
Perdido s'alcontra,
non hacha sosego
xa mire pr' o mundo,
ben olle pr' o ceo.
D' un lado pantasma
en mudo cortello
cravando n-o frade
ollares sinestros;
n-a cruz aquel Cristo

de sangue coberto,
c' os ollos pechados
y-as llagas n-o peito;
enriba as mudeces
d' o espazo deserto,
en baixo, ás suas prantas,
a boca d' o inferno...

C' os ollos de fora,
de punta os cabelos,
co-a frébe n-o pulso
y-un Etna n-os nervos,
turróu d' o rosareo
n-os hábetos preso,
y-á gorxa añudándoo
con ímpeto fero,
caíu despromado
n-as lousas d' o tempo...

¡Perdón pr' ese probe
soicida-profeso!

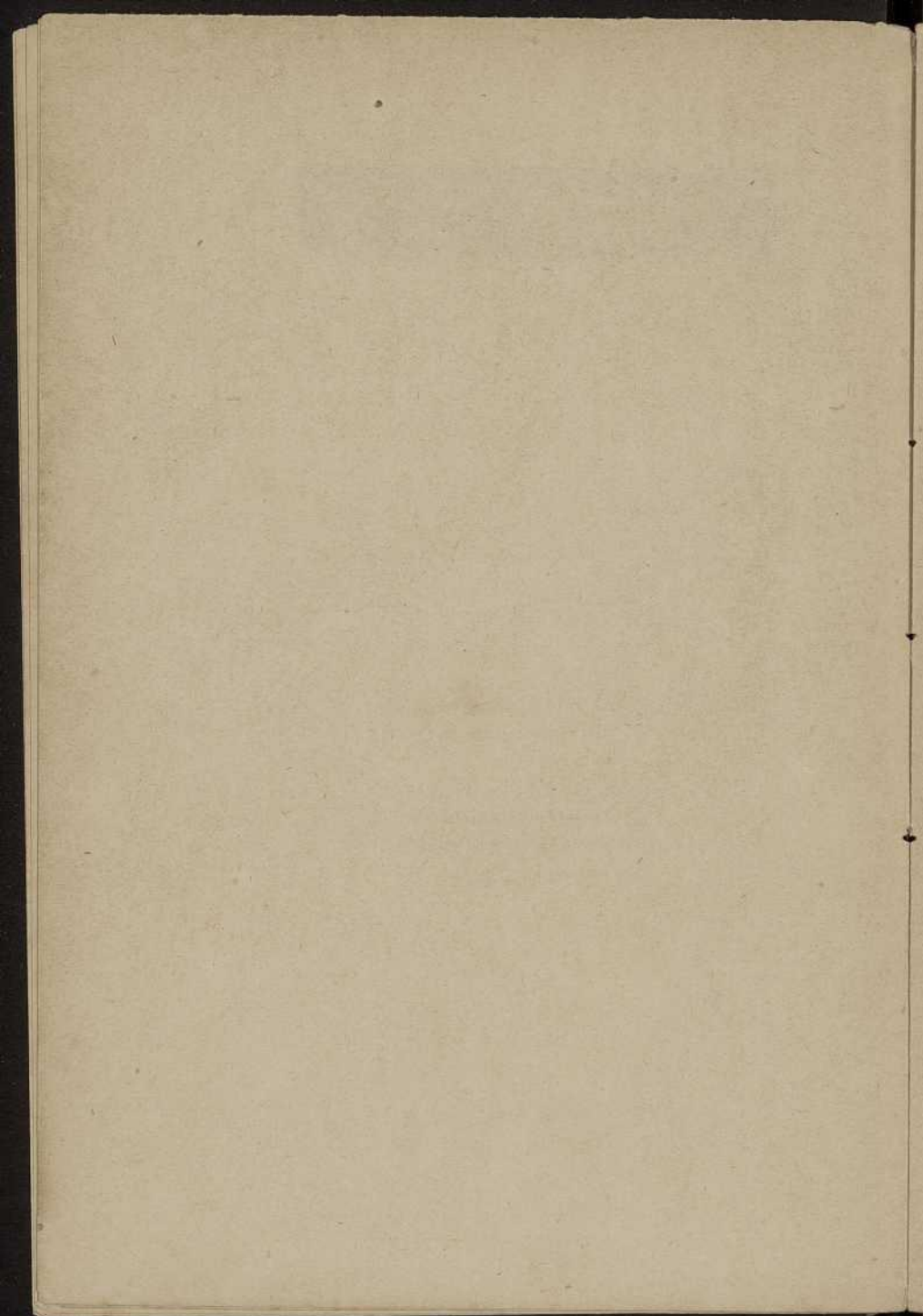

¡Un berciño, qu' os ánxeles gardan,
e n-él o meu neno!...

Xá se foron as dúbidas negras
d' o meu pensamento...
xá vin luz n-este escuro d' a vida...
¡xá sei ond' é o ceol...

¡AUSILIO! ⁽¹⁾

¡Caíu canto s' erguía
n-as terras e n-as almas!
N-o cháu as alboradas,
n-o esprito as esperanzas...

¿Qué foi, qu' así están tristes
os probes d' a montaña,
e regan os camiños
de sangue e máis de bágoas,
e van fósicos e mudos
a xéito de pantasma?

(1) Esquirta con motivo d' as disgracias qu' ocaseonaron n-a provincia d' Ourense as terribres tempestades de Xunio e Xulio de 1887.

¿Qué foi' qu' eu vin us homes
con frébe n-as olladas,
berrar como si os lobos
trincáranlle as entrañas?
¿Que foi, qu' eu vin de nenos
correr unha manada,
d' a chouza pr' a rastreve,
d' a véiga pr' a montaña,
co-as roupas en anacos
y-as maus ensanguentadas?
¿Qué foi, Dios poderoso?
¿qué teñen? ¿qué lles pasa?

Un ano diant' os ollos
sin pan... ¡que nóite larga!
A nóite qu' ha d' encherlles
ás cárceles as panzas;
a nóite que fai loucos
á ducias n-as cabañas;
a nóite d' asesinos
que rouban e que matan;
a nóite d' a probeza,
negriza, enrabeçada,
y-escura com' as covas
d' as féras d' as montañas...

¡Hirmáus! Cantos teñades
n-as uchas ouro ou prata,
partinde c' os labregos
d' a terra galiciana;
partinde, que si méрман

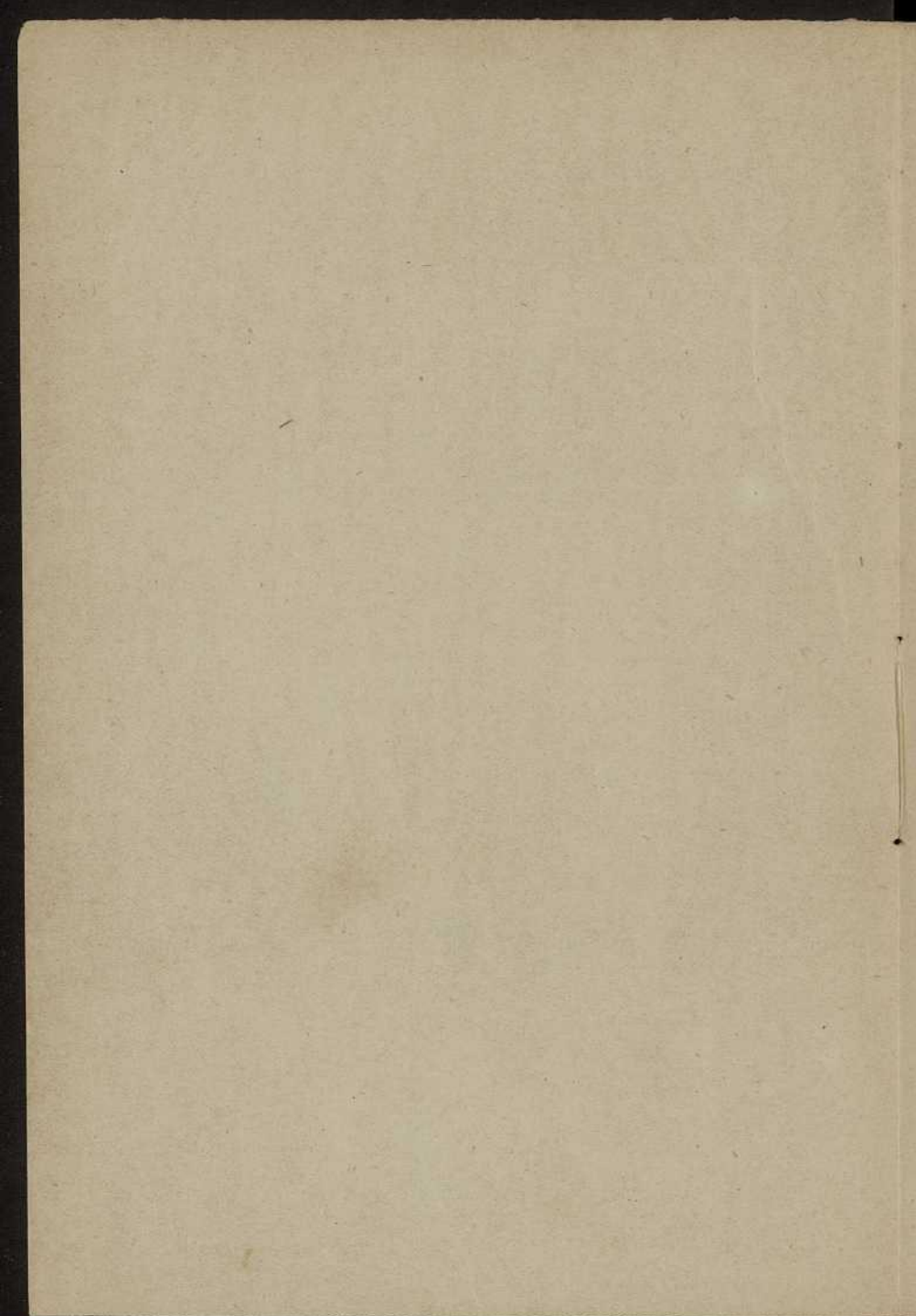
tesouros n-esas arcas,
en tróques han crecervos
as puras e sagradas
legrías d' a concencia
y-a paz d' as vosas almas,

¡Socorro! ¡Un bocadiño
de pan a esas manadas
famentas de labregos
d' o val e d'a montaña!

¡Ou Dios, alúmia a nóite
tan pécha d' a disgracia!
A nóite que fai loucos
a dúcias n-as cabañas,
a nóite d' asesinos
que rouban e que matan...

*¡Señor qué che fixemos
qu' así nos acantazas!*

ONTE.

Xuntóuse a multitude espaxada
ô toque de crarín d' o seu talento,
chamóulle o pobo ¡salvador! y-en trúnfo
paseárono entre froles e loureiros...

Idólatra d' as léis mallóu n-a plebe
pra sacar d' ela luz, y-a plebe inxusta
qu' aburrece d' os códegos o encerro
pensa n-a sangue y-o puñal cravuña.

HÓXE.

Xuntóuse a multitude ô son d' o toque
de rebato d' as iras populares;
chamáronlle ¡traidor! y-entr' asubíos
arrastrárono morto pol-as calles.

Qu' impracabre asesino d' os seu dioses,
por infame ou por nécio, o populacho,
d' os tronos ónde os érgue fai estillas
y-os cetros que lles dá ponos n-anacos.

SÉMPRE.

Falan abáixo de bestíás croeldades,
falan abáixo d' as traiciós d' enriba,
y-o pobo leva a maza de Xan Dente
por embrema brutal d' a sua xusticia.

Póndeo n-o sóleo ónde campóu o César,
dádelle un cetro, un manto rial e un mundo,
e xá veredes que de presa gana
o primeiro lugar entr' os verdugos.

RECORDOS D' UN FIADAIRO ⁽¹⁾

(A UN MEU AMIGO)

Vóuche falar d' un fiadeiro
a que fun en Barbadás
pretiño d' Outeiro Calvo
y-arrimado a San Cibráu.
Ou, que fiadeiro presoño!
¡que modo de aturuxar!
¡que brincadeiras d' o demo!
¡que trúnfos de Satanás!
Foi n' unha nóite de chuva

(1) Non se m' acultan as incorreuciós d' este romance, entr' elas, as consoancias de moitos versos, pero cantas veces quixen correxilas entropецéi co-ese penedo d' as cousas feitas que e impusibre esfarelar.

Por sere a primeira poesía qu' esquirbin en galego, e por darlle gusto ós meus amigos, publicoa tal e como me saíu d' o maxin.

d' o propeo mes de Natal,
aló pol-as tres e medea
ou as catro d' a mañá.
Era unha corte cortiña,
(c' o teu perdón) d' os marráus,
era unha córte d' os porcos
(tes que volver perdoar)
pol-o xéito que son todas,
â mau direita, o entrar
n-a casa d' o Calcaterra,
o que repica as campás.
Tínache cada cortina
féita de telas d' arás
que daba xenio miralas
pol-as traves encolgar.
¡E qu' estrumeira ¡resóleo!
a qu' ch' alfombraba o cháu!
¡Nin todol-os toxos xuntos
d' o comun de Barbadás!
Unha vella moi velliña,
a tia Catuxa d' o Val,
fiábach' unha mazaroca
máis grosa qu' unha mazá,
sentada a carranchapernas
n' unha lata d' as d' o gas.
Era a vella un *manumento*
n-o tocante a antigüedá,
tiña mais lixos c' un pote,
tantos fillos como Abrahaán,
e unha manada de netos
mór que pitas n-o curral.

Gastaba un xustillo roxo
d' o cutí máis prencipal
feito de corenta anacos
—sinón tiña vinte máis—
un refaixo chéu de grasa
d' andar c' os potes n-o lar,
e us zapatos... ¡que zapatos
nin que xúncras! os qu' a nai
lle fixera de pelica
—e pelica natural—
cando n-o ventre bulía
—us novent' anos atrás—
a Catuxa Catuxiña,
a tia Catuxa d' o Val.
Lagañas ¡e ben seródeas!—
tiña a probe pinduráas
d' os ollos... ¡com' era vella
non e cousa d' estranar!
Volvendo ô conto d' a corte
(con perdón) vóume sentar
n' un anaco d' a maseira
pra estar con cumodidá.
Os porcos xa se deitaran,
porqu' os rurales marráus
déitanse moito máis cedo
qu' os marráus d' a *capital*...
Y-olla tí s' aqueles cochos
serían de calidá,
que che furgaban n-o estrume
c' os fuciños... ¡y-ainda máis!
¡Tamén hay marráus n-as vilas

que fan o qu' estes marráus!
Un candil de ferro enxebre
cheo d' aceite a rebordar,
pendurado d' unha trave
alumeaba n-o curral,
y-unque digo alumeaba
vóucheme volver atrás,
póis a corte estaba a escuras...
¡e ben viña a escuridá!
Outra dúcia de patróas
entretíñanse en fiar,
en contar contos de méigas
e d' o diablo y-en rañar
as carrañeiras d' as pernas
co-as carrañeiras d' as maus,
C' un pito qu' era unha trave,
un estadullo... ¡aínda máis!
groco com' a unha cañota
e largo com' un varal,
atravesado n-a boca
—sin dentes pra máis sinal—
n-a tina d' a lavadura,
(que deberan de envolver
cú pr' arriba) o señor Pedro
Tetollas Carramoás,
—Calatrón de nomeada—
o millor fol d' o lugar,
tiña o cú n-o cú d' a tina
ben sentado, e mesmo á rás
d' a rés colgáballe un fol
qu' era bó e de bon fungar.

Cando eu entrei non tocaba
—qu' acababa de tocar—
y-entón, como che dicia,
tiña n-o bico o *lateral*,
e daba cada chopala
y-era un modo de chupar
qu' inda botaba máis fume
pol-a boca qu' un volcan.
Unhas vinte raparigas
—cad' unha c' o seu galan—
fiaban... Eil! ¡pra amocalas
c' o aquel modo de fiar!...
Vin as rocas pero os fusos
non-os vin nin ben nin mal.
(¿Ond' os tirian metidos
as mozas de Barbadás,
que eu non poden dar c' o eles
nin ás veiras nin n-o cháu?
¡Ou si víras, meu amigo,
que maneira de brincar
a d' aquelas cundanadas
c' o aquel fato de langrás!
Logo virá a recolleita...
sementái ben, sementái,
qu' o qu' agora sementedes
n-algún tempo *chorará*...
As vellas, (¡coitadas vellas!)
c' os fusos drénto d' as maus
y-as mazarocas mirradas
de tanto esperriguitar,
pechábanselle os ollíños

e daban cróques n-o cháu.
As mozas tñalle lástema
e deixábanas estar
n-o outro mundo... Eran ben bóas
¡caráfeol! ¡tñan piedá!
Mais *¡joj!* que xa infra o fol
o demo d' o señor Xan,
y-o rapaz, que ten bóa fame,
sea dito sin marmurar,
pois esquecéuselle a cea
ou non ll' a daría sua nai,
tempra os ferros ¡d' unha gana!
y-abre unha boca... ¡áááá!
—Veña unha *gota*, gaiteiro!
—La *molinera*, tio *Guan*,
berra un rapaz de perilla
que n-o vráu fora segar
o trigo ás longas rastreves
de Castilla e Portugal.
Y-o gaiteiro toma alentos,
cúspe (con perdón) n-as máus,
e... ¡á la *salú* de *vostés*!
(seica tamen foi segar)
empeza dálle que dálle
n-o fol a repinicar.
Erguense mozos e mozas
y-os machos, com' en sinal,
dan voltas diante d' as femias
con que queren muñeirar.
¡Alí non hay *vis-á-vis*
nin xiquera bis e bás!

As mozas baixan os ollos
—cal si tiverán medrá—
y-andan ô redor d' homes
gardando moi bó compás.
Os mozos fan ¡cada *cortel*...
que non son pra che contar...
¡Que modo de darlle as pernas
cara adiante e cara atrás!
Paréscen rodas de muiños...
¡Lev' o demo tal chouzar!
Baila qu' che baila, baila,
baila que che bailarás,
o gaiteiro cuás' afoga
e xa non pode soprar,
y-o fol en vez de *óóóó*,
xa non fai máis que *áááá*...
Os mozos sudan que rábean
e parés que van toupar,
y-as nenas pónense roxas
e amarelas... e ¡inda máis!
¿E si reventan?... reventan.
¡Bó coidado che me dá!
Por fin un demo d' un trásgo
colle un estadullo... ¡é trás!
lárgalle un xuco o candil
qu' o espatela contra o cháu,
e todo queda as escuras...
(¡qu' oportuna escuridá!)
y entr' os Adás y entr' as Evas
y entr' as Evas y os Adás,
fan entón un arromedo

d' o Pareiso terrenal,
ónde *con mondas e todo...*
¡coméronse máis mazás!...
—¿Sin divullálas coméronas?
¡Tiñan boa fame os marráus!
—*Que me lixo ¡cundanado!*
—Ou, *¡que demo de langrán!*
—*¡Deixa qu' asina me erga*
levas unha qu' as rabear!
—*¡Que me trillas! Vóuche as cóxegas...*
—Ay! ay! ay! ay! ay! ay! ay!

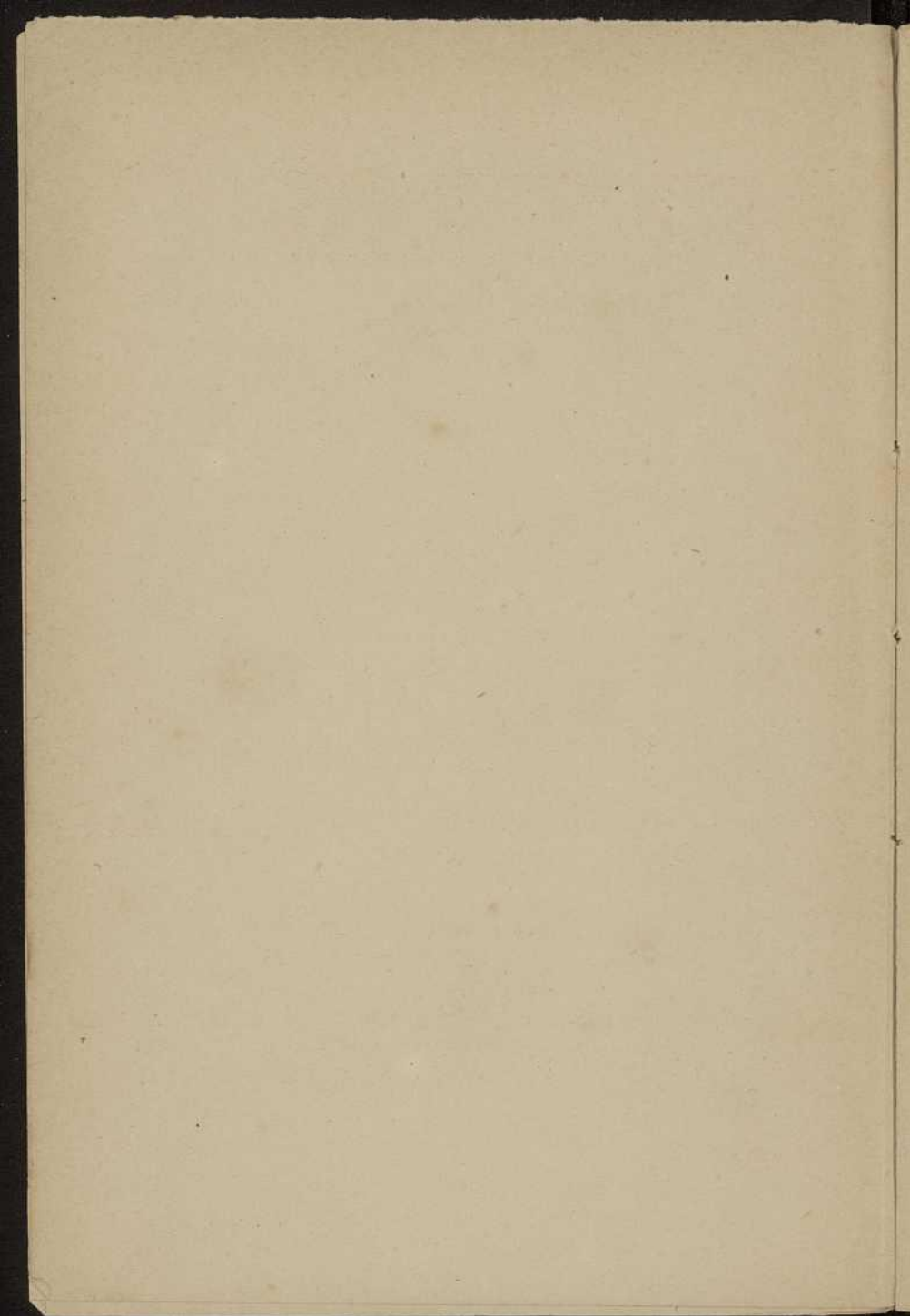
.....

Tívoche gracia o gaiteiro!
Colle de fol, cúspe as maus
y-empeza c' unha alborada
qu' aquilo era che *la mar!*
¡Er gueivos, levantaivos,
lampantis de Barbadas...
e n' ese tono seguíu
cara adiante o señor Xan.
E non sei o cundanado
que poido detreminar,
pois unha broeira d' aquelas
díxolle rindo a toupar:
—Estese quieto ¡xudio!
¡que demo de señor Xan!
si me tomou por un fol
pra vosté non ei fungar...

.....

¡Adios nenas e vellñas!
¡Adios vellos e galás!
¡Adios fiadeiro, fiadeiro,
troulada de Barbadás!
Que teñades saludiña
e... facede por suar.

RELAXO

S' houbese un home de concencia pura
qu' ô pobo lle dixese moi baixiño
a verdade d' os tráfecos suciales,
n-o seu própeo falar, n-o seu estilo;
s' houbese algun apóstole ispirado
entre tantos apóstoles d' oficeo,
que baixase ô montón ónde rastrexan
os escravos, os sérvos y-os proscríutos,
y-amostrándolle as táboas d' o direito
impuxéseos n-as voltas d' o camiño
que d' unha n-outra encrucillada escura
vai dar d' a relención ô paradiso;
si o tráfecó que fan con bulra infame
c' o seu sér, co-a sua sangue e seu esprito,
alguén de manifesto llo puxese

con nobre afán e con esforzo dino,
leve o demo si toda esta argallada
de prugramas, de xefes e partidos,
si todas estas bulras de gobernos,
si todas estas farsas de prencipios,
si todos estes banderís d' enganche
de logreiros, canallas e bandidos,
si tod' este bordel acugulado
de bazófea, de lama e de cenismo,
non viña abáixo com' os arbres veñen
a machadazos rent' o cháu fendidos...

'O ver como rastrexa encadeado
o pobo ôs pés d' un trunfador inico,
penso ás veces con rábea y-amargura
qu' os escravos d' o mundo y-os proscritos
qu' ô xugo sin portesta s' acomodan,
é que nâscen pra escravos deprendidos
e que teñen as maus, cicáis por fada,
féitas adrede pra levaren grilos...

Xá non s' átaxa o mal con cataprasmas
nin n-o cóiro fan mella os senapismos,
e s' han chegar ô fondo os esprandores
qu' adiviñan ô lonxe os adiviños,
jescravos d' o montón! cravuña ás fouces
e basoiras de ferro pra estes lixos...
Deixái de ser ovellas pra ser lobos,
si e que téndes honor, mostrade os bríos;
cando cámpan os déspotas en Roma
o lugar d' os escravos é o Aventino.

IROSALÍA CASTRO!

¿Quén foi? Unha probe
muller qu' en cantígas
lembróu as grandezas
d' a terra nativa.
¿Que fixo? Cantando
curar as feridas
d' as almas que lóitan
n-as lóitas d' a vida.
¿Que premio lle deron?
Vivir esquecía
n-o médeo d' as cámpas
n-a branca casíña
de total-as penas
tan ben conecida.

¿Sofríu? Como sofren
as almas altivas.
¿Choróu? Como choran
ardentes, roxizas,
bagullas de lume
as náis de Galicia.
¿Morréu? Como morren
pol-a fe alcendidas,
as almas que buscan
a paz infinita.

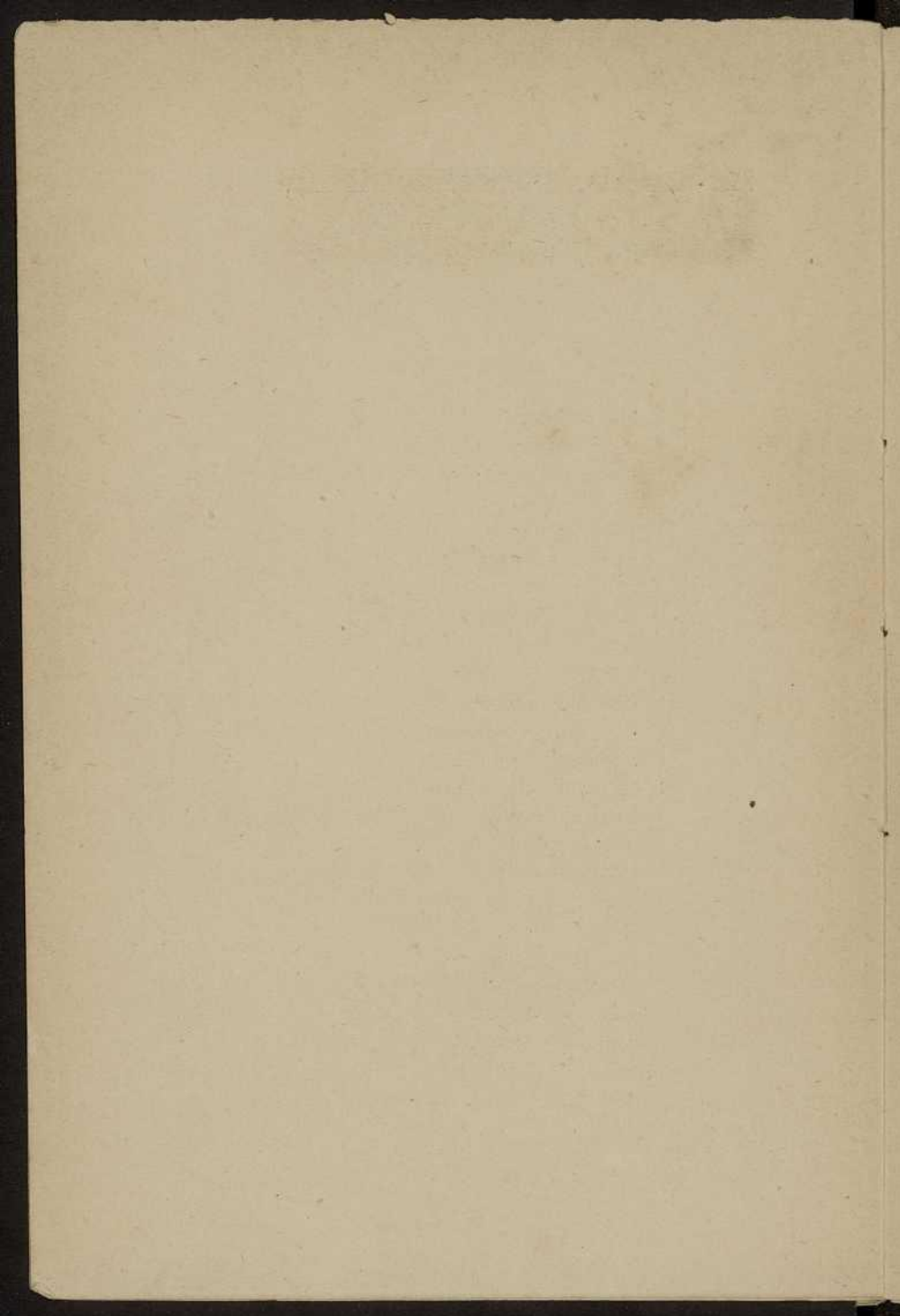
¡Hirmáus qu' adorades
o cháu d' a terriña,
de fúnebres panos
cobride hoxe as liras!
Morréu *ela*, a nobre
cantora qu' altiva
co-a branca bandeira
d' a nosa Galicia
risona e trunfante
n-a vanguarda iba...
¡Adiante! ¿Que importa
que cáyan n-as filas
loitando os que teñen
as almas máis limpas?
'Os mortos pregarias
e terra por riba
regada c' o pranto
d' almas feridas.
¡Adiante! A bandeira
cravemos n-a cima

si é certo que somos
a gréy escollida...

Honrémol-o nome
d' a gran Rosalía,
o exempro seguindo
d' a nobre puetisa
que total-as notas
d' a célteca lira
ll' as deu ás montañas
y-ôs váls d' a terriña,
y-ôs mares que cinguen
con loucas cariceas
a terra sagrada
d' o cháu de Galicia.

¡Adiante! A bandeira
cravemos n-a cima
si é certo que somos
a gréy escollida.
¡Atrás os que tréman
c' o medo d' a liza!
¡Atrás! ¡Pr' os cobardes
n-hay canto n-as filas!

FREBE

Non sintas estranía
nin te seduza o estrépeto
d' o mundo qu' alá lónxe
en cárcer d' ouro e ferro,
ô vicio agriloado,
escuáledo y- enfermo,
roído pol-o câncer
d' os própeos sofrimentos,
arrastra as suas podreces
de cara ôs cementereos...
Non sintas a nostalxia
d' os goces pasaxeiros
que déixan n-os espíritos
o poso d' o veneno...

Por báixo d' eses brilos
hay algo de sinistro:
s' enriba resprandores,
n-o fondo está o bulleiro;
qu' o mesmo qu' eses *mayoe*
que fan por eiquí os nenos,
pra engano d' as olladas
encobren, mentireiros,
co-as froles qu' hay por fora
as pallas qu' hay por dentro,
tamén ten ese mundo
traidor deslumbramento
que cega a quen o mira
con lume de refrexos...

Eiquí tes aires puros,
auroras d' estes ceos
alegres e risoños,
azules e bermellos...
Alá todo é podrido,
eiquí todo ch' é fresco,
saudabre, agarimoso,
vivífecó y-enérxeco...

Alá non hay feitizos
pr' os ollos, nin afeutos
pr' almas que s' asfisean
co-a peste qu' hay n-o vento,
y-eiquí d' a natureza
amóstranse os seos
xentís, ousixenados,

maníficos, ubérremos...
D' as uces d' estes montes
espállanse estes chéiros
que son olas de vida
pr' os tristes y-os enfermos,
y-os toxos montesíos
y-os pinos d' os outeiros,
pr' a anémea d' os espiritos
ofercen o remedeo...

Alá todo está podre:
os corpos y-os cerebros.

Rastrex a pol-os lares
a cobra d' o adultereo,
e campa a desvergonza
n-as prazas e n-os tempos
hipócreta encobriendo
c' os panos d' o beatereo,
d' os lúbreos insoneos
o frébil pestañexo
d' us ollos n-os que arden
impúdecos deseyos...
Decote d' as calunias
o ruín deslengoamento
co-a lama d' os camiños
emporca o lar alléo,
e inobre canallada
de chulos e bebédos
oubéa n-os bordeles
cantandose framenco.

A plebe embrotecida
sin leises e sin freno,
de nóite, a navallazos,
litíxia os seus direitos,
y-afáise n-a catréda
d' o crimen ô manexo
d' a esgrima miserabre
d' a cháira d' o chispeiro...

A escola está valcira
y-os lopianares cheos...

Dinantes os amores
parés que tiñan tempos
qu' as almas añudaban
con santos xuramentos,
y-agora, n-esta lonxa,
xa leva o casamento
razon sucial, o mesmo
qu' as casas de cumerceo...
Un trono pr' o guarismo
n-o canto d' os afeutos,
y-en vez d' amor as leises
d' o cálculo aretmético...

Pr' as honras aldraxadas,
â mau hay un tarréo
qu' iguala d' unha sorte
truhás e caballeros,
e poñense os decoros
n-as puntas d' os aceiros,

e sale máis honrado
aquele que ten máis nervo,
—que van ô par as honras
d' o pulso e d' os alentos—
e logo a impunidade
pr' os héroes d' os torneyos
d' a dinidad imbécil
que campa n-estes tempos...
Eiquí si s' apuñalan
dous homes n-un outeiro,
xa a carcel-abre as portas
y-o xuez non ten sosego,
y-a audiencia se porpara,
y-ô banco van os reos,
e logo, n-unha rua,
de presa e mal xuxeto,
levántase o supricio
—vergonza d' estes tempos—
e pagan co-as suas vidas
os crímenes morrendo,
y-en cámbio a bandidaxe
que ten seus *regamentos*,
vai xunta e vai d' o brazo
c' os xueces a paseo...

Pra discupál-os viceos
os sábeos dánse a inventos
y-esprícan que nos rixen
determenismos cegos
que causan d' a materea
os torpes movementos,

y-hay viles esquirtores
qu' halagan ôs protervos
contándolles os contos
d' os átomos parexos,
roubando asina o siteo
os químicos ôs étecos.

A béstea humana en trunfo,
a Thémis c' o escalpelo
n-os cráneos fuchicando
frebíl e sin sosego,
por s' hacha d' o delito
o xérmen entr' os sesos...

E d' outro lado a tropa
d' inobres matu eiros
d' as letras, sin decoro,
sin alma e sin talento,
botando as impudeceas
ã praza, a real e médeo,
ou xa n-os escenareos
qu' ennobrecéu o xénio
d' os Calderós e Lopes,
d' os Téllez e Moretos,
a dinidá emporcando
con ditos coartelescos.
Lascivia literarea
qu' aldraxa os sentimentos
n-o canto d' os pudores
lubricidá poñendo;
qu' ond' antes linfa pura

agora está o bulleiro,
ond' antes esprandores
n-os libros e n-os lenzos,
piltrafas de cadavres
qu' encolgan d' o escalpelo
d' o artista qu' anda â esculca
d' o númen entr' o esterco...
Xá as artes sóilo empregan
n-as crínecas o alento,
e van n-os hespitales
d' eiquí pr' alí nos léitos,
lixando as aas de ouro
n-os gómitos d' o enfermo,
as musas que dinantes
voaban cara ôs ceos;
que son, pol-os adiantos
maníficos d' os tempos,
as llagas d' os leprosos
os númenes mudernos...

Non sintas a nostalxia
d' os goces pasaxeiros
que deixan n-os espritos
o poso d' o veneno...
Por baixo d' eses brilos
hay algo de sinestro:
s' enriba resprandores
n-o fondo está o bulleiro...

D' o adianto d' o meu sigro
grorioso non renego.

D' as frábicas o fume
y-os cantos d' os obreiros,
y-o ruido d' os talleres,
y-os hinos d' o progreso,
y-a múseca d' as rodas
d' as mánicas de ferro,
val máis qu' a repunante
loitada d' o torneyo
y-as grasas d' os panzudos
prios d' os mosteiros,
d' aló d' outras edades
noxoso vilipendeo;
pero ódeo este abafante
montés relaxamento
sucial que rube é rube
lixando lar e tempro,
que múrcha n-os espritos
a fror d' os sentimentos
y-envólvenos en redes
de múscolos e nervos,
que volca d' os altares
ô Cristo e pon ô demo,
e fai letras de cámbeco
co-as follas d' o Evanxeleo...

FIN

ÍNDECE

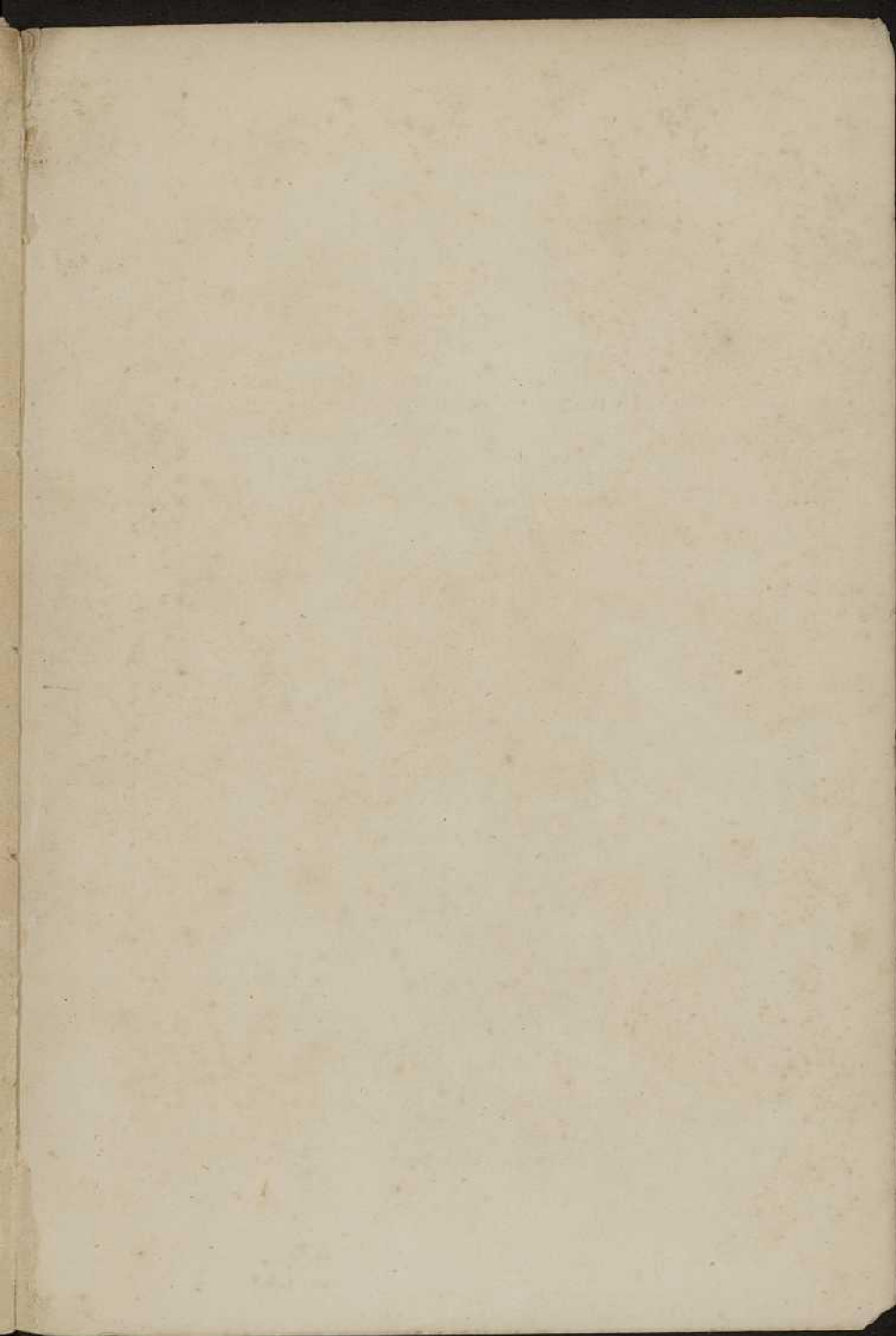
Páxinas.

DUAS PALABRAS.

INTRODUCIÓN.

Non se defende a pátreas.....	1
¿Pr' ónde vai a rapaza garrida?.....	5
Bruxerías	7
Alí... ..	9
N-a lóita.....	15
Busco d' us ollos os esprandores.....	17
Botón de ouro.....	19
Malá sombra.....	25
Luz e sombra.....	27
Homenaxe.....	33
The grand monde.—O mundo pequeno...	39
O crégo d' un lugar n-unha homilía.....	47
¡Atrás!.....	49
Porque son, nena, os teus ollos.....	61
Inri.....	65
Cousas.....	69
'Os rapaces d' a seución coral.....	71
Realismo	75
'A torre de Porqueira.....	77
O noso encontro.....	79
Porque fala d' Spencer e de Proudhon...	83
¡O lobo!... ¡O lobo!... ..	85
Vivir escuro n' un rincón d' a terra.....	87

	Páxinas
A gaita d' a morte.....	89
Eses ollíños d' azul d' os ceos.....	95
¡Ay!.....	97
Foi eiquí... ¡ben m' acordo!.....	103
Diant' a estatua de D. C. Mendez Nuñez.....	105
Us béizos que se bican son a frebe.....	111
Paisaxe.....	113
¡Asús!.....	121
Péste.....	123
Dádeme reiseñores que me canten.....	127
Lóito.....	129
O que dura n-as froles o orballo.....	135
Á Feixóo.....	137
Sempr' eiquí n-esta campá cheirosa.....	139
Tempestade.....	141
Un berciño c' os ánxeles gardan.....	147
¡Ausilio!.....	149
Onte, Hóxe, Sémpre.....	153
Recordos d' un fiadeiro.....	155
Relaxo.....	165
Rosalía Castro.....	167
Frebe.....	171

PRECIO: 4 PESETAS

Hállase de venta esta obra en las principales librerías.

Los pedidos deberán dirigirse al autor, Barrera, 12 Orense, acompañando el importe en libranza del Giro mútuo ó letra de fácil cobro.

Libros del autor

LUCHAR POR LA PÁTRIA, cuadro dramático en un acto y en verso (agotado).

GRITOS DEL ALMA, poesías castellanas (agotado).

En preparación

ESCUMAS, poesías y artículos gallegos.

REAL

A

2

B

GALLIA

FERRIRO

VOLUMENAS

ACADEM

GALEGA

CORUÑA

2205

Biblioteca